

CÂȘTIGĂTOR AL PREMIULUI PULITZER

CORMAC McCARTHY

STELLA MARIS

„Enigmatic, elegant, extraordinar."
— *Kirkus Reviews* —

ROMAN

TRADUCERE DE
IULIA GORZO

CORMAC McCARTHY

STELLA MARIS

Traducere din engleză și note de
IULIA GORZO

Colecţie coordonată de DENISA COMĂNESCU

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu
Tehnoredactor ebooks: Radu Dobreci

CORMAC McCARTHY
STELLA MARIS

ISBN: 978-606-097-348-5 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

Stella Maris
Black River Falls, Wisconsin

Inaugurată în 1902
Începând din 1950 devine o instituție laică,
un ospiciu pentru pacienții cu afecțiuni psihiatrice.

Spital
Cazul 72-118

27 octombrie 1972

Pacienta e o femeie de douăzeci de ani caucaziană/evreică. Atrăgătoare, posibil anorexică. A ajuns la instituție în urmă cu șase zile, după toate aparențele cu autobuzul și fără bagaje. Internată de doctorul Wegner. Pacienta avea în poșetă o pungă de plastic plină cu bancnote de o sută de dolari – cu totul peste patruzeci de mii de dolari – pe care a încercat să i-o dea asistentei de la recepție. Pacienta e doctorandă în matematică la Universitatea Chicago și a fost diagnosticată cu schizofrenie paranoidă, cu un istoric îndelungat de halucinații vizuale și auditive. Două internări preliminare în aceeași instituție.

I

Bună ziua. Sunt doctorul Cohen.
Nu sunteți doctorul Cohen la care mă așteptam.
Îmi pare rău. Vă referiți la doctorul Robert Cohen.
Da. Presupun că doctori Coheni sunt pe toate drumurile.
Probabil. Cum vă simțiți? Sunteți bine?
Dacă sunt bine?
Da.
Sunt la balamuc.
Ei. În afară de asta, zic.
De când sunteți în domeniu?
De vreo paisprezece ani.

O să înregistrați.
Cred că așa ne-a fost înțelegerea. Sunteți de acord?
Să zicem. Vă confundasem cu altcineva când mi-am dat acordul.
Nu sunteți de acord.
Ba da. E în regulă. Deși trebuie spus că am fost de acord doar să vorbim. Nu și să urmez vreo terapie.
Da. Aveți vreo întrebare pentru mine? Înainte să începem.
Am început deja. Cum ar fi?
Poate îmi spuneți câte ceva despre dumneavoastră.
Frățioare.
Nu?
Ne ținem de șablon?
Poftim?
Lăsați. Problema e că sunt destul de naivă să-mi tot închipui că pot exista și demersuri de felul ăsta pe care jargonul să nu le facă total implauzibile.
Care-i problema? Tonul meu?
Nici o problemă. Facem cum spuneți. Ce naiba.
Mă rog. N-aș vrea să începem cu stângul. Mă gândeam doar că poate vreți să-mi povestiți câte ceva despre cum ați ajuns aici.
N-aveam unde să merg în altă parte.
Dar de ce aici.
Mai fusesem aici.
Atunci prima oară de ce?
Pentru că n-am fost primită la Coletta.

Dar de ce Coletta?

Acolo au trimis-o pe Rosemary Kennedy. După ce taică-său i-a pus să-i scoată creierul.

Aveți vreo legătură cu familia lor?

Nu. Nu știam nimic despre clinicile de psihiatrie. M-am gândit și eu așa că dacă ei au ales locul ăla, probabil că e ceva de capul lui. Cred că, de fapt, i-au scos creierul în altă parte.

Vă referiți la lobotomie.

Da.

De ce i-au făcut așa ceva?

Pentru că era ciudată și taică-su stătea cu frică să n-o fută vreunul. Nu corespundea așteptărilor lui tati.

E adevărat?

Da. Din păcate.

De ce ați simțit nevoia să mergeți undeva?

De data asta, vreți să spuneți?

Da. De data asta.

Așa pur și simplu. Plecasem din Italia. Unde fratele meu e în comă. Îmi tot cereau permisiunea să-l deconecteze de la aparate. Voiau să semnez actele. Așa că am fugit. N-am știut ce altceva să fac.

Nu v-a lăsat inima să faceți asta? Să-l debranșați de la aparate?

Exact.

E în moarte cerebrală?

Nu vreau să vorbesc despre fratele meu.

Bine. Spuneți-mi doar de ce e în comă.

A făcut un accident de mașină. Era pilot de curse. Chiar nu vreau.

În regulă. Aveți vreo întrebare pentru mine?

Despre ce?

Orice. Despre mine, dacă doriți. Pot să-ți spun Alicia?

Vreți să vă pun întrebări despre dumneavoastră.

Dacă vrei. Da.

Predați la universitate.

La Madison. Da.

Știu unde e universitatea. Vă îmbrăcați destul de bine pentru un profesor universitar.

Mulțumesc.

N-a fost un compliment. Nu sunteți psihanalist.

Sunt psihiatru.

Nu sunteți medic.

Ba da. Chiar da.

Altceva?

Sunt însurat. Am doi copii. Soția mea se ocupă de un program municipal

pentru copii. Am patruzeci și trei de ani.

Ce vicii secrete aveți?

N-am. Tu?

Fumez câte o țigară din când în când. Nu beau și nu mă droghez. Nici medicamente nu iau. Presupun că n-aveți țigări.

Nu. Îți pot aduce.

Bine.

Altceva?

Am conversații clandestine cu personaje chipurile inexistente. Mi-au ieșit vorbe că-mi place să duc bărbații de știți dumneavoastră ce, dar nu cred că e adevărat. Oamenii par să mă considere interesantă, dar am cam renunțat să vorbesc cu ei. Vorbesc cu colegii mei de balamuc.

Nu vorbești cu alți matematicieni?

Acum nu. Mă rog. Cu unii.

Dar de ce?

Poveste lungă.

Mai studiezi matematică?

Nu. Nu ceea ce ați numi dumneavoastră matematică.

Cu ce fel de matematică te-ai ocupat?

Topologie. Teoria toposului.

Dar nu mai faci asta.

Nu. M-am luat cu altele.

Cu ce anume te-ai luat?

Topologie. Teoria toposului.

Poate mai bine să lăsăm matematica pe altă dată.

De acord. Oricum nu știam ce fac.

Mă surprinde ce aud. Nu te puteau ajuta ceilalți matematicieni?

Nu. Nici ei nu știau.

Sigur nu te deranjează să înregistrăm?

Sigur. Dar dacă zic fut sau ceva de genul ăsta? De fapt, cred că am și zis. De fapt, uite că iar am zis.

Nu știu. Cred că înțelegerea a fost că nu ai dreptul să editezi.

Nu vorbeam serios.

Oh.

Bine, ziceți-mi Alicia. Mai bine decât Henrietta.

Nici acum nu vorbești serios.

Nu.

Bun. Nu vrei să-mi spui nimic despre fratele tău?

Începe să sune ca programul Eliza. Nu. Nu vreau. Să spun.

Programul informatic de psihiatrie.

Da.

În regulă. Despre ce-ai vrea să vorbești?

Nu știu. Cred că vreau doar să mă dau deșteaptă. Dacă vreți să vorbiți pe

bune cu mine, va trebui renunțăm la căcaturi măcar parțial. Nu-i așa? Sau așa-i?

Așa-i. Cred că ai perfectă dreptate.

Ca de pildă ăsta.

Ăsta-i un căcat?

Sigur că e un căcat. Nu credeți nici de-al naibii că am perfectă dreptate.

Înțeleg.

Și vă rog să nu spuneți „înțeleg“.

Înseamnă că încerc să-ți înțeleg punctul de vedere, atâta tot. Ții legătura cu cineva?

Vă referiți la oameni adevărați?

Da, de preferință.

Nu prea.

Nici un matematician? Nimeni de la universitate?

Am crezut că nu discutăm despre matematică.

În regulă.

Îi mai scriu lui Grothendieck, dar a plecat de la IHES și nu-mi răspunde. Ceea ce nu mă deranjează. Nici nu aștept răspuns.

E matematician?

Da. Sau era.

Unde trăiește?

Nu știu unde trăiește. Presupun că e tot în Franța.

Nu e un nume prea franțuzesc.

Nu e deloc un nume franțuzesc. Pe taică-su l-a chemat Șapiro. Și mai târziu Tanarov. N-are nici un fel de cetățenie. În război a fost un copil refugiat. S-a ascuns. A fugit ca să nu fie omorât. Taică-su a murit la Auschwitz.

Unde trimiți scrisorile?

La IHES. Nu știți cine e, nu-i așa?

Nu.

Nu-i nimic. Am fost prieteni. Suntem prieteni. Avem în comun o atitudine sceptică.

Față de ce?

Față de matematică.

Nu sunt sigur că am înțeles.

Nu face nimic.

Sunteți sceptici față de matematică?

Da.

Disciplina te-a dezamăgit cumva? Nu-mi dau seama cum poți fi sceptică față de un întreg domeniu.

Știu.

Dar te-a dezamăgit.

Putem spune și așa.

Cum anume?

Mă rog. În cazul nostru, tartorii au fost o ceată de ecuații cu derivate parțiale malefice, aberante și total răuvoitoare care au conspirat să-și extragă propria realitate dintre circuitele îndoielnice ale minții creatorului lor într-un fel asemănător cu rebeliunea descrisă de Milton și să arboreze propriul drapel ca națiune independentă, care nu dă socoteală nici omului și nici lui Dumnezeu. Ceva de genul ăsta.

Întrebările mele ți se par naive.

Îmi pare rău. Nu. Nu mi se par. Nu e vina celui care întreabă.

E un matematician de renume prietenul tău?

Grothendieck. E considerat de mulți matematicianul cel mai important al secolului douăzeci. Dacă trecem cu vederea faptul că Hilbert, Poincaré, Dedekind și Cantor au trăit cu toții în secolul douăzeci. Ceea ce e corect, din moment ce contribuțiile lor majore au fost în secolul al nouăsprezecelea. Și nu mă omor după von Neumann.

Îmi pare rău, dar nu cunosc aceste nume.

Știu. Nu contează. Mă rog, de fapt contează. Dar e în regulă.

Grothendieck.

Da.

Ai lucrat cu el?

Nu știu dacă se poate considera lucrat. Discutam o grămadă. El venea la institut în fiecare marți. Și-l vizitam mereu acasă. Mâncam cu familia lui. Apoi stăteam de vorbă până noaptea târziu. Într-un fel, eram amândoi în același cuib de cuci. Institutul a fost înființat pentru el și pentru alt matematician, Dieudonné, de către un rus bogat pe nume Motchane – dacă așa l-o chema pe numele adevărat – care era nebun de legat. După modelul IAS. De la Princeton. Oppenheimer a fost consultant acolo. L-am frecventat și eu un an, dar pe atunci fondurile erau pe terminate. Până la urmă nici nu mi-am primit toată bursa de cercetare. Eram singura femeie de-acolo. La început au crezut că lucrez la bucătărie.

Deduc că n-a fost o experiență plăcută.

A fost nemaipomenită. Chiar și la Chicago avusesem unele probleme. Dar Grothendieck asculta fiecare cuvințel pe care-l rosteai. Dădea din cap și-și lua notițe. Vorbea. Îți punea întrebări la care nu te gândiseși.

Ce vârstă aveai?

Șaptesprezece ani.

Dar asta nu era o problemă. Vârsta.

El nici măcar nu și-a pus problema.

Și de ce nu scrie?

În principal pentru că s-a lăsat de matematică.

La fel ca tine.

Da. La fel ca mine.

A fost greu?

Mă rog. Probabil e mai greu să pierzi un singur lucru decât să pierzi tot.

Un lucru ar putea fi tot.

Da. Ar putea fi. Matematica era totul pentru noi. Doar n-am renunțat la matematică și ne-am apucat de golf. În ultima vreme e invitat să țină prelegeri la seminarii și el vine și spumegă pe chestii de ecologie sau de instigare la război. Părinții lui au fost activiști politici. E foarte devotat memoriei lor. Are pe birou un desen în creion cu tatăl lui și o mască mortuară a maică-sii, din câte am înțeles. Dar adevărul e că ei l-au părăsit în copilărie ca să-și urmeze visul politic al unei lumi imposibile și presupun că s-a simțit dator să le ducă mai departe cauza ca să le justifice trădarea. E însurat și are copii. Și mă tem că va face și el același lucru.

Plângi?

Scuze.

Dar a renunțat total.

Da.

De ce?

Prietenii lui bănuiesc că a devenit tot mai instabil psihic.

Așa e?

E complicat. Până la urmă e vorba despre credință. Despre natura realității. În orice caz, am colegi matematicieni pe care i-ar amuza ideea că renunțarea la matematică e considerată dovadă de instabilitate psihică.

El câți ani are?

Patruzeci și patru.

Și ai plecat în Franța cu o bursă de cercetare la institutul lui.

Am plecat în Franța ca să fiu cu fratele meu. Nu știam dacă se va mai întoarce. Dar da. Voiam să merg la institut. Acolo se făcea ce voiam eu să fac.

Erai deja absolventă a Universității Chicago.

Da.

La șaisprezece ani.

Da. Eram înscrisă la doctorat. Presupun că sunt și acum. Practic, n-aveam viață. Nu făceam decât să muncesc.

Ce ți-ar fi plăcut să fii dacă n-ai fi devenit matematiciană?

Moartă.

Cât de serios e răspunsul ăsta?

Eu v-am luat în serios întrebarea. Ar trebui să-mi luați în serios răspunsul.

Ești bine?

Da. De fapt, poate că v-am cam fușerit întrebarea. Sincer, îmi doream un copil. Asta îmi doresc cu adevărat. Dac-aș avea un copil, m-aș duce noaptea să stau cu el. În liniște. Aș asculta respirația copilului meu. Dac-aș avea un copil nu mi-ar păsa de realitate.

Mă surprinzi.

Da. Păi de.

Vrei să continuăm?

Nici o problemă. Oricum, Grothendieck și Motchane au intrat în conflict. Motchane i-a spus că institutul acceptă bani de la armată, ca să-și dea demisia. Și și-a dat-o. Nici măcar nu-s convinsă că era adevărat. Mă refer la bani.

Chiar e un mare matematician?

Da.

A făcut și lucruri care să fie mai pe înțelesul meu?

Nu știu. A fost productiv cât ar fi în mod normal cinci matematicieni. Aproape că l-a ajuns pe Euler. Până la urmă s-a apucat să rescrie toată geometria algebrică. A parcurs doar cam o treime. Câteva mii de pagini. Dar a schimbat fundamental matematica. A condus colectivul Bourbaki, dar până la urmă ei n-au reușit să țină pasul cu el. Sau n-au vrut. Matematica lor se baza pe teoria mulțimilor – care începea să pară tot mai șubredă –, iar el a mers mult mai departe. La un nivel cu totul nou de abstractizare logică. Un nou mod de a privi lumea. Voia să termine ce începuse Riemann. Să-l detroneze definitiv pe Euclid. Ignorând pentru moment cel de-al cincilea postulat. Intruziunea infinitului, cu care Euclid n-a știut ce să facă. Când ajungi la teoria toposului, ești la marginea altui univers. Ți-ai găsit un loc, un nicăieri de unde poți privi lumea. Nu e un Gestalt oarecare. E fundamental.

Te-ai mai internat aici.

La Stella Maris.

Da.

Dacă te internează alții, devii oficial bolnav psihic, ceea ce nu se întâmplă dacă te internezi de bunăvoie. Se gândesc și ei că trebuie să fii cât de cât întreg la cap, altfel n-ai veni. Din proprie inițiativă. Deci nu apari în evidențe. Dacă ești suficient de întreg la cap ca să-ți dai seama că ești nebun, înseamnă că nu ești atât de nebun încât să te crezi întreg la cap.

De câte ori ai mai fost aici? De două ori?

Da.

Și acum de ce? Cred că aici vreau s-ajung.

Mă tot întâlnesc cu niște ciudați în camera mea.

Se pare că asta nu e o noutate.

Voiam să văd niște oameni de-aici.

Pacienți.

Da. Credeți c-aș fi venit să vizitez personalul?

Adică psihiatrii.

Da.

Nu știu.

Ba sigur că știți.

Nu iei nici un fel de tratament.

Nu.

Ți se pare înțelept?

Nu știu ce e înțelept. Nu sunt o persoană înțeleaptă.

Dar nu crezi că ești nebună.

Nu știu. Nu. Cel puțin nu mă încadrez în manualul dumneavoastră cu nebuni.

DSM.[1]

Da. Bineînțeles că nu-s singura care lipsește de-acolo.

Mai ai halucinații?

N-am spus niciodată că sunt halucinații.

Ți-ai descris vizitatorii ca persoane inexistente.

Personaje.

Personaje atunci.

Citam din literatură.

La ce literatură te referi?

Literatura despre mine. Dar nu. Nu i-am mai văzut în ultima vreme. Nu le plac locurile de felul ăsta. Nu se simt în largul lor. Zâmbiți.

Mai ai puțin și spui că o astfel de instituție contribuie prin ea însăși la sănătatea psihică. Cum? Așa cum alungă biserica duhurile rele?

Poate că e o analogie bunicică. Biserica nu se satură niciodată să vorbească despre păcătoși. Mântuiții abia dacă sunt pomeniți. Cineva a remarcat că interesele Satanei sunt eminamente spirituale. Cred că Chesterton.

Nu cred c-am înțeles.

Satana e interesat doar de sufletele noastre. Altfel îl doare-n cur de bunăstarea noastră.

Interesant. Vizitatorii tăi. Ce-or fi. Ce-mi poți spune despre ei?

Niciodată nu știu cum să răspund la întrebarea asta. Ce anume vreți să știți?

Au și nume?

Nimeni n-are nume. Le dai tu nume ca să-i recunoști pe întuneric. Știu că mi-ați citit dosarul, dar drăguții de doctori nu prea bagă-n seamă descrierile unor halucinații.

Cât de reali ți se par? Cum arată? Sunt ca-n vis?

N-aș zice. Personajele din vis n-au coerență. Vezi doar mici fragmente și restul pui de la tine. Cam ca unghiul mort al câmpului vizual. N-au continuitate. Se transformă în alte ființe. Ca să nu mai zic că decorul pe care-l ocupă e unul oniric.

Personajul principal e un pitic chel.

O persoană scundă. Da.

Puștiul.

Puștiul. Da.

Dar nu e ca o făptură din vise.

Nu. E ca o făptură din cameră.

Mă întreb dacă ai vreo explicație pentru înfățișarea specifică sub care se prezintă aceste personaje.

Nu încercați altă întrebare? Se prezintă sub înfățișarea din care e alcătuită înfățișarea lor. Presupun că de fapt vă interesează ce anume ar putea simboliza.

N-am idee. Nu sunt jungiană. Întrebarea sugerează că, după părerea dumneavoastră, orchestrarea acestei menajerii demente e cumva posibilă. Într-un fel sau altul. Fiecare personaj fiind de un realism aproape scânteietor. Le văd perișorii din nări și orificiile urechilor și nodurile de la șireturile pantofilor. Vă închipuiți că așa o să puteți pune în scenă opera proceselor mele psihice smintite. Vă urez succes.

Dar ești conștientă că alți oameni nu cred în existența unor astfel de făpturi.

Definiți existența.

Poftim?

Nu prea mă interesează ce cred alți oameni. Nu consider că au competența de a-și da cu părerea.

Pentru că nu i-au văzut.

Mă rog. Cred c-am ajuns în ceea ce s-ar putea numi impas logic. Dumneavoastră ce credeți?

Sunt sigur că știi că halucinațiile de amploarea descrisă de tine sunt rarisime. Au fost destui psihiatri care au sugerat că le inventezi.

Le inventez?

Da.

Nu vi se pare un termen destul de straniu?

Că inventezi faptul că le inventezi.

Mda, în fine. Nici ei n-au căderea să emită păreri.

Psihiatrii?

Psihiatrii.

Poate că nu. Când a început povestea asta? La ce vârstă?

Vi se pare că mă comport ca o psihotică în toată regula?

Nu. Nu mi se pare. Dar e sigur că nici nu-ți place să dai teste.

Nu. Dumneavoastră vă place?

Nu. Decât dacă știu că o să-mi iasă bine.

Dar cum ți se par testele în general? Prost gândite? Invazive?

Hai să zicem pur și simplu că nu-mi plac.

Dar ai dat câteva teste. Ai obținut un scor perfect la testul matricilor progresive avansate Raven.

Au mai reușit și alții.

Nu la fel de rapid ca tine.

Primele întrebări sunt destul de stupide. Pur și simplu completezi cu figura care lipsește. Nivelul de complexitate e cam primitiv. Problemele devin mai dificile, dar nu sunt prea diferite. În plus, oricât de complexe devin figurile, tot șase reguli rămân.

La sfârșitul testului ai schițat două matrice tridimensionale.

Latici. Da. Una geometrică și cealaltă computațională. Nu erau atât de dificile. Dar mi s-au părut promițătoare. Mi-am dat seama că te pot încurca imediat. Dacă nu nimerești dimensionalitatea, nu poți urmări progresia. N-am primit nici o reacție de la ei. Dar după capul meu, dacă unii trec cu brio testele la

care-i supuneți, atunci probabil că vă trebuie unele mai dificile. Credeam că vreți să discutăm despre horți.

Despre ce?

Horți. Entități. De la cohorte.

Există cuvântul ăsta? Horți?

Acum există. Cred că cel mai apropiat cuvânt e „ort“. Ca în mină sau ca „loc“ în germană. Deci vârsta. Ca să revin la întrebarea dumneavoastră. Odată cu prima menstruație, cred că așa scrie în dosar.

Mă întrebam doar dacă e corect. E destul de devreme.

Am putea spune chiar precoce.

Sper să nu te deranjeze întrebarea, dar la ce vârstă a fost asta?

Doisprezece ani.

De obicei, schizofrenia nu se declanșează la femei decât spre sfârșitul adolescenței sau după douăzeci de ani.

Niciodată nu mi s-a pus diagnosticul formal de schizofrenie.

Nu.

Poate o să inventeze un test pentru ciudățenie așa în general. Ce ziceți?

Ai dat MMPI aici. Acum doi ani.

Exact.

Apropo de ciudățenie în general. Ai primit eticheta de deviantă sociopată, urmată și de alte adjective urâțele. Asta pe scala patru. Cunoșteai testul Minnesota?

Nu. Nu stau eu să studiez testele voastre. Mi se par năucitor de stupide și de găunoase. Așa că mă enervam din ce în ce mai rău. Până la urmă mă străduiam să intru în categoria potențialilor criminali psihopați.

Nu te temeai că vei fi închisă?

Am fost închisă.

Testul Minnesota nu ți s-a părut deloc interesant.

Nu.

Ai obținut nouăzeci și șase de puncte la testul de inteligență Stanford-Binet.

Am încercat să scot o sută.

De ce?

Pentru că ăsta-i punctajul normal.

Care-i adevăratul tău coeficient de inteligență?

Nu am așa ceva.

Nu e o formă de hybris? Să fii netestabilă?

Nu e dacă nu ești. În orice caz, Stanford-Binet e rasist. Printre altele.

Cum ar putea fi rasist?

Testul nu conține nici o întrebare despre muzică. De pildă. Se pare că muzica nu contează. Să zicem că vine un negru cu un IQ măsurat de optzeci și cinci de

puncte, dar care după toate etaloanele posibile e un geniu muzical. Pur și simplu de pe altă lume. Dar pentru băieții cu IQ-ul e aproape bătut în cap.

Să-nțeleg că după părerea ta, nici cei care fac testele nu-s prea străluciți.

N-am întâlnit pe nimeni din domeniul ăsta care să aibă câtuși de puțin habar de matematică. Și inteligența stă în numere. Nu în cuvinte. Cuvintele sunt niște chestii pe care le-am inventat. Spre deosebire de matematică. Întrebările de matematică și logică de la testele de IQ sunt rizibile.

Cum s-a ajuns aici? La inteligența numerică?

Poate că așa a fost dintotdeauna. Sau poate că de fapt am ajuns aici socotind. Timp de un milion de ani, înainte să fie rostit măcar primul cuvânt. Dacă vrei un IQ de peste o sută cincizeci, ai face bine să te pricepi la cifre.

Mi se pare că răspunsurile tale la unele teste ar fi greu de improvizat pentru cineva care nu cunoaște testele.

Am destul exercițiu. A trebuit să scot note de zece la facultate la științele umaniste fără să citesc idioțeniile de materiale pe care ni le dădeau.

Nu citeai materialele din principiu?

Nu. Pur și simplu n-aveam timp.

De ce n-aveai timp?

Pentru că mă ocupam de matematică optsprezece ore pe zi.

Unii ar spune că așa ceva e imposibil.

Da. Așa ar spune.

Dar scala opt?

Nu știu ce-i aia.

Păi, e gândită ca un test pentru schizofrenie, printre altele.

Zău? Cum m-am descurcat?

Ai reușit să te strecori. Deci dacă ai manipulat testul, asta nu înseamnă că ești schizoidă, dar ai reușit cumva să minți în privința asta? Sigur că testul e conceput și ca să sesizeze traumatismele craniene și epilepsia.

Am fost scăpată-n cap în copilărie.

E adevărat?

Nu.

Toată matematica asta la care lucrai. Imposibil să fie doar teme pentru școală.

Nu erau deloc teme pentru școală.

Ce te interesa cel mai mult?

M-a preocupat o vreme teoria jocurilor. Are ceva seducător. Von Neumann s-a împotmolit în ea. Deși poate nu e cuvântul potrivit. Dar cred că până la urmă m-am prins că promite niște explicații pe care nu e capabilă să le dea. Chiar e teoria jocurilor. Nu e altceva. Cu sau fără Conway. La început totul e un instrument, dar speri să conțină de fapt o teorie.

Dar teoria jocurilor e o teorie, nu?

Dacă spuneți dumneavoastră.

Ai locuit în mansarda casei bunicii.

Da. După moartea mamei. Bobby mi-a amenajat-o.

Și acolo au avut loc primele apariții?

Da.

Ele ce făceau în timp ce tu lucrai de zor la matematică?

Nu știu. La un moment dat m-am obișnuit să le ignor în mare parte. În afară de Puști. El era cam greu de ignorat.

Mă uimește că nu erau mai deranjante pentru tine.

Ei. Aveam doisprezece ani. De unde să știu că nu e normal?

Dar știai.

Știam că nu e normal. Dar nu știam că nu e normal pentru mine.

De ce-i spui Puștiul?

E o prescurtare de la Puștiul Talidomidă. N-are mâini. Are doar niște înotătoare.

Ăsta-i piticul.

Persoana scundă.

Și-n afară de el?

O mulțime de personaje pur și simplu. Animatori de spectacole. Cică.

Și-ți plac spectacolele?

Nu.

Și apar pur și simplu. De nicăieri.

Altfel cum? De undeva? Bine. De nicăieri. De nicăieri să rămână. Uitați care-i treaba. Chiar știu discuția asta pe dinafară.

De la ceilalți psihiatri.

Da.

Ce-ai vrea de la mine?

Să mă surprindeți.

Să te surprind.

Da. Mă rog. N-o să stau cu sufletul la gură. Realul și imaginarul pălesc la fel cu timpul. Evenimentele ne rămân în memorie într-un fel de contopire cam dăunătoare realității. Te trezești dintr-un coșmar cu o oarecare senzație de ușurare. Dar asta nu șterge coșmarul. E mereu acolo. Chiar și după ce-l uiți. Sentimentul obsedant că n-ai înțeles ceva persistă multă vreme. Revenind la ce încercați să mă întrebați. Răspunsul e nu. Pur și simplu sosesc. Neanunțați. Fără mirosuri ciudate, fără muzică. Eu îi ascult. Uneori. Alteori adorm pur și simplu.

Poți dormi cu ei în cameră?

Parc-aș avea o discuție cu Zenon. V-ați gândit la întrebarea asta? E ciudat că mereu găsești în ultimul loc unde cauți.

De acord. Dar în general nu-i consideri înfricoșători.

Nu.

Și asta nu ți se pare ciudat.

Nu. Aveam doisprezece ani. Probabil m-am gândit că așa e la pubertate. Așa zicea toată lumea. În orice caz, pubertatea e de groază, nu fantomele. Cu cât duci

o viață mai naivă, cu atât mai înspăimântătoare îți sunt visele. Inconștientul tot încearcă să te trezească. În toate sensurile. Primejdiile sunt infinite. Câtă vreme respiri, e mereu loc pentru o sperietură și mai mare. Dar nu. Erau ceea ce erau. Orice-ar fi fost. Nu i-am considerat niciodată supranaturali. Învățasem deja că în viață sunt lucruri pe care mai bine le treci sub tăcere. De când aveam șapte ani n-am mai suflat o vorbă despre sinestezie. De exemplu. Mie mi se părea normal și bineînțeles că nu era. Așa că am ținut-o pentru mine. Oricum, știam că se pregătește ceva, doar că nu știam ce. Până la urmă îți accepți viața, că o înțelegi sau nu. Dacă m-am temut vreun pic de apariții, asta n-a fost pentru felul cum arătau, ci pentru felul cum gândeau. Pe care nu-l înțelegeam deloc. Singurul lucru pe care-l înțelegeam efectiv despre ele era că încercau să dea o formă și un nume unor lucruri care nu au așa ceva. Și bineînțeles că n-aveam încredere în ele. Poate c-ar trebui să trecem mai departe.

Dar vin și pleacă în voia lor?

În voia lor?

Da.

Dumnezeule. Nu pot răspunde la întrebarea asta. Singura voie căreia i se închină ar fi ceva de genul voința lui Schopenhauer.

Încercam doar să subliniez că e ceva neobișnuit ca pacienții să se simtă în largul lor în prezența halucinațiilor. De obicei înțeleg că reprezintă un fel de perturbare a realității, ceea ce nu poate decât să-i îngrozească.

Pe pacienți.

Da.

Mă rog. Revelația mea a fost probabil că în centrul lumii celor tulburați stă înțelegerea că există și altă lume, din care ei nu fac parte. Ei văd că îngrijitorilor lor li se cere puțin, iar lor, mult.

Crezi că e adevărat?

Eu nu. Dar ei da.

Făpturile astea care vin să te distreze, dar nu prea le iese. Să te distreze. Să-ți abată atenția. Care crezi că le e scopul?

Nu știu care le e scopul. Totul e atât de jalnic că n-am cuvinte.

Sigur ai o idee ce anume vor.

Vor să facă ceva cu lumea, ceva la care noi nu ne gândim. Vor s-o pună sub semnul întrebării.

De ce-ar vrea asta?

Pentru că ăștia sunt ei. Asta sunt ei. Dac-ai vrea doar o afirmare a lumii, n-ar fi nevoie să invoci creaturi ciudate.

Ăsta-i scopul divertismentului? Dacă i se poate spune așa. Să semene îndoieli în privința lumii?

De ce nu?

Ce altceva mai poți spune despre ei? Au umbră? Pot intra într-o cameră

încuiată?

Par credibili fără nici un efort. Nu v-ar trece prin cap să întrebați dacă un personaj dintr-un vis are umbră.

Nu. Probabil că nu. Dar spui că nu sunt ca niște personaje dintr-un vis.

Nu. Și e de presupus că-și consumă o anumită cantitate de energie doar ca să pară plauzibili. Dar asta-i doar o șaradă. Un mod de a distrage atenția.

De la ce?

Ne-am cam întors de unde am plecat. Presupun că, într-adevăr, principala îndatorire a oricărei halucinații e să pară reală, dar încercarea de a emula o realitate în care ți-ai expirat orice fel de legitimitate sugerează alte scopuri. Să te costumezi pentru această nouă lume e în cel mai bun caz doar o pregătire.

Le-ai numit halucinații.

Încerc pur și simplu să trăiesc în lumea dumneavoastră.

Mi-e clar că ai dat-o pe glumă.

Chiar vreți să intrăm în toată povestea asta?

Nu-mi dau seama ce e toată povestea asta.

O lume săracă în bucurii nu e doar un mod de a vedea lucrurile. Orice fel de bunăvoință e suspectă. Până la urmă îți pică fisa că lumea nu se gândește la tine. Nu s-a gândit niciodată.

Majoritatea oamenilor reușesc să-și ducă zilele, atâtea câte sunt, într-o stare care nu e de disperare.

Da. Așa este.

Dac-ar fi să spui ceva decisiv despre lume într-o singură frază, care ar fi aceea?

Ar fi următoarea: lumea n-a creat nici o viețuitoare pe care n-are de gând s-o distrugă.

Presupun că ai dreptate. Și atunci? Asta-i tot ce și-a pus în minte lumea?

Dacă lumea are minte, atunci totul e mult mai rău decât ne închipuiam.

Da? Așa să fie?

Nu știu dac-o s-ajungem atât de departe.

În discuțiile astea.

Da. Să ne întoarcem la zilele care ne sunt date.

De acord.

Mă îndoiesc că cineva ar vrea să-și retrăiască viața. Fie și o zi din ea.

Eu am zile pe care nu m-ar deranja să le retrăiesc.

Poate unele momente de bucurie sau de revelație. Dar toate cele douăzeci și patru de ore?

N-aș exclude asta cu totul. Te gândești mult la moarte?

Nu știu ce înseamnă mult. Contemplarea morții ar trebui să aibă o anumită valoare filozofică. Ba chiar paliativă. Probabil că e o banalitate, dar cel mai bun mod de a muri bine este să trăiești bine. Să mori pentru altcineva ar da un sens morții tale. Dacă ignori pe moment faptul că celălalt o să moară oricum.

Nu știu cât din ceea ce spui e doar pentru efect.

Hai să spunem că totul.

Uite asta, de pildă. Dar să trăiești pentru ceilalți?

În fine. Dacă-i excludem pe amorfii ceilalți din ideologiile sociale și ne limităm la oamenii reali, presupun că e ceva suficient de rar încât să se califice măcar ca nevroză. Ce părere aveți?

Sau asta. În dosarul tău e notat undeva că aveai senzația că te descompui. Cred că ăsta e cuvântul pe care l-ai folosit. Ții minte să fi făcut asemenea afirmație? Pare să fie o iluzie somatică destul de clasică. Descrisă în literatura de specialitate. Sau era un mod de a-ți duce de nas îngrijitorii?

Poate că eram doar plictisită.

Ei. Se mai plictisesc oamenii.

Nu-i adevărat.

Nu?

Nu. Habar n-au ce înseamnă plictiseala.

În fine. Te cred pe cuvânt. Deși în general se presupune că inteligența alungă plictisul.

Cred că așa e. Până la un punct. După care portița cedează.

Probabil că un motiv de îngrijorare pentru mine e scepticismul acestor clinicieni – dintre care se pare că unii au hotărât în cele din urmă să nu creadă o iotă din ce spui –, din cauza căruia ne e greu sau chiar imposibil să te tratăm. Chiar n-au idee cum să abordeze o persoană care, în opinia lor, inventează tot.

Inventează tot.

Da.

Această formulare problematică.

Da.

Poate că i-aș întreba pentru ce-și închipuie ei că sunt plătiți. Ar vrea să explice ori halucinațiile mele, ori tendința mea de a minți, dar adevărul e că nu pot explica absolut nimic. Li se pare mai ușor să trateze o persoană care halucinează sau una care doar își închipuie că halucinează? Ia să ascultați cum sună asta. Oricum, am depășit de mult faza explicațiilor. Gata.

Simți că locul tău e aici? La Stella Maris?

Nu. Dar asta nu vă răspunde la întrebare. Singura entitate socială din care am făcut vreodată parte a fost lumea matematicii. Întotdeauna am știut că acolo e locul meu. Ba eram chiar convinsă că lumea asta trece înaintea universului. Și acum cred.

Înaintea universului.

Da.

Nu te distrezi cu mine?

Nu prea.

Adică dacă mă iei peste picior.

M-am prins.

Cred că sunt pur și simplu surprins că te simți acasă într-o instituție

psihiatrică.

Poate că nu mă interesează să mă simt acasă. Poate mă interesează pur și simplu să profit de libertatea oferită alienaților mintal.

Vorbești cu ceilalți pacienți.

Da. Bineînțeles.

Crezi că-ți spun adevărul?

Despre ce?

Așa, în general. Despre orice.

Nu știu. Nu. Dar cred că toată lumea de aici e de părere că toți ceilalți se află aici din motive întemeiate. Unde mai găsești așa ceva?

Înțeleg.

Chiar ar trebui să încercați să nu mai ziceți chestia asta.

O să mă străduiesc. Amicii tăi. Chiar nu știu cum să le spun.

E bine amici.

Se bucură de o anumită autoritate? Aici nu mi-e clar. Îți spun ce să faci?

Nu. Autoritatea de care se bucură este că ei știu cine sunt eu, pe când eu nu știu cine sunt ei.

Ai spune că asta definește în linii mari relația?

Poate că e pur și simplu o copie a relației pe care omul o are cu lumea.

În traducere, lumea știe cine ești, dar tu nu știi cine e ea. Așa crezi?

Nu. Cred că felul în care cunoaștem lumea e în mare parte o pavăză împotriva adevărului neplăcut că lumea nu știe că noi suntem aici. Și nu, nu prea știu ce înseamnă asta. Cred că perspectiva mai spirituală caută mântuirea în anonimat. Glorificarea invită la durere și disperare. Ce părere aveți?

Nu știu.

Oamenii nu-și pun întrebarea asta. Doar că nu știu ce să creadă: oare lumea are de fapt habar de noi? Dar e în companie aleasă. Întrebarea. Ca de pildă: merităm să existăm? Cine a zis că e un privilegiu? Alternativa la a fi aici este a nu fi aici. Dar pe de altă parte, asta înseamnă de fapt a nu mai fi aici. N-ai cum să nu fi fost deloc. N-ar exista un „tu“ care să nu fi fost. Ce părere aveți, domnule doctor?

Poți să-mi spui Michael, dacă preferi.

Nu prefer.

Dar nu te superi dacă eu îți spun Alicia.

Nu.

Inițial te chema Alice.

Asta înțelegea tata prin umor.

Poftim?

Bob și Alice sunt numele celor două personaje care apar în enunțurile anumitor probleme științifice. Eu mi l-am schimbat. La cincisprezece ani.

Numele.

Da.

L-ai schimbat legal.

Da.

Pentru asta nu trebuia să ai optsprezece ani împliniți?

Ba da. Mi-am schimbat întâi certificatul de naștere.

Cum ai reușit?

Fratele meu avea un prieten interlop, John Sheddan, care avea un prieten în Morristown, Tennessee, cu o tipografie specializată în falsificare de documente. Mă rog, Alicia mi s-a părut mai pretențios.

Voiai să fie pretențios?

Chiar că vorbiți uneori ca programul Eliza. Eram Alice Western din Wartburg, Tennessee și voiam să fiu o prințesă de Hohenzollern. Poate chiar sunt. O copilă serioasă.

Poate că ar trebui să trecem mai departe. Cum îți place ție să spui.

Bine.

Ce tăcere lungă. Pot să te întreb la ce te gândești?

Nu. Nu mă gândesc.

Se tot discută dacă așa ceva e posibil sau nu.

Da, mă rog. Eu mă străduiesc. Se poate să nu-ți mai vorbești, desigur. Dar pentru asta trebuie să-ți vorbești. Să respiri în cadență sau să reciți o mantră. Cu gânditul e mai greu.

Gânditul și vorbitul sunt lucruri diferite.

Vorbitul e doar un mod de a înregistra ceea ce gândești. Nu e lucrul în sine. În timp ce vorbesc cu dumneavoastră, o altă parte a minții mele ticluiește ce voi spune. Numai că încă n-a luat forma cuvintelor. Dar ce formă are? Sigur c-ar fi absurd să ne imaginăm vreun homunculus care ne suflă ce să spunem. Nu doar că ne-ar paște spectrul unei regresii infinite – adică cine-i suflă sufleorului –, dar ar ridica și problema unui limbaj al gândirii. Care face parte din misterul mai mare al felului în care ajungem de la minte la lume. O sută de miliarde de evenimente sinaptice țăcănind în întuneric ca niște gospodine oarbe care tricotează. Când întrebați: cum să mă exprim? Ce anume vreți să exprimați? Poate că ar trebui să trecem mai departe. Cum spuneți că-mi place mie să spun.

Dac-ai putea să schimbi ceva, ce-ai schimba?

Orice.

Da.

Aș alege să nu fiu aici.

În cabinetul ăsta.

Pe planeta asta.

Ai mai fost supravegheată pentru risc de suicid. Cât de gravă e problema asta?

Cât de gravă e sinuciderea?

Nu. Adică dacă te consideri în pericol.

M-am prins. Poate că atâta timp cât te gândești la asta, e în regulă. Odată ce ai luat decizia, nu mai ai la ce să te gândești.

Și unde anume te afli în acest proces?

Aș prefera să nu fiu supravegheată pentru risc de suicid.

Și eu aș prefera.

Câți oameni ar dispărea dac-ar putea face asta pocnind din degete? După părerea dumneavoastră. Dac-ar putea șterge orice urmă că sunt și că au fost vreodată.

Nu știu. Probabil tu știi mai bine.

Să-ți dorești să nu fi existat niciodată. Iarăși, nu e același lucru cu a nu mai exista. Cine-a zis asta? Anaximandru? Același lucru pentru cine?

Habar n-am.

Nu prea avem încotro, trebuie să credem că odată cu ultima suflare, muribunzii nu doar că-și acceptă moartea, ci i se și închină. Că există o epifanie care să-i facă până și cei mai insipizi și mai îmbătați cu iluzii dintre noi să accepte nu doar inacceptabilul, ci și inimaginabilul. Capătul absolut al lumii. Lume care nu se va întreba nici măcar o clipită ce s-a întâmplat cu noi.

Și presupun că nu există nici un fel de mângâiere în caracterul ei comun.

Ei. Am putea să ne imaginăm o comunitate a morților. Deși nu prea pare cine știe ce comunitate, nu-i așa? Nu se cunosc între ei și în curând nu-i va mai cunoaște nimeni. În fine. Numai că ideea că oamenii care au o viață psihică în răspăr cu cea a majorității populației trebuie declarați ipso facto-n pizda mă-sii bolnavi psihic și puși pe tratament e la prima vedere ridicolă. Boala psihică se deosebește de boala fizică prin aceea că subiectul bolii psihice e întotdeauna și exclusiv informația.

Informația.

Da. Noi funcționăm pe bază de informații strict necesare. Nu există în evoluție mecanisme care să ne informeze despre existența unor fenomene care nu ne afectează supraviețuirea. Nu știm ce anume există fără ca noi să știm. Bănuim.

Nu e ceva supranatural?

Cred că ar fi pur și simplu nespusul.

Nespusul.

Despre ceea ce nu se poate vorbi.

Wittgenstein[2].

Bravo. O să rămâneți fără firimituri.

Amicii. Te simți ușurată de când și-au luat concediu?

Dumnezeu știe. Poate că vă închipuiți că i-aș fi putut concedia de la bun început. Sau și mai și, că eu i-am invitat. De parcă mi-aș da seama, chiar dac-ar fi așa.

De ce nu?

Pentru că să inviți la tine acasă niște himere e o treabă ceva mai încurcată decât să inviți vecinii la un ceai. Sau să-i poftești să plece. Bineînțeles că dacă-i poftești afară, vecinii știu că nu se vor mai întoarce. Ceea ce le conferă o mai mare libertate s-o șteargă cu argintăria. Dar o himeră cu ce s-o șteargă? Nu știu.

A adus ceva? Ceva ce ar putea foarte bine lăsa în urmă? O fi ea făcută din aburi, dar asta nu înseamnă că după ce pleacă din casa ta, lucrurile vor fi la fel ca înainte de sosirea ei.

I-ai spus vreodată asta verde-n față Puștiului Talidomidă?

Da. O dată.

Și el ce-a zis?

A zis: jale, Jessica. Ești chiar culmea.

Chiar așa a zis?

Chiar așa a zis.

În acest moment ții legătura cu familia?

N-o mai am decât pe bunica.

Credeam că ai și un unchi.

Am. Dar e mai țăcănit decât mine. Cred că bunica va trebui să-l interneze la un azil. În ultima vreme a căpătat obiceiul de a defeca în locuri ciudate și greu de identificat. A reușit el știe cum să se cace în lampa de pe tavanul bucătăriei. De pildă. Vorbesc cu ea la telefon. Dar rar. Pentru ea e o extravaganță. Când era ea copilă în Tennessee, numai bogătașii aveau telefoane. Am rude din partea tatei în Rhode Island, dar nu prea ne cunoaștem.

De ce?

Ele consideră că tata a făcut o mezalianță. Pentru ei, toți suntem o adunătură de țărănoi.

Te afectează asta?

Nu. Mai dă-i în mă-sa de cretini. Ceea ce probabil înseamnă că mă afectează, nu? Nu știu. Nu mă gândesc niciodată la ei.

Când ai văzut-o ultima oară pe bunica ta?

Acum vreo trei luni.

Ai de gând s-o mai vezi?

Tot aruncați năvodul, nu?

Eram doar curios dacă ții la ea.

Mult. Eu mi-am pierdut mama când aveam doisprezece ani, iar ea și-a pierdut fiica. Se spune că un doliu comun unește oamenii, dar ea începea deja să vadă în mine ceva ce nu știa să numească. În nici un caz nu știa că „prodigios“ vine de la termenul latinesc pentru monstru. Doar că șmecheriile mentale pe care le făceam în copilărie nu mai erau simpatice. O iubeam. Numai că uneori o surprindeam privindu-mă într-un fel care mă tulbura profund. La școală călugărițele mă pedepseau preventiv pentru că eram un drac. N-am terminat niciodată gimnaziul. Nu mai dormeam aproape deloc. Mă plimbam pe șosea la orice oră din noapte. Era doar un drum de țară asfaltat, cu două benzi, și niciodată nu era circulat. Într-o noapte m-am întors acasă și am găsit lumina aprinsă în bucătărie. Era spre trei dimineața și când am intrat pe alee, am zărit-o în pragul bucătăriei. Până să ajung în casă, ea-mi întorsese deja spatele și urcase scările. Am știut că era poate o ultimă ocazie de a purta o discuție adevărată și

cât pe ce s-o strig, dar m-am abținut. M-am gândit că poate lucrurile se vor schimba când voi mai crește. M-am gândit la ea și la viața ei. La visurile pe care trebuie să le fi avut pentru fiica ei și la propriile ei visuri. Știu că eu am plâns mai mult pentru ea decât a plâns ea pentru mine. Și știu că l-a iubit pe Bobby mai mult decât mă va iubi vreodată pe mine, dar nu-i nimic. Asta nu m-a făcut s-o iubesc mai puțin. Știam despre ea lucruri pe care n-aș fi avut nici un drept să le știu. Dar mă gândeam totuși că dacă nepoata ta de doisprezece ani bate străzile la trei dimineața, probabil c-ar trebui să te așezi și să discuți cu ea despre asta. Și știam că ea nu poate.

De ce să nu poată? Nu cred c-am înțeles.

Nu știu ce să vă spun. Cum să mă exprim. Presupun că cea mai simplă explicație ar fi că se aștepta la vești proaste și nu voia să le audă. Cred că e cam mult spus că se temea de mine. Deși poate că nu. Mai bănuiesc și că se temea că, oricât de sumbră părea situația, trebuie să fi fost și mai sumbră. Și bineînțeles că avea dreptate.

Deci ea te-a crescut după moartea mamei.

Da.

Câți ani avea fratele tău? Pe atunci.

Nouăsprezece.

Tatăl tău trăia încă.

Da.

Dar nu-l vedeai prea des.

Nu.

A venit la înmormântarea mamei tale?

Nu.

Serios?

Serios.

Te-a întristat asta?

Nu. Nici eu nu m-am dus.

Nu te-ai dus la înmormântarea mamei tale?

Nu.

Și familia ce-a spus? Fratele tău s-a dus?

Da. Bineînțeles. Eu aveam doisprezece ani. Treceam printr-o criză religioasă. N-am vrut să suport o slujbă întreagă, cu sicriul mamei în mijlocul bisericii. N-am putut.

Fratele tău ce-a zis?

M-a pupat pe obraz și mi-a șoptit că mă iubește și că o să fie bine. Și a fost.

Și a fost.

Da. I-auzi. E ca un disc stricat. Fac asta pentru dumneavoastră, nu pentru mine. Trebuia să duc o scrisoare la destinație și mi s-a spus să n-o citesc. Iar eu am citit-o. Și n-o pot dezciti. S-a terminat ședința.

Oh. Da. Sigur.

1. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders.

2. Aluzie la fraza de lui Ludwig Wittgenstein: „Despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă." În *Tractatus Logico-Philosophicus,* ediția a II-a, traducere din germană de Mircea Dumitru și Mircea Flonta, Humanitas, București, 2012, p. 99.

II

Ce mai faci?
Sunt bine.
Ți-am simțit lipsa săptămâna trecută.
Mda, ei. Știți cum e. Am fost ocupată.
Ocupată.
Glumeam.
Bun.
Bun.
Deci la ce te-ai mai gândit?
Nu știu. Soția dumneavoastră cum e?
Soția mea.
Da.
E italiancă. Cum e?
Da.
E atrăgătoare. Îi place Bach. Îi place mâncarea italiană. Lucrează cu copii surzi.
Gătește bine?
Da.
Nu e evreică.
Ba e evreică.
E drăguță.
Foarte drăguță.
Nu mi-ați spus tot.
Am fost divorțați. Timp de trei ani. Apoi ne-am recăsătorit.
V-ați purtat urât cu ea.
Da. Așa e.
De ce?
Pentru că am fost un idiot.
Așa a zis și Oppenheimer. La audieri.
Nu pare un candidat plauzibil la idioțenie.
Probabil că de-aia e și memorabil citatul. Cei care i-au cunoscut pe Einstein, Dirac, von Neumann au spus că n-au întâlnit om mai deștept ca el.
Ca Oppenheimer.
Da.
Presupun că tatăl tău l-a cunoscut.
Tata a lucrat pentru el.

Și ce părere avea?

Despre Oppenheimer?

Da.

Îl considera plăcut, fermecător, erudit. O gazdă perfectă la petreceri. Te cam băga în sperieți.

În sperieți?

Da.

În ce sens?

Tata era de părere că inteligența lui Oppenheimer nu era în totalitate controlată. Că era capabil să ia decizii proaste.

Și era?

Da.

Dar nu era satanic.

E mult spus.

Presupun că Satana nu face parte din viziunea ta despre lume. Chiar dacă pari să recunoști ceva care aduce cu o prezență malefică în felul cum e clădită lumea. Te-ai referit la comentariul lui Chesterton.

Mă rog. Nu l-am văzut niciodată pe Satana. Asta nu înseamnă că n-o să-și facă apariția la un moment dat. Numai că Chesterton nu comentează și despre interesele ciudat de materialiste ale lui Dumnezeu. Dacă ești o ființă cu desăvârșire spirituală, de ce te-ai sinchisi câtuși de puțin de partea materială? În Ziua de Apoi se vor scula trupurile? Ce-i cu chestia asta? Spiritul e destrupat, nu neîntrupat? Din câte se pare, Cristos urcă la cer ca făptură fizică. Împovărând dumnezeirea cu un lucru de care până atunci fusese scutită. E greu de spus cum să faci lumină în asemenea sminteală. E clar de ce s-a ținut Chesterton departe de asta.

E și asta parte din criza spirituală de care ai pomenit?

E doar un comentariu. Natura spirituală a realității a fost principala preocupare a omenirii dintotdeauna și n-o să dispară prea curând. Ideea că totul e doar materie nu pare să ne mulțumească.

Pe tine te mulțumește?

Ăsta-i clenciul, nu?

Ai crescut în Los Alamos.

Da. Am trăit acolo până la moartea mamei. Mă rog. De fapt, ea a murit în Tennessee.

Ții minte Los Alamos?

Da. Bineînțeles.

Câți ani aveai când ai plecat?

Unsprezece.

Unsprezece.

Da.

Cum era?

Los Alamos?

Da.

Cred că pe vremea războiului era foarte primitiv. Cică aveau opt mii de extinctoare și cinci căzi de baie. Și noroaie nesfârșite. Îmi amintesc mai ales discuțiile care se purtau la noi în casă până la trei dimineața.

Tu erai trează la trei dimineața.

Da. Casa mirosea a parfum și a fum de țigară. Se auzea clinchet de pahare. Eu stăteam așa în pat și ascultam până când pleca ultimul musafir.

N-aveai cum să înțelegi despre ce vorbeau.

Înțelegeam că trebuie să aflu despre ce vorbeau.

Ții minte primele tale gânduri?

N-aveam decât gânduri.

Nu cred că te-am înțeles.

Înțelegeam că mă aflu într-un loc unde aveam să rămân multă vreme și că trebuia să-i dau de capăt. Că totul depinde de asta, să mă lămuresc unde sunt. Nu pentru c-aș fi crezut că există alt loc unde să fiu. Vedeam limpede lumea în absolut. Dar trebuia să știu ce e.

Asta de frică?

Da.

Un răspuns prompt.

Copiii sunt ființe temătoare.

Câți ani aveai când ai descoperit matematica?

Probabil că eram prea mică să am amintiri. La început am fost muzicală. Aveam ureche absolută. O am și acum. Probabil că mai târziu am ajuns să văd practic lumea ca pe o dovadă împotriva oricărei descrieri cuprinzătoare a ei. Dar muzica mi s-a părut întotdeauna o excepție la orice. Părea sacrosanctă. Autonomă. Total autoreferențială și coerentă până-n cel mai mic detaliu. Am putea discuta despre transcendență dacă vrem s-o numim transcendentă, dar probabil că n-am ajunge prea departe. Eram profund sinestezică și credeam că dacă muzica are o realitate inerentă – culoare și gust – pe care doar o mână de oameni o pot discerne, atunci poate că are și alte atribute încă neidentificate. Faptul că sunt lucruri subiective nu înseamnă în nici un caz că ar fi imaginare. Nu mă descurc prea bine, nu?

Te ascult în continuare.

Dac-ai întinde o bucată muzicală – ca să mă exprim așa –, culoarea s-ar estompa pe măsură ce tonul s-ar stinge. Habar n-am unde să plasez asta.

Deci de unde vine muzica?

Nimeni nu știe. O teorie platoniciană a muzicii nu face decât să tulbure apele. Muzica e făcută din câteva reguli destul de simple, nu din altceva. Și totuși e adevărat că nu le-a inventat nimeni. Regulile. Notele în sine nu înseamnă mare lucru. Dar de ce un anumit aranjament al acestor note are un efect atât de profund asupra emoțiilor noastre, ăsta e un mister pe care nici măcar nu putem spera să-l înțelegem. Muzica nu e un limbaj. Nu are puncte de referință în afara

ei. Dacă vrem, putem denumi notele cu literele alfabetului, dar asta nu schimbă nimic. Ciudat e că nu sunt abstracțiuni. Muzica așa cum o știm e oare completă? În ce sens? Mai există categorii de genul major sau minor încă nedescoperite? Pare improbabil, nu-i așa? Și totuși, multe lucruri par improbabile până când apar. Și care e semnificația acestor categorii? De unde-au venit? Ce înseamnă că le corespund două nuanțe de albastru? Pentru mine. Dacă muzica a existat înaintea noastră, pentru cine a existat? Schopenhauer spune undeva că dacă întregul univers ar dispărea, n-ar mai rămâne decât muzica.

O afirmație îndrăzneață. Chiar credea asta?

Probabil că nu.

Dar tu crezi?

Cred că încerca pur și simplu să-i afirme întâietatea. Muzicii. Ca fenomen transcendent? Lucru care poate exista de sine stătător?

Poate exista un lucru de sine stătător?

Logic, nu. Dacă spațiul ar conține doar o singură entitate, acea entitate n-ar fi acolo. N-ar exista un acolo unde să fie.

Nu înțeleg.

Nu contează. Oricum, asta e o lume clasică.

De cât timp te preocupă toate astea?

Nu știu. Nu prea știu ce înseamnă memoria. Asta în primul rând. Una dintre probleme fiind că fiecare amintire e amintirea amintirii precedente. Nu-ți amintești momentul amintirii propriu-zise. Cum să ți-l amintești? Îți amintești doar că-ți amintești. Și doar cea mai recentă amintire.

Cred că m-ai pierdut pe drum.

Când am ajuns la liceu, prima dată m-am oprit la bibliotecă. Era o simplă cămăruță cu un birou și cel mult o mie de cărți. Poate chiar mai puține. Dar printre ele era și un volum de Berkeley. Nu știu ce căuta acolo. Poate pentru că Berkeley a fost episcop. Mă rog. Aproape sigur pentru că Berkeley a fost episcop. Dar m-am așezat pe podea și am citit *Teoria vederii.* Și mi-a schimbat viața. Am înțeles pentru prima oară că lumea vizuală e în capul nostru. Lumea întreagă, de fapt. Speculațiile lui teologice nu m-au convins, dar fiziologia era dincolo de orice îndoială. Am stat acolo multă vreme. Absorbind pur și simplu informația. Era greu să nu accepți că lumea vizuală e creația unor ființe care au ochi s-o creeze. N-a fost creată din nimic, ci din acel ceva a cărui realitate propriu-zisă e etern incognoscibilă. Kant. Și nici nu putem verifica realitatea lumii vizuale întinzând mâna și atingând-o. De pildă. Cum să conțină o realitate contradictorie? Dac-am avea simțuri care să se contrazică între ele, nici măcar n-am mai fi aici.

Cred că va trebui să reflectez la asta. Până atunci, cu siguranță îți dai seama că au trecut și alții prin aceeași revelație a locului unde se găsește cu adevărat lumea vizuală – în cortexul vizual și nu undeva în afară – fără să piardă realitatea lumii pe chestia asta.

N-a fost așa de simplu. Pe ușă a intrat apoi o lume care aștepta în culise de zece milioane de ani. Când m-am ridicat de pe podeaua bibliotecii, eram altă persoană.

Te simți singură pe lume?

Da. Dumneavoastră nu?

Nu. Eu nu. Saltimbancii ăștia care tot apăreau în camera ta. Făceau și ei parte din lumea asta?

Nu știu. O ipoteză ar fi că scopul lor era mai degrabă să devieze lumea asta.

O ipoteză?

Sigur.

Și altceva?

Cu ce să încep?

Cu începutul.

La început a fost cuvântul.

Dar tu nu crezi asta.

Unul dintre lucrurile pe care le-am înțeles a fost că universul a evoluat nenumărate miliarde de ani în beznă totală și-n liniște totală și că n-a fost așa cum ni-l imaginăm noi. Întotdeauna, la început e nimicul. Novele explodând în liniște. În beznă absolută. Stelele, cometele trecătoare. Toate existând în cel mai bun caz ca presupunere. Focuri negre. Ca focurile iadului. Tăcere. Nimic. Noapte. Sori negri păstorind planete printr-un univers în care conceptul de spațiu era lipsit de noimă, neavând un capăt. Neavând orice alt concept care să i se opună. Și iar se pune problema naturii acelei realități la care nimeni n-a fost martor. Toate astea până când prima ființă vie înzestrată cu vedere a consimțit să-și întipărească universul în aparatul ei senzorial primitiv și tremurător, apoi să-i imprime culoare și mișcare și memorie. Am devenit atunci peste noapte solipsistă, ceea ce am și rămas într-o oarecare măsură.

Câți ani aveai?

Doisprezece.

N-ai absolvit liceul.

Nu. Am primit o bursă de la Universitatea Chicago, așa că mi-am făcut bagajele și am plecat. Acum mă mir cât de senină eram. Bunica m-a dus cu mașina până la autogara din Knoxville. Plângea, iar după ce a plecat autobuzul, mi-am dat seama că ea crezuse că n-avea să mă mai vadă niciodată.

Pari tristă când spui asta.

Sunt tristă când spun asta.

Ai avut prieteni la liceu?

Unul sau doi. Puști pe care nu-i băga nimeni în seamă.

Îți doreai prieteni?

Da. Doar că nu știam cum să mi-i fac. M-am gândit că poate când ajung la facultate, o să vină și vremea mea.

A venit?

Mi-am făcut câțiva prieteni. Dar prea sociabilă tot n-am fost. Eram cam nepricepută la chestia asta. Nu-mi plăceau petrecerile și nu-mi plăcea să se dea cineva la mine.

Să se dea la tine. Cum, să-ți facă propuneri?

Da.

Te interesau băieții?

Mă interesa un băiat anume. Dar nu era reciproc.

De ce? Nu era homosexual.

Nu. Problema era de altă natură.

Era mai în vârstă.

Toată lumea era mai în vârstă. Nu asta era faza.

Dar care era faza?

Alta.

Bun. Ce s-a întâmplat cu amicii când ai plecat la facultate?

Și-au făcut apariția după două săptămâni. Au venit cu autobuzul.

Chiar crezi că au venit cu autobuzul?

Chiar cred că au venit cu autobuzul?

Bine. Ai abordat vreodată chestiunile astea cu Puștiul?

Da.

Deduc că n-ați ajuns la nici un fel de concluzie.

Nu.

Presupun că nici nu există o concluzie. Îl consideri pe Puști un prieten?

În cele din urmă, a fost cam singurul meu prieten. Apoi n-am mai avut pe nimeni. Dar am avut un șoc în ziua când mi-am dat seama că mi-ar fi dor de Puști dacă n-ar mai exista în viața mea. Ce scrieți?

Îmi notez ceva pentru mine. Se poate?

Sigur. Ia lapte. Sun-o pe mama.

Vrei să vezi?

Nu.

Sigur? Nu mă deranjează.

Sigur.

Uneori ți se pare că nu ascult.

Mi se pare că ascultați. Nu știu exact ce auziți.

Ai prieteni aici. La Stella Maris. Despre ei ce-mi spui?

Da, mă rog. Uneori aleg o persoană din camera comună și mă așez lângă ea și intru-n vorbă.

Ei ce spun?

De obicei nimic. Dar câteodată încep să povestească ce le trece prin cap și în mijlocul expunerii fac o referire la ceva ce am spus eu. La fel cum încorporezi în vis un zgomot al nopții. Și recunosc că mă tulbură un pic să-mi aud gândurile incluse în monologul lor. Mi-ar plăcea să mă integrez, dar nu reușesc. Iar ei știu asta. Recent, vreo zece psihiatri s-au internat la diferite instituții pentru boli psihice. A fost un experiment. Au spus că aud voci și au fost imediat diagnosticați

ca schizofrenici. Dar pacienții i-au mirosit. Au știut dintr-o privire că nu sunt nebuni. Că sunt reporteri sau așa ceva. Apoi le-au întors pur și simplu spatele.

Ți-ar plăcea să te integrezi?

Eu nu sunt aici ca experiment. Oricum o sucesc, tot aici sunt până la urmă.

Comentariul ăsta mi se pare destul de ciudat.

Sunt o fată destul de ciudată. Ascultați înregistrarea. O să auziți altceva.

Cât de conștientă ești de faptul că arăți extrem de bine?

Încercați să mă futeți, domnule doctor?

Nu. N-am avut niciodată relații cu pacientele. Oricum, infidelitatea e de domeniul trecutului pentru mine. Ți s-a întâmplat de multe ori ca psihiatrii să încerce să te seducă?

Cred că e cam pretențios spus „seducție“ pentru strădaniile lor.

A încercat vreunul să te violeze?

Da. Unul.

Ce-ai făcut?

I-am spus că o să vină fratele meu să-l omoare. Că mai are de trăit câteva ore.

E adevărat? Ce-ai spus despre fratele tău?

Da.

Fără îndoială.

Fără îndoială.

Berkeley. După ce l-ai citit ai devenit mai sceptică față de realitate?

Nu cred c-am înțeles ce înseamnă asta.

Dacă înseamnă ceva.

Dacă înseamnă ceva. Da, m-a făcut să pun sub semnul întrebării felul în care înțeleg realitatea. Dar a făcut și ca istoria filozofică a interogației să mi se pară mai credibilă. A dat legitimitate epistemologiei. Cred că mi-a arătat chiar și impostura dubiilor pe care tot ea le sădise.

Subiectul e mereu realitatea.

Cam așa.

E cognoscibilă?

Ce dracu'.

Retrag întrebarea. Ce anume nu știm și ți-ai dori să știm?

Adică în afară de clasicele întrebări la care n-avem răspuns.

Cine suntem, de ce suntem aici, de ce există ceva în loc de nimic.

Da.

Te bagi la vreuna dintre ele? Poate la asta cu ceva în loc de nimic?

Noțiunea de nimic e de neconceput.

Mai studiezi fizică?

Nu.

Ce-i un gluon?

O noțiune care poate fi concepută.

E o forță sau o particulă?

O particulă. Deși la scara asta, distincția nu e atât de clară.

Care-i rolul ei?

Poartă informația de la un quarc la altul. Nu e chiar atât de complicat. Un atom e alcătuit din particule mai mici. Nucleoni. Iar particulele astea sunt alcătuite din quarci. În general trei. Quarcii au denumiri stupide. Quarc top și quarc bottom. Quarc up și down. Un pozitron e făcut din doi quarci up și unul down. Un neutron e făcut din doi quarci down și unul up. Și așa mai departe. Totul funcționează. Nimeni nu știe prea bine de ce. Dar gluonul e cel care informează particulele.

De ce se numește mecanica cuantică mecanică cuantică?

Pentru că explică mecanisme. Printre fizicieni, accentul se pune pe cuantică. Adică e descris tipul de mecanică. Nu e *mecanică* cuantică.

În regulă.

Păreți îndoit.

Nu. E în regulă. De ce e considerată așa ciudată?

Nimeni nu știe.

Adică în ce fel e ciudată?

Am înțeles. Aici putem vorbi despre mai multe lucruri. Feynman spune că experimentul celor două fante îți dă deja toată ciudățenia cuantică. Probabil are dreptate. Ca de obicei. Experimentul, ori de câte ori l-am repeta, arată că o singură particulă poate trece prin două orificii diferite în același timp.

Crezi asta?

Cu tărie.

Și asta face parte din mecanica cuantică.

Da.

O teorie fizică de prestigiu.

Da. E cea mai de succes teorie fizică formulată vreodată. E teoria particulelor mici. Atomi și chiar sub ei. Cel puțin în accepțiunea largă. Dar poate că nu e altceva decât matematică proastă. Unii fizicieni bănuiesc că teoria va ajunge în cele din urmă la concluzia că universul însuși e un fenomen cuantic. Că mecanica cuantică descrie în esență universul.

E și bănuiala ta?

Da. Sunt și eu printre bănuitori.

Altceva?

Ce altceva?

Altă ciudățenie.

Experimentele, Gedanken[3] sau concrete, par să necesite implicarea noastră activă. Dacă nu suntem noi acolo, dau greș. Adevărul neplăcut este că în afară de teoriile integrale ale lui Feynman, nu există nici o explicație credibilă a mecanicii cuantice care să nu se refere la conștiința umană. Sigur că întrebarea care se pune este cum a reușit să se descurce fără noi înainte să fim inventați. Dar nu e atât de simplu. Aș spune că de-aici rezultă că realitatea și conștiința umană nu sunt unul

și același lucru. Ceea ce știam de multă vreme. Chiar dacă nu suntem atât de siguri în privința lui Kant. În speța de față. Oricum, nu putem ignora dovezile experimentelor. Totul, de la cele două fante la bizareriile alea Stern-Gerlach cu câmpul magnetic, când niște oameni de știință de-a dreptul străluciți au ajuns să fie păcăliți de o particulă de sodiu. În unele cercuri e larg acceptată ideea că aceste întrebări sunt pură filozofie. Iar răspunsul popular la ele e să taci și să calculezi.

Tu nu te incluzi aici.

Nu. Toate calculele astea produc ecuații cu derivate parțiale. Adevărul universului e de cealaltă parte a acestor ecuații.

Fizicienii ce spun despre asta?

Nu mare lucru. Mai mult dau ochii peste cap. Nu sunt niște tipi kantieni. Problema cu absolutul incognoscibil e că până la urmă, dacă poți să spui ceva despre el, atunci nu mai e absolutul incognoscibil. Poți să treci de la noumenal la fenomenal fără să te ridici de pe scaun. Cu alte cuvinte, nimic nu poate fi extras din absolut fără a deveni perceptibil. Să nu uităm că a vorbi despre realitate în cazul incognoscibilului e deja un fel de glosolalie. Problema cu lumea perfectă și obiectivă – a lui Kant sau a altora – este că e prin definiție incognoscibilă. Ador fizica, dar n-o confund cu realitatea absolută. E realitatea noastră. Ideile matematice sunt extrem de longevive. Dacă există în absolut? Cum e posibil așa ceva? Mi-am zis în sinea mea. După care sinele meu a devenit altul. Cât se poate de corect. A luat cu el matematica. Ideea. O lungă perioadă de incertitudine. Când mi-am recăpătat coerența, eram în altă parte. Ca și cum aș fi evadat din propriul meu con de lumină. În ceea ce se numea înainte altundevaul absolut.

Nu înțeleg.

Știu. Nici eu. Pur și simplu consideram că nu poți lua ceva din absolut fără să-l iei din absolut. Fără să-l aduci la fenomenologic. Moment în care devine proprietatea noastră, plină de amprentele noastre, iar absolutul ia-l de unde nu-i. Deși acum nu mai sunt la fel de sigură.

Putem discuta despre Puști?

Sigur. Futu-i.

Am atins o coardă sensibilă.

Nu neapărat. Pur și simplu am simțit nevoia să spun o vulgaritate.

Cum arată?

E înalt de nouăzeci și cinci de centimetri. Are o față ciudată. O înfățișare ciudată, să zicem. E de vârstă incertă. Are un fel de înotătoare. Chelește, dacă nu e chiar chel de-a binelea. Are vreo douăzeci și ceva de kilograme. Zâmbiți.

Mi-l închipuiam urcat în luntrea lui Caron.

Da. M-am gândit la asta. Dante nu se gândește la asta decât abia când urcă el însuși în luntre și o simte clătinându-se.

N-am știut.

Mda, în fine. Scuze de „futu-i“.

O să trecem peste. De unde știi că are nouăzeci și cinci de centimetri

înălțime?
L-am măsurat.
A stat el pe loc să-l măsori?
Nu. L-am măsurat cum a măsurat Thales piramidele. Mi-am notat lungimea umbrei lui pe covor, apoi am comparat-o cu lungimea propriei mele umbre, lungimea relativă a umbrei fiind echivalentă cu înălțimea fiecăruia.
De ce te-a interesat înălțimea lui exactă?
Cred că pur și simplu am vrut să știu dacă are așa ceva.
Altceva?
N-are sprâncene. Are un fel de cicatrici. Poate arsuri. Are cicatrici pe țeastă. Ca după un accident. Sau o naștere dificilă. Ce-o mai însemna și asta. E îmbrăcat într-un fel de chimonou. Și se plimbă întruna de colo până colo. Cu înotătoarele la spate. Amintește cumva de un patinator. Vorbește întruna și folosește expresii pe care sunt convinsă că nu le înțelege. De parc-ar fi descoperit întâmplător limba și nu știe prea bine ce să facă cu ea. În ciuda acestui lucru – sau poate datorită lui –, face uneori observații de-a dreptul frapante. Dar nu e nici pe departe un personaj oniric. E coerent până în cel mai mărunt detaliu. E perfect. E o persoană perfectă.
Personaj. Cred că așa ai spus.
Atunci personaj.
Să ne întoarcem cu câțiva ani în urmă. Când clorpromazina a oprit vizitele acestor amici. Asta nu-ți sugerează ceva despre natura realității lor?
Sau despre capacitatea mea de a o percepe.
Mă rog. Presupun că se poate susține și asta.
Presupun că da. Tocmai s-a susținut. Medicamentele modifică percepția. Ca să ne conformăm la ce? Înainte aveam convingeri ceva mai ferme despre toată povestea. Dar convingerile noastre despre natura realității reprezintă cu siguranță și limitele felului în care o percepem. Până când pur și simplu nu m-am mai sinchisit. Am acceptat că voi muri fără să știu exact unde anume am fost, ceea ce e în regulă. În fine. Aproape. I-am spus lui Leonard că realitatea e în cel mai bun caz o intuiție colectivă. Numai că asta e doar o replică pe care am furat-o de la o actriță de comedie.
Leonard?
E un prieten de-aici.
Și a râs?
Nu. A luat-o cât se poate de în serios.
Puștiul ți-a spus la un moment dat că-l pot vedea și alți oameni? Așa ai zis?
Unii oameni.
Ce crezi că înseamnă asta?
Nu știu. Dumneavoastră sunteți psihiatrul.
N-o să-l mai vezi. Pe Puști.
Iar ați întins năvodul.

Dar ți-ai luat adio de la el.
Da.
El ce-a spus?
Mai nimic. Voia să știe dac-o să-mi fie dor de el.
Dac-o să-ți fie dor de el.
Da. Mi-a recitat o poezie. Ceea ce m-a surprins. Nu știu ce înseamnă.
Mai știi cum a fost?
Da. Destul de rapid.
Am vrut să spun dacă ții minte poezia.
M-am prins.
Cred că mai bine te întreb dacă vrei s-o reciți.
Nu. Nu vreau.

Bine. Nu împărtășești ideea că Puștiul e un fel de djinn malefic – care, din câte înțeleg, a fost abordarea majorității specialiștilor care te-au văzut. Sau poate ai spune pur și simplu că nu e asta faza.
Nu e asta faza. Nu.
Dar îmi poți spune cum îl vezi tu?
Cred că felul în care-l văd e faza. Nu-i așa?
Bun.
De fapt, nu mă întrebați despre Puști. Mă întrebați despre mine. Și nu vă pot spune ce vreți să aflați. Chiar dac-aș putea, probabil că tot n-aș spune.
Bun. Scuze.
Nu-i nevoie. Știți *Tractatus*? Ați știut de unde e aia cu „despre ce nu se poate vorbi".
L-am frunzărit. N-am priceput mare lucru.
Cred că faza cu Puștiul e că a făcut și el ce-a putut. Ca toată lumea.
Îl consideri benign?
Dacă-l consider benign, asta e pentru că știu ce altceva mai e pe-acolo.
Ceea ce mie – de pildă – probabil că-mi scapă.
M-aș mira să nu vă scape, hai să zicem așa.
Ce părere ai despre oameni? Așa, în general.
Asta chiar se pune ca întrebare?
De ce nu?
Cred că încerc să n-am. Păreri despre ei.
Chiar așa?
Nu. Cred că în inima mea există iubire. Doar că ia forma milei. Îmi închipui că am văzut oroarea lumii, dar știu că nu-i adevărat. Și totuși, ceea ce ai văzut rămâne bun văzut. Ăsta-i cel mai sinistru secol de până acum. Chiar crede cineva cu adevărat că n-o să urmeze și altele la fel? Și totuși ce să însemne problemele lumii pentru cineva care nu le poate duce nici pe ale sale?
Poate că uneori înseamnă tot?
Da. S-ar putea să aveți dreptate.

Îmi pare rău. N-am vrut să te supăr.
Nu sunt supărată. Mai am resurse.
Poate ar trebui să luăm o pauză.
OK.
Ești bine?
Sunt OK.
Mai avem douăzeci de minute.
Știu. Dați-i drumul.
Ce preferi să faci? Ce-ți place?
Asta pare scoasă din manual. Care-i cel mai ciudat răspuns pe care l-ați primit vreodată?
Nu știu dacă mă pot pronunța. Dar pacienții te surprind.
L-ar surprinde și pe Krafft-Ebing[4]?
Eu ziceam în sensul bun. Uneori au interese destul de sofisticate. Deși trebuie spus că de multe ori au tendința să renunțe la ceea ce prețuiesc pentru ceva ce-i face nefericiți. Interesul tău principal în afară de matematică ar fi muzica.
Da.
Cât de bună erai ca violonistă?
Bunicică. N-aș fi putut deveni niciodată violonistă de concert.
Nu erai suficient de bună.
Nu exersam. Nu cântam cu săptămânile. Ceea ce nu se face.
Nu te interesa suficient.
Ba da. Îmi plăcea enorm. Dar îmi plăcea mai mult matematica. Cred c-am dedicat matematicii douăzeci de mii de ore.
Enorm.
Da.
Ții minte tot?
Da. Trebuie.
Altceva?
Nu știu. Alegeți din lista dumneavoastră.
Crezi că relația cu mama ta are vreo influență aici?
Faceți o glumă în stil Eliza.
Da. În orice caz, voiam să-ți cer părerea despre psihiatri. Mai precis, cât e de proastă.
E și asta pe listă?
De ce nu?
Întotdeauna am fost de părere că trebuie să fii nițeluș labil ca să vrei să faci psihiatrie. O perspectivă prea clinică asupra alienaților mintal e un dezavantaj. Pe de altă parte, nu poți fi chiar dus cu pluta.
Întotdeauna ai fost de părerea asta.
Da.
Dar acum?
Care-i rostul întrebării?

Probabil că-i cunoști mai bine ca mine.

Nu știu. Ce să zic, nu prea vă văd umblând cu alți psihiatri în gașcă. Deși habar n-am cu cine umblați.

Probabil că pacienții mi se par mai interesanți decât doctorii, într-adevăr.

Și mie.

Nu consideri că ceea ce facem noi e știință.

Nu. Doctorii par să se cam ferească de neuroștiințe. Hoinăritul printre sulci cu lanterna și carnețelul. Sau se zice sulcusuri[5]? E clar de ce. Dacă o psihoză înseamnă doar câteva sinapse care dau rateu, n-am recepta pur și simplu niște paraziți? Dar nu-i așa. Avem o lume nemaivăzută până atunci, construită cu migală și perfect articulată. Cine face asta? Cine-i ăla care se-nvârtește pe-acolo și branșează firele atârnătoare în feluri noi și neobișnuite? De ce-o face? Ce algoritm respectă? De ce să ne închipuim că respectă vreunul?

N-am idee.

Doctorii nu par să ia în considerare grija cu care e asamblată lumea nebunilor. O lume pe care-și închipuie că o pun sub semnul întrebării, dar sigur că n-o pun. Alienistul dă ocol scrântelii la fel cum dă ocol preotul păcatului. Blocat la porțile propriei misiuni. Cercetând cu buzele strânse o realitate deloc solidă. O nație străină. Mai puneți o întrebare. Scorniți o teorie. Dușmanul strădaniilor voastre e disperarea. Moartea. Exact ca în lumea reală. Nu v-am convins.

Ascult.

Șaisprezece minute.

Te gândești cum să le umpli?

Nu. Pot să mă opresc când vreau.

Și noi toți așijderea.

Asta a fost destul de chauceriană. Și noi toți așijderea.

Nu crezi că terapeutul are cine știe ce puteri vindecătoare.

Cred și eu ca toată lumea. Că îngrijirile vindecă, nu teoria. Se aplică în lumea întreagă. Și poate că la urma urmei, toate problemele sunt probleme spirituale. Carl Jung o fi fost el lunatic, dar probabil că în privința asta a avut dreptate. Cu mențiunea că limba germană nu face distincția între minte și suflet. Cât despre instituții, cele ca Stella Maris lasă impresia că au fost pregătite cu destulă atenție. Numai că nu știau pentru cine. Cred că ai parte de îngrijiri bunicele, numai că, așa cum se întâmplă peste tot, n-au cum să facă față nevoilor. După atâția ani, până și cărămizile sunt toxice. Există remedii, dar nu există remediu. Locurile care au găzduit suferințe ieșite din comun sfârșesc prin a fi ori arse din temelii, ori transformate în temple.

Toate părerile tale sunt așa sumbre?

Eu nu le consider sumbre. Cred că sunt pur și simplu realiste. Boala psihică e o boală. Altfel cum să-i spunem? Dar e o boală asociată unui organ care ar putea veni și de pe Marte, la cât de puțin îl înțelegem. Comportamentul aberant e

probabil o mantră. Ascunde mai mult decât dezvăluie. Printre problemele cu care se confruntă terapeutul se numără și aceea că pacientul nu-și dorește neapărat vindecarea. Păi și ce mai rămâne atunci din mine, domnule doctor?

Nebunii au simțul dreptății?

Asta e o întrebare serioasă? Fierb de mânie. Nedreptatea e principala lor preocupare. Văd că încep să vi se încețoșeze ochii.

Sunt în regulă. Tu nu te uiți niciodată la ceas, nu-i așa?

Nu simt nevoia.

Cum stăm? Relativ la timp.

Ce gând minunat! Timp relativ. Mai avem paisprezece minute. Zilele sunt lungi, dar anii sunt scurți.

Mai există o parte a vieții tale care ar putea fi considerată instabilă, deși n-are nici o legătură cu… cum le-ai zis? Ortacii?

Să vedem dacă pot reformula chestia asta în locul dumneavoastră.

Sigur.

O fac pe gratis. Sunt oare nebună tot timpul, sau doar în prezența micilor mei prieteni?

Merge.

Nu știu ce înseamnă asta. Nu cred că Puștiul nu mai există dacă nu-l mai văd eu. De pildă. Un Puști cuantic. Poate c-ar trebui să trecem mai departe.

OK. Un lucru important despre tine pe care nu-l știu?

Asta-i din manual?

Nu cred.

Sunt lesbiană.

Nu cred.

De unde știți?

Așa, pur și simplu. Flirtezi cu mine. În primul rând.

Credeți că vă consider atrăgător.

Da. Recunosc că da.

Mă rog. Scuze. De fapt, nici nu e vorba despre flirt.

Dar despre ce e vorba?

Poate că despre a nu avea pe nimeni pe lume, atâta tot. Despre a te împăca cu gândul că indiferent de la ce îți iei adio, n-o să-ți răspundă la fel.

Ai discutat cu bunica despre fratele tău?

Da. A trebuit să-i spun.

Și ce-a zis?

A început să plângă. Repeta întruna numele lui.

A mai zis și altceva?

M-a întrebat dacă sun din Italia.

O să plece în Italia?

Nu. Nu s-ar descurca.

Ai putea s-o duci tu.

Nu. N-aș putea.

Bine.

Dar nu e bine. Nu-i așa?

Înțeleg dacă nu vrei să vorbești despre fratele tău. Știu și eu. I-ai spus ceva? Crezi că te-ar fi putut auzi?

I-am spus că prefer să mor cu el decât să trăiesc fără el.

O iau ca pe un avertisment.

Viața e asmuțită asupra ta ca un câine.

Ăsta e un citat?

Din câte știu, nu.

Oricum, nu e o zicală evreiască.

Nu.

Ai relații de familie în comunitatea evreiască?

Nu. N-am primit o educație evreiască.

Dar știai că sunteți evrei.

Nu. Știam vag. În orice caz, am ajuns la statutul ăsta în viață datorită străbunilor care-și numărau bănuții din taler. Evreii reprezintă doi la sută din populație și optzeci la sută dintre matematicieni. Dacă distribuția ar fi și mai asimetrică, am vorbi deja despre o specie diferită.

Nu e prea tras de păr?

Nu. E prea puțin. Poți avea istorii separate în aceeași casă. Întrebarea lui Darwin rămâne fără răspuns. Cum de ne-am ales cu abilități mentale care n-au istorie? Cum de creierul pare să se pregătească pentru ceea ce vine? N-am idee. Câte dintre circuitele cerebrale sunt neîntrebuințate, așteptând pur și simplu să apară ocazii noi? Există vreunul? Dacă numeri mărunțișul la piață, cum îi pregătește asta pe nepoții tăi pentru mecanica cuantică? Pentru topologie?

Nepoți?

Puneți acolo „stră“ cât cuprinde.

Nu știu. Nu sunt convins că am priceput. Nu mai bine revenim la tine?

Asta sunt eu.

La povestea ta personală. Unde-ai fost înainte să vii aici?

În camera comună.

Faci pe deșteapta.

Am fost în Italia. Așteptând să moară fratele meu.

Cât ai stat acolo?

Două luni. Și ceva.

Au așteptat ei două luni până ți-au cerut permisiunea să-l debranșeze de la aparate?

Nu. Doar că au devenit mai insistenți.

Vorbești italiană?

Mă descurc. Oricum, poate că el asta ar fi vrut. Nu știu. Nu știam decât că nu pot face așa ceva. Am fugit mâncând pământul.

Și te simți împăcată?

Nu. Doamne Dumnezeule.

Când ai ajuns aici aveai o grămadă de bani.

Nu chiar atât de mulți. Fratele meu și cu mine am moștenit banii de la bunica paternă. Când mi-am primit partea de la el, nu-mi doream nimic în mod deosebit. Așa că am cumpărat o Amati cu adevărat extraordinară. Știam instrumentul. Îl văzusem în două cărți și în catalogul Christie's, desigur. Ultima oară fusese vândut în 1863 și mi-am zis că n-o să mai apară pe piață prea curând.

O vioară.

Da.

Cât de scumpă să fie vioara asta?

Am dat pe ea două sute și ceva de mii de dolari.

E colosal. Câți bani ai moștenit?

Partea mea a fost puțin peste jumătate de milion de dolari. Vioara mi s-a părut o idee bună. Chiar dacă mi-era frică s-o las în cameră. O țineam sub pernă. O vreme am ținut chiar și banii în dulap, într-o cutie de pantofi.

Erau bani gheață?

Da. Când a aflat fratele meu, m-a pus să închiriez un seif.

Nu te-ai gândit să-i investești?

Am moștenit banii și nu datoram nici un impozit pentru ei. Numai că nu puteam dovedi asta. Fuseseră îngropați în pivnița bunicii. Ea ne-a spus unde sunt și că erau ai noștri. Dar bineînțeles că n-aveam nici un fel de act doveditor.

Ea îngropase banii în pivniță.

Nu ea, bunicul. Erau monede de aur de douăzeci de dolari. Ascunse în niște conducte de plumb.

Povestea devine foarte stranie.

Oamenii fac lucruri stranii.

Christie's. Ai cumpărat vioara la licitație?

Da. Am cumpărat-o prin Bein & Fushi. Din Chicago. Încă nici nu se lansaseră pe piață. Dar m-au reprezentat.

N-ar fi putut avea în stoc un astfel de instrument.

Nu. N-aveau nici un fel de stoc. Erau o companie nou-nouță.

Îmi dau seama de ce-ți făceai griji pentru ea.

Dacă se fură o Cremona, probabil că furată va rămâne pentru totdeauna. Una dintre cele câteva care poate nu vor fi găsite niciodată. M-am gândit s-o vopsesc. Cu un soi de vopsea solubilă în apă care să se ia ușor, fără să-i strice luciul. Poate în auriu. S-o țin într-o cutie ieftină. Dar mi-am amintit apoi de citatul preluat de Quine. Protejează suprafața ca să protejezi tot. Oricum, am știut că n-o să pot face asta.

Cine-i Quine?

E un filozof. Unii îl consideră unul dintre cei mai mari care trăiesc la ora actuală.

Tu ce crezi?

E posibil. Bineînțeles că el are pretenția că înțelege matematica. Se pare că nu poate fără ea.

Dar ziceai că e un citat.

Da. E mottoul uneia dintre cărțile lui.

Spune de la cine l-a luat?

Da. Sherwin-Williams.

Producătorii de vopsele.

Da.

Glumești.

Nu. Nu glumesc. Și nici Quine n-a glumit. Mă rog. Poate puțin. Acum, că stau să mă gândesc, poate puțin mai mult.

Bein & Fushi. Am reținut corect?

Da. M-am dus s-o iau și am adus-o acasă cu autobuzul. Am urcat la mine în cameră și m-am așezat pe pat cu ea în poală. Mă uitam așa la cutie. O cutie germană. Probabil de la sfârșitul secolului al optsprezecelea. Părea aproape nouă. Piele de vițel neagră și încuietori de argint nemțesc. Am desfăcut încuietorile una câte una cu degetul mare și am ridicat capacul. Țin minte fiecare respirație.

Dar o mai văzuseși. O mai văzuseși la magazin.

Nu. N-o mai văzusem. Au scos-o pe masă și au dat s-o deschidă, dar i-am oprit. Văzusem fotografii, bineînțeles. Probabil că cele mai reușite erau cele din catalogul Christie's. Lemnul de arțar era foarte fibros și neregulat. Spatele era din două bucăți aproape complet simetrice. Foarte neobișnuit. Luciul de pe gât se ștersese aproape de tot, până la lemn, și m-am gândit că nu era exclus să fi fost așa de la bun început, deși catalogul nu preciza asta. Pentru mine era lucrul cel mai extraordinar pe care-l văzusem vreodată.

Ai cumpărat-o pe neve.

Da. M-am dus la Bein & Fushi cu banii într-o plasă.

Cu autobuzul.

Da. Le-am dat banii și s-au dus să-i numere în camera din spate. Habar n-aveau ce să facă cu ei, iar licitația urma să fie peste cinci zile. Ai fi zis că poți cumpăra lucruri cu banii jos, dar se pare că nu mai e chiar atât de ușor. Nu le venea să creadă că umblu cu a treia parte dintr-un milion de dolari într-o plasă. Le-am spus că nimeni nu i-ar căuta într-un loc atât de evident, dar asta a părut să-i deruteze.

A treia parte dintr-un milion.

Mă rog, de fapt au fost trei sute de mii.

Cu cât se aștepta Christie's să se vândă?

Nu cred că știau. Era un obiect unic. Estimaseră pe puțin două sute de mii de dolari, dar băieții mei de la Bein & Fushi au fost de părere că o să scoată mai mult.

Dar erai gata să pui la bătaie toți cei trei sute de mii.

Da. Le-am spus s-o cumpere și gata.

Avea să se vândă cu cât valora. Prin definiție.

Da.

Și la cât a ajuns?

Două sute treizeci.

Unde s-a ținut licitația? La New York?

Da.

Și le-ai spus că nici măcar nu ții s-o vezi.

Da.

Bănuiesc că-ți puseseră deja eticheta de ciudățică.

Nu știu ce etichetă mi-au pus. S-au ales cu un comision gras. Au încercat să-mi dea un cec pentru banii rămași, dar le-am spus că primesc doar numerar. Regula lui Bobby.

La care ei ce-au zis?

S-au tăvălit pe jos cu chicoteli și strigături.

Bun. N-ai vrut s-o vezi pentru că voiai să fii singură cu ea ca s-o vezi.

Da.

Deci ai dus-o acasă cu autobuzul.

Da. Când am ajuns acasă m-am așezat pe pat cu ea în poală și am deschis cutia. Nimic nu se compară cu mirosul unei viori vechi de trei sute de ani. Am ciupit coardele și s-a auzit surprinzător de bine. Am scos-o din cutie și am acordat-o. M-am întrebat de unde făcuseră italienii rost de abanos. Pentru chei. Și pentru gât, desigur. Pentru cordar. Am scos arcușul. Era nemțesc. Cu niște incrustații de fildeș foarte frumoase. Am acordat-o și apoi m-am apucat să cânt Ciaccona lui Bach. În re minor? Nu mai țin minte. O piesă atât de crudă, de obsedantă. A compus-o pentru soția lui, care murise în absența lui. Dar n-am putut s-o termin.

De ce nu?

Pentru că am început să plâng. Am început să plâng și nu m-am mai putut opri.

De ce plângeai? De ce plângi?

Scuze. Din atâtea motive că nu vi le pot enumera. Țin minte că am șters lacrimile de pe fața de molid a viorii și am lăsat-o deoparte și m-am dus la baie să mă stropesc cu apă pe față. Dar iar m-a apucat. Îmi tot venea în minte replica: Ce minunată lucrare e omul.[6] Nu mă puteam opri din plâns. Și țin minte că mi-am zis: ce suntem noi? Stăteam acolo pe pat cu vioara Amati în brațe, care era atât de frumoasă că părea aproape ireală. Era cel mai frumos lucru pe care-l văzusem vreodată și nu înțelegeam nici măcar cum de e posibil să existe așa ceva.

Vrei să ne oprim?

Da. Mă scuzați.

---

3. *Gedankenexperiment*, experiment mental, termen introdus de Albert Einstein.

4. Richard von Krafft-Ebing (1840–1902), psihiatru austriac devenit celebru odată cu publicarea lucrării *Psychopathia sexualis*, o lucrare academică despre practici sexuale considerate patologice.

5. De la *sulcus* (latină), plural *sulci*, șanțuri sau scizuri cerebrale.

6. Din *Hamlet* de William Shakespeare, actul II, scena 2, traducere de Leon Levițchi și Dan Duțescu, în *Opere complete*, vol. V, Univers, București, 1986, p. 362.

III

Bună dimineața. Ce mai faci?

Mai bine ca oricând.

Ești clar ironică. Te simți bine?

Da.

Vrei să reluăm ceva de la ultima noastră ședință?

Nu. Nu v-ați adus dosarul.

Îl cam știu pe dinafară. Eu zic să începem.

Bine.

Despre ce-ai vrea să vorbim?

Despre inegalitatea lui Bell.

Poftim?

Spuneți dumneavoastră. Nu-mi pasă. Despre vreme.

Povestește-mi despre tatăl tău.

Eliza.

Scuze. E adevărat că până și persoanele care au conceput programul s-au oferit voluntare pentru ședințele de terapie?

Așa am auzit.

Tatăl tău a murit la un timp după mama ta.

Vreo patru ani.

După o boală lungă.

Suficient de lungă ca să-l omoare.

Asta a fost cam dură.

Uitați care-i treaba. Nu reacționez bine când îmi citați din ferpare.

Scuze. O să încerc să țin cont de asta. Câți ani aveai?

Cincisprezece.

Îl vedeai des în acea perioadă?

Nu. Locuia într-o cabană în munți. Deasupra lacului Tahoe.

Erați certați?

Nu.

A lucrat ca fizician la Proiectul Manhattan. Vorbea vreodată despre asta?

Mai mult cu Bobby. Încep să mă simt ca la o audiere în fața Congresului.

Poate c-ar fi mai bine să-mi spui pur și simplu orice-ți trece prin cap.

Nu. Dați-i înainte. Presupun că vă interesează dacă se simțea vinovat pentru că meșterise bomba. Nu se simțea. Dar el a murit. Și fratele meu e în moarte cerebrală, iar eu sunt la balamuc.

Bun. Altceva?

Altceva. A făcut parte dintr-o echipă de oameni de știință care s-a deplasat la Hiroshima după război ca să relateze despre distrugere. Cred că priveliștea a fost ca un duș rece. Dar n-am cum să vorbesc în numele lui. Cine a creat a creat-o ca să facă praf ceva și sigur s-a gândit că mai bine plâng ei decât noi. Oricine s-ar fi dovedit a fi ei. De obicei, decizia lui Truman e justificată cu argumentul pierderii de vieți în cazul unei invazii teritoriale. Tata avea altă abordare. Considera că dacă Japonia ar fi fost învinsă în urma unei invazii teritoriale, n-ar mai fi existat nici un miracol al reconstrucției după război. Că Japonia ar fi fost umilită ca națiune și ar fi intrat într-un lung declin. Dar așa, n-au fost înfrânți în luptă. Au fost înfrânți prin vrăjitorie.

Nu e o explicație cam interesată?

Dacă vreți. Deși e posibil să fie adevărată.

Crezi că e adevărată?

Nu știu. E o teorie. Inventată și brevetată de tata. Eu nu fac nici un fel de politică. Sunt pacifistă până-n măduva oaselor. Doar o națiune poate purta un război – în sensul modern – și mie nu-mi plac națiunile. Cred în fugă. Așa cum te dai la o parte din calea unui autobuz. Dac-am fi făcut un copil l-aș fi dus acolo unde războiul pare cel mai puțin probabil. Deși e greu să anticipezi istoria. Dar poți încerca. Răspunsul la următoarea dumneavoastră întrebare e nu.

Nu dai vina pe tatăl tău.

Nu.

Ai spus „dacă am fi făcut un copil".

Dacă aș fi făcut un copil.

La cine te-ai referit?

Nu e treaba dumneavoastră.

Nu crezi că tatăl tău a avut nopți albe din cauza bombei.

Tata nu dormea nici înaintea bombei și n-a dormit nici după bombă. Cred că cei mai mulți oameni de știință n-au stat să se gândească prea mult la ce urma să se întâmple. Pur și simplu se distrau. Toți au spus același lucru despre Proiectul Manhattan. Că niciodată nu s-au distrat mai copios. Dar cine nu înțelege că Proiectul Manhattan e unul dintre cele mai importante evenimente din istoria lumii n-a fost atent. E pe același loc cu focul și limbajul. E cel puțin pe locul trei, dacă nu chiar pe primul loc. Doar că încă nu știm. Dar vom afla.

Nu crezi că tatăl tău a stat să cântărească prea mult consecințele proiectului.

Ba cred că le-a cântărit. Și asta-l face atipic. N-a înghițit mai deloc toată acea cenușă turnată în cap după Hiroshima. El era printre cei mai în vârstă din echipa științifică. Cred că vârsta medie a fost de douăzeci și șase, douăzeci și șapte de ani. Poate câțiva erau chiar la vârsta adolescenței. Când i-a lovit brusc pacifismul, el i-a considerat o ceată de ipocriți. După război a lucrat cu Teller. Au detonat bombe care ar fi putut transforma bucăți uriașe din lumea cunoscută într-un morman de moloz nelocuibil. Toată lumea îl ura pe Teller și-l ura și pe tata.

Păcat. Nu știu ce să vă spun despre somnul lui. Nici eu n-am dormit niciodată bine. Și n-am bombardat pe nimeni.

Te-ai născut în Los Alamos.

Da. De ziua cadourilor. 1951.

Ziua cadourilor? Ce-i aia?

E ziua de după Crăciun.

De ce-i spune ziua cadourilor?

Îi spune ziua cadourilor pentru că e ziua când împachetezi toate căcaturile nedorite pe care le-ai primit și le duci înapoi la magazin.

Nu-i adevărat.

Nu. Tradițional, era ziua când se ofereau și se primeau cadouri. Cutii cu biscuiți sau mai știu eu ce. Un sergent din armată a dus-o pe mama la spital într-o berlină din aia oliv căcăniu rămasă de pe vremea războiului. Altcineva n-avea cine. Ar fi trebuit să ajungă în Tennessee, dar n-au mai lăsat-o să plece la drum.

Tatăl tău unde era?

Era în Providence. Cel din Rhode Island.

Ce căuta în Providence? Era în vizită la rude?

S-a dus să-l asculte pe Kurt Gödel care-și ținea Conferința Gibbs la Societatea Americană de Matematică de la Universitatea Brown.

Nu și-a petrecut Crăciunul cu mama ta.

Nu.

Erau înstrăinați?

Ar trebui să definim „înstrăinați". Probabil că nu de tot. Dar na, n-am fost de față. Oricum, nu i-o iau în nume de rău că s-a dus să-l asculte pe Gödel. Și eu m-aș fi dus. Chiar dacă Gödel s-a mulțumit să citească lucrarea monoton. O lucrare despre fundamentele matematicii. Era mai mult o pledoarie pentru platonism. Nu știu dacă pe tata îl interesa neapărat subiectul, dar îl interesa Gödel.

Ai citit lucrarea?

Da. Bineînțeles.

Bineînțeles?

Am citit, practic, toate articolele lui Gödel. Și majoritatea însemnărilor. Inclusiv cele scrise în Gabelsberger.

Ce-i aia?

Metoda de stenografie folosită de Gödel. În ton cu restul idiosincraziilor lui. E germană de secol nouăsprezece. Poate optsprezece, nu știu exact.

Cât timp ți-a luat s-o înveți?

Mai mult decât mă așteptam. Gödel era deștept, dar ca matematician era platonician și am vrut să aflu de ce. Mi se părea pur și simplu o idee incoerentă. Numai că pe atunci nu-mi dădeam prea bine seama cât de deștept era Gödel.

Sincer, nu sunt sigur că știu ce înseamnă asta. Matematician platonician.

A ce sună? De obicei, azi i se spune realism. Ar trebui să exprime convingerea că entitățile matematice există independent de mintea omului. E o convingere răspândită printre matematicienii mai în vârstă, iar mie mi se părea

că o bate vântul. Dacă obiectele matematice există independent de gândirea umană, atunci față de ce altceva mai sunt independente? Față de univers, presupun. Când rezolvi o problemă, ai mereu senzația asta copleșitoare că soluția exista undeva și tu ai descoperit-o. La care se adaugă o anumită forță empirică atunci când alți matematicieni îți recunosc soluția corectă. Dacă e corectă.

Și presupun că asta se leagă oarecum de felul în care înțelegi realitatea în general.

Mă rog. Poți petrece mult și bine categorizând realități. Cu conexiunile lor. Nu cred că e cazul s-o luăm pe panta asta.

Bun. Nu știu prea multe despre Gödel. Știu că a avut o teorie celebră care spune că matematica nu poate rezolva toate problemele pe care le ridică. Sau așa ceva.

Da, așa ceva. Două teoreme. În 1931.

E o teorie cu care ești de acord?

Bineînțeles. Articolul în care le explică e strălucit. E imposibil de contrazis. În ultimii ani, Gödel s-a îndepărtat de matematică și a cotit-o spre filozofie. Apoi a luat-o razna.

Cât de razna?

Destul de rău. Refuza să mănânce. I se părea că mâncarea e otrăvită. Când a murit, cântărea treizeci și două de kilograme. Pe atunci, Oppenheimer conducea IAS și se ducea să-l vadă la spital. Într-o zi a intrat doctorul. Care nu știa cine e Gödel – vreun profesor țicnit de la universitate – și Oppenheimer i-a spus să aibă mare grijă de Gödel, pentru că era cel mai mare logician de la Aristotel încoace. La care doctorul a încuviințat din cap și a bătut în retragere spre ușă și Oppenheimer și-a dat seama că-și spune în sinea lui: Doamne ferește, acum sunt doi.

Teoria lui. E adevărat că a pus la îndoială legitimitatea matematicii? De-aia e celebră?

Nu. Astea-s baliverne. E posibil să fi început de la von Neumann. Care a fost de față când Gödel a ținut prezentarea în fața Cercului de la Viena, iar după ce Gödel a terminat de citit articolele, von Neumann a zis: Totul s-a terminat.

Asta a zis von Neumann.

Da.

Dar nu s-a terminat.

Nu. Nu s-a terminat. Mă rog, ceva s-a terminat. Nu în ultimul rând câteva dintre problemele lui Hilbert de la 1900.

Von Neumann a fost un matematician celebru.

Nu era încă celebru pe atunci. Dar își dorea cu ardoare celebritatea. A făcut acel comentariu ca să le arate tuturor că înțelesese articolul.

Dar comentariul a fost… Cum a fost? Incorect?

Probabil că nu numai el a crezut că matematica însăși fusese pusă sub semnul întrebării. Uneori durează o vreme până se limpezesc lucrurile. Matematica e mereu pusă la îndoială. Ăsta e rostul ei. Au fost câțiva matematicieni buni care s-

au lăsat de meserie. Mai mulți chiar decât cei care au ajuns la balamuc.

De ce?

Credeam că de-aia suntem aici.

Nu te mai ocupi cu matematica.

Nu. Mă rog, poate mă ocup încă de problema problemelor. Care nu-mi dă pace.

Și anume?

Problema de bază. Ce ne facem cu Frege. Cu Grundlagen. Începutul și sfârșitul. Ce facem și cum aflăm. O intuiție. Putem spune că un lucru știe? E posibil? Și dacă da, ce anume trebuie să devenim ca să ne spună și nouă? Proiectul Langlands. Lucruri care nu-mi vor spune niciodată ce vreau să aflu.

Înțeleg.

Nu cred. În fond, matematica e o inițiativă bazată pe credință. Iar credința e o chestiune nesigură.

Nu sunt sigur că pricep. Matematica fiind ce? Un demers spiritual sau așa ceva?

Pur și simplu n-am alt termen. Multă vreme am crezut că adevărurile fundamentale ale matematicii trebuie să transcendă numărul. La urma urmei, șandramaua e șubredă. Cu toată frumusețea ei considerabilă. Legile matematicii ar trebui să derive din regulile logicii. Dar nu există un argument în favoarea regulilor logicii care să nu le presupună. Probabil că lucrul care evocă analogia cu spiritualitatea e înțelegerea faptului că cele mai mari revelații spirituale par să decurgă din mărturiile celor care bâjbâie în întuneric.

Nu văd cum ar putea adevărurile matematice să transcendă numărul.

Știu.

Ești, totuși, o admiratoare a lui Gödel.

Da. O imensă admiratoare. Sunt de acord cu opinia lui Oppenheimer.

Eroii tăi sunt aproape toți matematicieni?

Da. Sau eroinele.

Pe cine mai admiri?

E o listă lungă.

OK.

Cantor, Gauss, Riemann, Euler. Hilbert. Poincaré. Noether. Hipatia. Klein, Minkowski, Turing, von Neumann. Și nu e nici măcar o listă parțială. Cauchy, Lie, Dedekind, Brouwer. Boole. Peano. Church trăiește încă. Hamilton, Laplace, Lagrange. Anticii, bineînțeles. Te uiți la numele astea și la opera pe care o reprezintă și-ți dai seama că, prin comparație, analele mai noi ale literaturii și filozofiei sunt nespus de sterpe.

Nu-mi sunt cunoscute numele astea.

Știu.

Sunt și femei printre ele?

Emmy Noether. A fost o matematiciană grozavă. Una dintre cele mai mari. A fost printre fondatorii fizicii matematice. Mai sunt și altele. Alte femei. Însă nici

una cu Medalia Fields deocamdată, desigur.

Asta-i cea mai înaltă distincție în matematică.

Da.

Mă mir că amicul tău Grothendieck nu e pe listă. Ai uitat de el?

Nu uit de Grothendieck. Toți cei pe care i-am enumerat sunt morți.

E o condiție a măreției?

E o condiție ca să nu te trezești mâine dimineață și să spui ceva extraordinar de stupid. Ați întrebat de ce s-a lăsat Grothendieck de matematică. A vedea în asta nebunie, oricât ar fi de tentant, probabil că nu e întru totul corect. Sigur că nici rescrierea aproape integrală a matematicii din ultima jumătate de secol n-o fi avut darul de a-i atenua scepticismul. Lui Wittgenstein îi plăcea să spună că nimic nu poate fi propria sa explicație. Nu știu dacă nu cumva e ca și cum ai spune că, în ultimă instanță, lucrurile nu conțin nici o informație despre ele însele. Dar poate că într-adevăr, trebuie să privești de afară înăuntru. Putem întreba ce înseamnă, de fapt, o descriere. Există o descriere mai bună a unui cub decât propria sa construcție? Nu știu. Ce se poate spune despre oricare atribut dincolo de faptul că seamănă cu unele lucruri și cu altele nu? Culoare. Formă. Greutate. Când ai de-a face cu o categorie în care există un singur obiect, atunci sesizezi problema. Nu trebuie să fie ceva măreț, cum ar fi timpul sau spațiul. Poate fi ceva destul de banal. Părțile componente ale muzicii. Există obiecte muzicale? Muzica e compusă din note? Așa să fie? Complexitatea matematicii a făcut-o să treacă de la o descriere a obiectelor și a evenimentelor la puterea operatorilor abstracți. Când încetează să mai fie originea sistemelor relevantă pentru descrierea lor, pentru funcționarea lor? Nimeni, oricât ar fi de platonician ca orientare, nu crede cu adevărat că numerele sunt indispensabile pentru funcționarea universului. Numai gura e de ei. Nu-i așa?

Nu știu.

Motivul pentru care matematica funcționează – ar spune unii – este că nu te mai ține cureaua. Nu poți matematiza matematica. Nu păreți convins.

Scuze.

Până și animalele mai primitive știu să numere. Înțeleg că trei e mai mare ca doi. Că nu știu ce înseamnă asta? Nici eu nu știu. M-ați întrebat de Grothendieck. Teoria toposului propusă de el e o licoare vrăjitorească în care se amestecă topologie, algebră și logică matematică. Nici măcar nu are o identitate clară. Forța teoriei rămâne speculativă, Dar există. Îți dă senzația că așteaptă liniștită cu răspunsuri la întrebări pe care deocamdată nu le-a pus nimeni.

Asta sună puțin platonician.

Nu-i așa? Cu perspectiva îmbucurător de nouă și de nefericită că specia noastră a creat un lucru pe care încă nu l-am descoperit. Puștiul a crezut că pe Dirac îl chema Pamela.

Pamela?

Uneori se semna PAM Dirac. De la Paul Adrien Maurice. În orice caz, ei sunt oamenii mei. N-am pe nimeni altcineva.

Pari tristă. Când spui asta.

Sunt tristă când spun asta.

Are legătură cu inteligența.

Da. Și iarăși, când vorbim despre inteligență, vorbim despre numere. O afirmație la care ignoranții în materie de matematică se încruntă imediat. Vorbim despre calcule și natura calculelor. Inteligența verbală are limitele ei. E un zid acolo, iar dacă nu înțelegi numerele, nici măcar n-ai să vezi zidul. Oamenii de pe cealaltă parte o să ți se pară ciudați. Și n-ai să înțelegi niciodată îngăduința cu care ei te privesc. Vor fi cordiali – sau nu – după cum le e firea. Sigur că am putea adăuga și că inteligența e una dintre componentele de bază ale răului. Cu cât ești mai prost, cu atât ești mai puțin capabil de a face rău. Decât poate din greșeală și stângăcie. Cuvântul cretin vine din franțuzescul *chrétien*, creștin. Cică dacă nu găsești nimic bun de spus despre un nerod, o să spui că e un bun creștin. Pe când diabolic e aproape sinonim cu ingenios. Asta vindea Satana în grădină, cunoaștere.

Frumusețea matematicii.

Da.

Asta face parte din descrierea ei? De-aia e adevărată?

Se spune adesea că ecuațiile profunde sunt frumoase. Cele ale lui Maxwell, de pildă. Dacă trecem cu vederea vectorii potențiali E și B în loc de A. Dacă ne uităm la principiul minimei acțiuni, probabil că vom amuți solemn.

Ecuațiile în sine sunt frumoase?

Nu și dacă nu le înțelegi.

E = mc2 e un lucru frumos?

Ar trebui să-l vedeți color.

Trecem mai departe.

Trecem.

Tatăl tău a fost un om cumsecade?

Cred că da. Cu mine era blând.

Chiar a lucrat la bomba de la Hiroshima.

Da. Și mama la fel.

La Oak Ridge. Mama.

Da. La Y-12.

Dar ea nu știa exact ce face.

Probabil că nu. Stătea în fața unui contor opt ore pe zi. Nimeni n-avea voie să vorbească. A doua zi după Hiroshima au aflat. N-am auzit pe nimeni să critice efortul lor de război. Cred că erau chiar foarte mândri. Dar dacă vă imaginați că asta are câtuși de puțin legătură cu piticii eduardieni care dansează charleston în camera mea la două dimineața, de-abia aștept să vă ascult argumentația.

Poate mai bine trecem mai departe.

În regulă.

E în regulă?

Sigur. Iar aveți mutra aia suspicioasă. Ce spune fata asta? Ce ascunde? Dacă e mai grav decât credeam?

Așa e?

Mai grav?

Da.

Probabil. Ne tot întoarcem la tata. Sigur că-mi dau seama care e problema. Dar poate că n-ar strica să-i dăm o pauză. E mort și mi-aș dori să nu fie.

Cât timp a locuit familia ta la Wartburg?

Din 1943. Ne-au evacuat de la fermă pentru Proiect.

Oak Ridge.

Da. Ferma era era chiar lângă Clinton, Tennessee. Pe malul râului Clinch. Ne-am stabilit acolo de pe vremea Războiului Civil.

Deci tu n-ai văzut niciodată ferma.

Când am apărut eu, era deja pe fundul unui lac. Bunica vorbea despre ea. Era genul ăla de casă veche din lemn masiv. Podelele erau din lemn de nuc tăiat la un joagăr cu aburi construit de ei și bunica povestea că în salon – așa-i zicea – aveau scânduri late de un metru.

Deci ce s-a întâmplat cu ea?

A fost condamnată de guvernul SUA. Rasă cu buldozerele. Ca să se construiască o uzină de îmbogățire a combustibilului nuclear.

E dureros pentru tine.

Probabil. A fost o vreme. A fost o vreme când m-aș fi văzut trăind acolo. A fost construită de străbunicul meu. Am văzut-o în poze și era tare frumoasă. Ei nu mai construiseră niciodată o casă. Nici nu știu dacă văzuseră măcar cum se face. Și dac-ar fi putut anticipa ce va fi peste optzeci de ani? Nu e o perioadă lungă. Orice acțiune, oricât de simplă, se bizuie pe un viitor care nu oferă nici o garanție.

Ai spus că Proiectul Manhattan a fost un eveniment istoric major. E posibil să-l privim de la o oarecare distanță? Trăim de multă vreme fără un război nuclear.

Da. Ei, probabil e ca orice faliment. Cu cât îl amâni mai mult, cu atât va fi mai rău. Următorul război important va începe abia când toți cei care-și amintesc de precedentul vor fi morți.

Crezi că războiul nuclear e inevitabil.

Sunt de acord cu Platon că doar morții cunosc sfârșitul războiului. Iar oamenii nu se mai bat cu pietre când au arme. Et cetera și așa mai departe.

Trăim într-un rai iluzoriu.

Nu știu unde trăim.

Bun. Povestea familiei. Presupun că mama ta a crescut în acea casă.

Da. Așa e.

Dar când te-am întrebat despre ea mi-ai spus din amintirile bunicii.

Mama era la liceu când războiul a ajuns în oraș. Poate că a crezut că venise sfârșitul lumii. Nu știu. Bunica depăna amintiri, mama plângea. Toată istoria recentă e despre moarte. Când te uiți la fotografii făcute la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea, îți dai seama că toți acei oameni sunt morți. Dacă te duci și mai departe pe fir, tot morți sunt cu toții, dar nu contează. Acele morți atârnă mai puțin pentru noi. Dar figurile îngălbenite din fotografii sunt altceva. Până și zâmbetele le sunt pline de jale. De regret. De acuze.

Nu crezi că e doar perspectiva ta sentimentală?

Nu.

Tatăl tău n-a fost considerat de familie personajul negativ al dramei?

Ba da. Bineînţeles. Bunica a fost oripilată când mama s-a angajat la Y-12. Nu știa despre ce e vorba, dar era convinsă că n-avea cum să fie ceva bun. Dar nu erau doar cele mai bine plătite slujbe pe o rază de opt sute de kilometri. Erau singurele plătite. Mama abia terminase liceul și era chelneriță la un drive-in. Era foarte deșteaptă și ar fi trebuit să meargă la facultate, dar nu erau bani. Se așteptase să obțină o bursă la concursul de frumusețe statal, dar a ieșit pe locul al treilea. Ceea ce a fost cam penibil, pentru că toată lumea știa că era un concurs aranjat. I-a fost milă de câștigătoare pentru că primise felicitări cu jumătate de gură și a încercat să-i fie prietenă, dar n-a reușit. Fusese o elevă de zece pe linie și șefă de promoție, dar a ieșit pe locul al treilea la concursul Miss Tennessee. Deci adio, bursă. Și gata. Mi-a povestit că biroul de plasare a forței de muncă Eastman din Tennessee era într-o cocioabă de placaj și când a ajuns ea acolo la cinci dimineața, pe întuneric, era deja o coadă de lungimea unui teren de fotbal și se afundau în noroi până la glezne. Dar au angajat-o.

Ce făcea?

Era una dintre fetele de la calutroane.

Ce-i ăla calutron?

Cât de multe vreți să știți?

Nu știu. Cât consideri tu.

Bine. Ca să construiești o bombă cu uraniu, mai întâi trebuie să separi U-238 așa cum se găsește în natură de U-235. În patru sute cincizeci de kilograme de uraniu natural sunt doar vreo trei kilograme de U-235, deci dai la lopată o grămadă doar ca să te pornești. Sunt mai multe metode de separare – îmbogățire, cum se spune –, iar sistemul electromagnetic nu e cel mai bun, doar că a fost primul. Calutronul a fost inventat de E. O. Lawrence și era practic un spectrometru de masă, servea drept colector pentru uraniul îmbogățit. Cal e prescurtarea de la California. Tron vine din greacă. O scară de măsură sau poate un instrument. Uraniul era combinat mai întâi cu clor, iar tetraclorura de uraniu rezultată era apoi ionizată și purtată de mai mulți electromagneți pe ceea ce ei numeau pistă de curse. Pista de curse avea peste treizeci de metri lungime și magneții erau înalți de șase metri. Deci ceva imens. Cum era război, nu se găsea suficient cupru pentru bobinele magneților, pentru conductori, așa că s-au dus la Trezoreria SUA și au împrumutat paisprezece mii de tone de argint, pe care le-au

adus cu camioanele și le-au folosit.

Au împrumutat.

Au împrumutat. L-au înapoiat după război. Primele piste pe care le-au construit, pistele Alfa, n-au fost prea eficiente, așa că au luat materialul rezultat și l-au inclus într-un nou model care ne numea Beta și a rezultat o calitate suficientă pentru a face arme. De fapt, Beta nu era chiar atât de diferit. Era chiar mai mic – cam jumătate din Alfa, cu magneți de trei metri. Calutroanele propriu-zise au fost inserate într-o parte a pistelor de curse, iar colectoarele erau scoase și golite periodic. Bineînțeles că tot sistemul a dat roade pentru că U-238 e mai greu decât U-235 cu trei neutroni, deci descrie un arc mai mare în câmpul magnetic.

Bineînțeles.

Pentru Dumnezeu.

Scuze. Te rog să continui.

Sunteți sigur?

Da. Te rog.

Până la urmă au fost cu totul nouă clădiri de cărămidă uriașe pentru povestea asta. E posibil să fie încă acolo, habar n-am. Arătau ca niște fabrici de încălțăminte gigantice. Cinci piste Alfa și patru Beta. În total o mie o sută cincizeci și două de calutroane. Funcționau non-stop și fiecare fată supraveghea un singur calutron. N-aveau voie să vorbească. Fetele stăteau pe scăunele pe niște culoare lungi și monitorizau cadranele și ajustau din butoane ca să obțină un curent de ionizare maxim. Era un proces lent. Uraniul 235 pentru Little Boy, bomba care a ras Hiroshima, a fost transportat la Santa Fe cu trenul în mai multe rânduri, kilogram cu kilogram, de un ofițer al armatei îmbrăcat în civil. Când au adunat șaizeci și patru de kilograme s-au declarat mulțumiți.

N-a fost și el radiat? Tipul în civil.

Nu.

Poți explica topologia într-un fel cât de cât simplu?

Nu e o glumă?

Nu. Nu e.

Nu cred că pot. Procesul de separare electromagnetică e o operațiune mecanică foarte simplă. O pricepe chiar și un copil de zece ani. Topologia se referă la matematica formelor. Aș putea spune că ipoteza lui Poincaré se referă la natura inerent sferică a formelor care nu par a fi așa. Aproape. Dar poate că nici măcar nu e un exemplu bun. Mai ales dacă ipoteza e greșită. Mă rog. Poincaré nici măcar n-o considera ipoteză. Ci mai degrabă o interogaţie.

Crezi că e greşită?

Nu. Dar asta ar putea fi greu de dovedit.

Şi tatăl tău era în inspecţie la Y-12 când a văzut-o pe mama ta.

Da. I-a pasat un bileţel pe ascuns.

Ca să-l sune.

Da.

Şi l-a sunat?

Nu. S-a întors el după două zile și i-a dat o bucată de hârtie și un creion și ea a stat și s-a uitat lung la hârtie, apoi și-a scris numărul de telefon. Și numele. Era numărul telefonului din holul căminului unde stătea. Dar el a sunat-o a doua zi.

Și.

Și iată-mă.

Lawrence a fost inventatorul ciclotronului.

Da. Venea la Y-12, se așeza și dădea mai tare unul dintre calutroni ca să vadă toată lumea că are o capacitate mult mai mare, apoi se ridica și pleca. În vreo cinci minute lua foc toată șandramaua. Tata povestea că pe vremea când Lawrence lucra la ciclotron la Berkeley, trăgea de o manetă mare de cupru și era ca într-un film cu Frankenstein. Limbi de foc cuprindeau laboratorul, după care întreg campusul se cufunda în întuneric. Porecliseră Oak Ridge „Dogpatch“. După satul din benzile desenate cu Li'l Abner. Până spre sfârșitul războiului au dat drumul instalației de separare prin difuzie gazoasă K-25 și au închis pistele Alfa, dar tot ce ieșea din K-25 ajungea în continuare în mașinile Beta.

Cât timp a lucrat mama ta acolo?

Doi ani. Ceva mai puțin.

Câți ani avea când l-a cunoscut pe tatăl tău?

Nouăsprezece. Cred. Sau poate douăzeci.

Și el?

Treizeci și ceva. Nici măcar nu știu exact când s-a născut. Nu povestea mai deloc despre tinerețea lui. Mai fusese însurat o dată. Bobby a descoperit asta.

Mama ta știa?

Nu. Era conștient că ea nu s-ar fi măritat cu el dac-ar fi știut.

N-a avut copii din prima căsătorie.

A avut un băiețel. Care a murit de poliomielită pe la patru ani. Mă gândesc la el.

Te gândești la el?

Da. A fost fratele meu.

Când au divorțat părinții tăi?

M-am dus s-o văd. Nu prea s-a bucurat.

Poftim?

M-am dus s-o văd. Pe prima lui soție. Trăia în California.

S-a mirat când te-a văzut?

Nu cred. Auzise zvonuri despre mine și se gândise că o să apar la un moment dat.

Asta după moartea tatălui tău.

Da.

Ce-a zis?

A zis: mda, ești bine făcută. Și ea era o bunăciune.

Altceva?

Nu mare lucru. A zis că ce rost are. Pe fratele meu îl chema Aaron.
Era evreică.
Da.
Avea el o predilecție pentru evreice. Tatăl tău.
El nu știa că mama era evreică.
Era fiziciană? Prima lui soție.
Nu. Era medic. Cardiolog. Dar lucra la un laborator. Nu știu de ce a divorțat tata.
De două ori.
De două ori. Da. N-a fost inițiativa lor.
A soțiilor.
A soțiilor. Da.
Pot să întreb dacă era fustangiu?
Nu știu. Nu știu nici să nu fi fost. Mi-ați adus țigări?
Da. Sunt în servietă. Pe undeva. Poftim.
Mulțumesc.
Am adus brichetă, dar de scrumieră am uitat.
Pot folosi paharul.
Bine. Părinții tăi se certau?
Nu. Spre sfârșit el nici nu prea mai stătea pe-acasă. Stătea mult în Pacificul de Sud, arunca în aer chestii.
Asta sună a critică.
Nu e o critică. Băieților le place să arunce în aer chestii.

Vorbești serios.
Da.
Câți ani aveai când s-au despărțit?
Nu știu. Cred că a fost cumva treptat.
Ce s-a mai întâmplat? Nici unul nu s-a recăsătorit.
Nu. Cred că s-au iubit. Pur și simplu a devenit tot mai dificil. Pare agitată. Fumează din ce în ce mai repede. Deși sigur că ar putea fi un indiciu fals. E o mică scorpie prefăcută.
Iar e vina mea, probabil. Un indiciu fals.

Nu contează. S-a mai întâmplat că mama a făcut ceea ce pe atunci se numea cădere nervoasă.
Cădere nervoasă.
În limbajul acelor vremuri. A fost internată la spital. De două ori. Noi ne-am mutat la bunica. Nu s-a discutat niciodată despre asta.
Tu câți ani aveai?
Patru. Am început școala gimnazială St Mary's în Knoxville înainte să împlinesc șase ani. Am ajuns cea mai bună din clasă încă din prima săptămână, așa că le-am închis gura tuturor.

Dacă nu se discuta deloc, de unde știai ce se petrece?

Nu era greu să pui lucrurile cap la cap. O țin minte pe mama zăcând leșinată pe podeaua bucătăriei, iar eu nu știam ce să fac, dar Bobby a început să plângă, așa că am plâns și eu, chiar dacă nu-mi dădeam seama prea bine ce simt.

Bobby a început să plângă?

Da.

El câți ani avea?

Trebuie să fi avut zece.

Asta era în Los Alamos.

Da.

De ce natură crezi că erau problemele ei emoționale?

Nu știu. După ce i s-a pus diagnosticul de cancer, celelalte simptome au dispărut. Apoi a murit.

Ai întrebat-o vreodată?

O singură dată. A negat totul. Sau aproape.

Mă gândesc că era greu de negat.

De cât timp ziceți că lucrați în domeniu?

Bine. Ai vorbit cu fratele tău despre asta?

Da.

El ce-a zis?

A zis că avusese o cădere nervoasă. Probabil căutați o predispoziție genetică la o boală nespecifică și poate inexistentă.

Poate vreau doar să-mi fac o idee despre relațiile tale cu familia.

Unde s-o pun?

Ai tras doar câteva fumuri.

Știu.

Dă-mi-o mie. Mă gândesc acum că experiențele astea anormale ale tale au început cam în perioada când a murit mama ta. Erați foarte apropiate?

Ne înțelegeam bine. Dar ea i-a crezut pe doctori și s-a dus pe lumea cealaltă convinsă că fiică-sa e nebună.

Ai suferit din cauza asta?

Da. Am suferit. Și mai rău după moartea ei. Îmi dădeam seama cum fusese viața ei și-mi părea rău de ea. Aveam nevoie de bunica și chiar nu mi-am pus problema că ea numai de mine n-avea nevoie. Nu mi-am pus problema că tocmai își pierduse fiica. Curând după asta am visat-o. Pe mama. În vis era moartă, era culcată într-o barcă și mulțimea o purta pe umeri pe străzi. Barca era îngropată sub flori și se auzea muzică. Ca de fanfară. Trompete. Când cortegiul a apărut de după colț, i-am văzut fața palidă ca o mască printre flori. Apoi au trecut pe lângă mine pe stradă. Și s-au îndepărtat. Și atunci m-am trezit.

Știi despre ce e vorba în vis?

Nu.

Te simți bine?
Da. Sunt bine.
Visul nu s-a repetat.
Nu.
Ai vise care se repetă?
Da. Presupun că uneori, inconștientul continuă să lucreze la anumite vise, le reia, în speranța c-o să-ți pice fisa. Dar nu asta e partea interesantă.
Care e partea interesantă?
Partea interesantă e că el știe că nu te-ai prins. Și chiar n-are cu ce să mai lucreze. Îți citește mintea? Uneori pur și simplu îi dă înainte cu aceeași poveste. Se blochează. N-are unde să se ducă. Și visul meu recurent e destul de neobișnuit – de fapt, chiar fără precedent – și asta pentru că visătoarea nu apare în el.
Tu apari în toate visele tale?
Da.
Crezi că oamenii nu au vise în care să nu apară.

Noi, oamenii, suntem interesați de alți oameni. Dar nu și inconștientul nostru. Sau doar în măsura în care ceilalți ne afectează direct. I s-a dat o misiune foarte specifică. Nu doarme niciodată. E mai credincios decât Dumnezeu.
Cum e visul?
De ce v-aș spune?
Glumești.
Poate. Poate nu.
I l-ai spus cuiva?
Nu.
Deci tu și cu mine am fi singurii care știm povestea asta subliminală.
Ai fost așa de drăguț de când a apărut copilul.
Poftim?
Scuze. E o expresie a unui prieten al fratelui meu. Nici măcar nu sunt sigură că știu ce înseamnă. Nu-i nimic. Visul nu ascunde nici un fel de secret despre mine. Cel puțin nu cred. E doar un vis. Fatidice vorbe. E mai mult un fel de legendă veche. Sau poate chiar o poveste veche. Care se repetă *ad* cum îi spune.

Dar tu nu apari în ea.
Nu. Deși poate că sunt visătoarea de peste câteva generații care stă la foc cu înaintașa ei și încearcă o reconstrucție din bucăți.
Crezi în inconștientul colectiv?
Poate c-aș avea mai multă încredere în așa ceva dacă n-ar fi devenit proprietatea doctorului Jung.
Hai să ne ocupăm de vis mai bine.
N-am zis că vi-l spun.
Știi că o să mi-l spui.

Bine. Femeile ridică ochii de la rufele lor și înțeleg imediat că tot ceea ce au iubit și au crescut a fost anihilat. Într-o clipă au rămas fără trecut și fără viitor. Toate învățăturile pe care le-au dat copiilor lor au fost nimicite de pe fața pământului fără urmă, iar ele au devenit văduve și sclave. Au văzut o armată călare venită de nicăieri, care se înșiră pe dealurile de deasupra satului. Călăreții poartă haine de piele, iar caii au apărătoare de piele netăbăcită cu modele geometrice circulare, albite de praf. Bărbații din sat au ieșit din colibe cu topoare și sulițe, dar în curând vor zace laolaltă într-o baltă de sânge și femeile vor fi siluite și satul trecut prin foc și apoi ele vor fi mânate plângând și sângerând și înjugate ca vitele spre o țară pe care n-au văzut-o niciodată, nu și-au închipuit-o niciodată.

Pare un vis foarte încărcat.

Se tot repetă, așa că am ajuns să cunosc detaliile.

Dar ce crezi că înseamnă?

Nu știu ce înseamnă. Întotdeauna am crezut că una dintre femei e mama mea.

Dar tu personal nu ești acolo.

Nu.

Altceva?

Dacă nu cumva sunt în burta mamei, bineînțeles. La asta nu m-am gândit. Altceva? Nu știu. N-am mai povestit nimănui visul până acum.

Crezi că e legat de ceva ce ai citit?

Când ați visat ultima oară despre ceva ce ați citit?

Nu crezi că se poate întâmpla.

Nu. Dumneavoastră credeți?

Nu știu. Trebuie să mă gândesc. Ții minte prima oară când te-au dus la doctor?

Pentru că sunt nebună?

Așa.

Da. M-au dus la Knoxville. Aveam patru ani.

Nebună la patru ani.

Un caz grav. M-au dus la oculist. Aveam strabism.

Nu te-au dus la oculist pentru că ești nebună.

Nu. Dar oculistul le-a spus că sunt. Ei mă credeau ciudată, dar nu le trecuse prin cap să mă ducă la doctor pe chestia asta. Poate se temeau că nu-mi mai dau drumul de-acolo. Sau că-mi dau. În orice caz, atunci a început viața mea printre psihiatri.

Ce-ți amintești din ziua aia?

Cum ar fi?

Așa în general.

Așa în general.

Da.

Bine. M-am trezit pe la șapte și am coborât și bunica era la bucătărie și mi-a

dat un pahar cu suc de portocale și apoi mi-a zis să urc s-o trezesc pe mama.

De unde știai că era ora șapte?

M-am uitat la ceasul din bucătărie.

Știai să citești ceasul.

Da.

La patru ani.

Da.

Mai departe.

Purtam pijamaua cu cățeluși și m-am dus și am trezit-o pe mama și ea m-a întrebat cât e ceasul și i-am spus, apoi am coborât iar în bucătărie și Buniellen m-a urcat pe scaunul meu.

Bunica ta.

Da. Ea pregătea micul dejun și radioul mergea și vedeam pe fereastră. Vedeam mașina lui Buniellen parcată pe alee. Mașina era albastră, tocmai și-o cumpărase. Cred că era abia a doua mașină din viața ei. Era iarnă și în sobă ardea focul și afară copacii erau desfrunziți și vacile veniseră până la gardul de la capătul aleii și copacii de pe malul pârâului erau gri și păreau morți. Am mâncat un castron de fulgi de porumb și mama a coborât și a băut cafea, apoi m-a dus sus și m-a îmbrăcat. Purtam fusta verde de catifea reiată cu bretele și un pulover verde și ghetele Poll Parrot cu catarame care țăcăneau. Am plecat spre Knoxville pe la opt fără ceva.

Bine. Cred că m-am lămurit. Nu mai bine îmi spui pur și simplu ce-a zis doctorul?

A zis: bună, cum te cheamă?

Vorbim despre optician.

Oftalmolog. Și mi s-a părut ciudat pentru că la urma urmei, nu intrasem așa de pe stradă. Mama sunase și făcuse programare. Așa că am știut de la bun început că totul era o mare prefăcătorie, dar i-am spus cum mă cheamă și l-am întrebat pe cine așteaptă.

Și el ce-a zis?

N-a zis nimic. Oamenii nu ascultă copiii de patru ani. S-a uitat la mama și a zâmbit, dar era un zâmbet cam nesincer și aș fi vrut să plecăm naibii de-acolo mai repede.

Te-ai gândit că ar fi trebuit să știe cine ești, pentru că mama ta făcuse programare la el.

Da.

Iar el a văzut ceva neobișnuit la tine.

Mă rog. Să zicem că discuția a degenerat. Dar da. A considerat că e ceva în neregulă cu mine.

A fost prima oară când ți se întâmpla așa ceva?

Nu. Numai că a fost prima oară când cineva i-a spus mamei.

Ce i-a spus?

Nu știu. Nimic bun.

Mama ta a comentat în vreun fel?

A zis că am vorbit urât cu doctorul. Asta când ne-am urcat în mașină. Îmi zicea că am nevoie de un control la cap. Dar era doar așa, o expresie în familie. Când nu eram de acord cu ce spunea celălalt. Dar atunci mi-a zis că o să-l facem. Controlul. Era supărată.

Pentru că te purtaseși urât cu doctorul?

S-a gândit că omul chiar știe ce spune. Nu știu de ce. Era un prăpădit de oftalmolog. Dar când am plecat mi-am dat seama că era îngrijorată. Presupun că mai mult pentru ea. Presupun că se și vedea împovărată cu un copil care era și orb, și nebun.

Te-ai gândit tu la toate astea?

În mare parte, da. Gândești cu mintea de mai târziu. Dar ideile tot acolo sunt. Memoria are substanță. Nu e neglijabilă.

Și te-a dus la psihiatru.

De fapt era psiholog.

Și ce s-a întâmplat?

Nu s-a întâmplat nimic. Aveam patru ani. E greu să pui un diagnostic de tulburare psihică unui copil de patru ani.

A fost o perioadă dificilă pentru tine?

Nu. Doar pentru ele. O iubeam pe bunica. Stăteam în bucătărie de dimineață, în timp ce ea făcea biscuiți. Îi întindea cu un făcăleț de marmură și eu stăteam acolo, desenam și coloram. Îmi plăceau mult iernile. Cu zăpadă pe jos și foc în sobă.

Tatăl tău unde era în timpul ăsta?

Tata era în Pacificul de Sud, arunca în aer chestii.

Ai primit diagnosticul de autism de la mai mulți specialiști. Înainte să fie înțeles prea bine. De fapt, înainte să fie înțeles câtuși de puțin. Pentru că nici azi nu-l înțelegem, desigur.

Normal. Dacă ai un pacient cu simptome de neînțeles, de ce să nu-i atribui tot o boală neînțeleasă? Autismul apare mai mult la băieți decât la fete. Ca și intuiția matematică de înalt nivel. Ne întrebăm: ce-i cu asta? Nu știu. Care-i mecanismul de bază? Nu știu. Nu vă pot spune decât că-mi plac numerele. Îmi plac formele și culorile și mirosurile și gustul lor. Și nu-mi place să cred oamenii pe cuvânt. Până la urmă, tata a stat cu noi în ultimele luni de boală ale mamei. Avea un birou în afumătoarea din spatele casei. A dat o gaură mare, dreptunghiulară în perete și a pus o fereastră, ca să vadă câmpurile și mai departe, pârâul. Masa lui de lucru era făcută dintr-o ușă așezată pe capre de tăiat lemne și mai avea o canapea de piele veche, umplută cu păr de cal. Era uscată și crăpată toată și ieșea părul de cal din ea, dar el o acoperise cu o pătură. Într-o zi am intrat acolo și m-am așezat la masa lui și m-am uitat la problema la care lucra. Deja știam puțină matematică. Puțin mai multă, de fapt. Am încercat să descifrez problema, dar era greu. Îmi plăceau ecuațiile. Îmi plăceau simbolurile mari sigma, codurile pentru sume. Îmi plăcea povestea care se dezvăluia. A intrat

tata și m-a găsit acolo și am crezut c-o încurcasem și am sărit de pe scaun, dar el m-a luat de mână și m-a dus înapoi la scaun și mi-a zis să mă așez, apoi mi-a prezentat problema. Explicațiile lui erau clare. Simple. Dar erau mai mult de-atât. Erau pline de metafore. A desenat vreo două diagrame Feynman și mi s-au părut foarte drăguțe. Reprezentau lumea particulelor subatomice pe care încerca să mi-o explice. Coliziunile. Configurațiile. Am înțeles – chiar am înțeles – că ecuațiile nu erau o presupunere a formei, cu o viață redusă la simbolurile care le reprezentau pe pagină, ci chiar existau în fața ochilor mei. În realitate. În hârtie, în cerneală, în mine. În univers. Invizibilitatea nu putea fi niciodată un argument pentru a le nega pe ele sau existența lor. Vârsta lor. Care era vârsta realității înseși. Care era și ea invizibilă și așa fusese mereu. Și m-a ținut de mână tot timpul.

Te simți bine?

Da. Scuze.

Mai vrei o țigară?

Nu. Nici măcar nu-mi plac. Haideți să ne oprim.

Bine. Pot să te rog ceva?

Sigur.

Spune-mi o amintire, una singură, cu fratele tău.

Cu fratele meu.

Da.

La dracu'. Bine. Casa de pe plajă, din Carolina de Nord. De dimineață când m-am trezit și am intrat la el în cameră, el ieșise deja și am pregătit un termos cu ceai și m-am dus pe plajă pe întuneric și l-am găsit așezat pe nisip și am băut ceai și am așteptat să răsară soarele. L-am privit prin lentilele fumurii cum se ivește roșu și picurând din mare. Cu o seară în urmă mă plimbasem cu el pe plajă și văzuserăm o lună și o lună falsă în cercurile lor și vorbiserăm despre paraselenă și eu spusesem ceva de genul că întotdeauna mi s-a părut ca o trădare să afirmi că lucrurile alcătuite exclusiv din lumină sunt greșit percepute sau chiar greșit explicate sau să te îndoiești de realitatea lor. El mă privise și repetase: trădare? Și eu răspunsesem că da. Lucrurile alcătuite din lumină. Au nevoie să le ocrotim. Și de dimineață am stat pe nisip și am băut ceaiul și ne-am uitat cum răsare soarele.

IV

Bună dimineața.
Bună dimineața.
Cum merge? Pari cam abătută.
Abătută?
Ai tot ce-ți trebuie?
Puteți fi mai explicit?
Scuze. Era așa un fel de a te întreba dacă ai condiții decente. Dacă te pot ajuta cu ceva.
Mai bine să începem.
Nu te-ntreb doar de politețe.
Bine. Atunci poate un fileu pentru ping-pong?
Joci ping-pong?
Nu.
Regula generală e să încercăm pe cât posibil să reducem riscul ca pacienții să-și facă vreun rău. Așa că trebuie să fim foarte atenți. Fără curele, sfori sau chestii din astea. Sticlă sau obiecte ascuțite.
De-aia sunt oglinzile din inox.
Da.
Ați avut mulți pacienți care s-au spânzurat cu fileuri de ping-pong?
Nu, dar probabil că s-a întâmplat. Undeva. Mai bine să fie ceva ce aș putea cere fără să fac mare tam-tam.
Nu ne înțelegem. Fileu sau nimic.
Îmi pare rău. Despre ce să vorbim?
Nu știu. Puneți-mi trei întrebări, apoi vă pun și eu trei întrebări.
Bine.
Bine?
Sigur.
Cine începe?
Poți să începi tu.
Bine. Poate fi orice?
Așa cred.
Bine. Cum o cheamă pe soția dumneavoastră?
Edwina.
Glumiți. O, căcat. Scuze. Nu trebuia să spun asta.

Nu-i nimic.

Are vreo poreclă?

Ed.

Vă strigați soția „Ed“?

Da. S-au făcut trei întrebări.

Ei, acuma.

Bine. Încă una.

De când sunteți căsătoriți?

De unsprezece ani. În total. După ce am divorțat am fost celibatar trei ani. Apoi ne-am recăsătorit și căsătoriți am rămas. La câte întrebări am ajuns?

De ce ați divorțat?

M-ai mai întrebat.

Știu. Ați fost rău?

Asta-i cam prea intimă.

Ați fost?

Gata. E rândul meu.

N-ați răspuns. Ieșiți cu soția în oraș?

Da. Bineînțeles.

Unde mergeți?

Mergem să mâncăm. Uneori cu prietenii. Mergem la film. Avem abonament la filarmonică. Mergem la bowling.

Nu mergeți la bowling.

Nu. E rândul meu acuma.

Bine. Dați-i bătaie.

A fost doar o glumă. Cu bowlingul.

Bowlingul nu e o glumă. Ador bowlingul. Bowlingul e viața mea.

Nu cred. Ții jurnal?

Nu.

N-ai ținut niciodată jurnal?

N-am spus că n-am ținut niciodată.

Dar în ultima vreme nu.

În ultima vreme nu. Ați citit vreodată jurnalul unui pacient?

Nu.

Mă gândesc că ar putea fi util.

Te interesează doar dacă am fost sincer. La ce vârstă ai învățat să citești?

Patru ani.

Te-a învățat mama ta?

Nu chiar. Am învățat uitându-mă împreună cu ea pe carte când îmi citea la culcare. Când a descoperit că știu să citesc, s-a speriat. Dar a fost din vina dumneavoastră, nu?

Divorțul.

Da.

Da. Din vina mea.

Apoi ea v-a primit înapoi. După trei ani.

Da. Slavă cerului.

Ați implorat-o în genunchi?

Nu. Cred că e rândul meu.

Dar i-ați făcut curte serios, nu?

Da.

OK.

Nu ai deloc prieteni. Asta înseamnă că oamenii te plictisesc?

Nu. Oamenii mă surprind tot timpul.

Eu te surprind?

Cred că m-ați mai întrebat. Hai să zicem doar că nu mă lăsați mută de uimire.

Te vezi cu cineva?

Dumnezeule. Să mă văd?

Da.

Nu mă văd cu oameni.

Niciodată.

Nu.

Presupun că e o decizie conștientă din partea ta. Pot să te întreb cum ai ajuns la ea?

Întrebați-mă. Sunt sluga dumneavoastră.

Nu cred.

Bărbatul pe care-l doream nu m-a vrut. Și cu asta basta. Mi-era imposibil să nu-l mai iubesc. Așa că viața mea s-a cam terminat.

Bărbatul misterios.

Da.

Nu prea are cum să fie cineva pe care-l cunosc. E cineva de care știu?

Prefer să nu spun.

Și totuși, sigur ai avut pretendenți.

Ce demodat. Pretendenți. Aici se includ şi ţărănoii beţi care încearcă să te pipăie pe ringul de dans?

Nu cred. Pari să te simţi prost.

Mai mult decât în mod normal?

Aşa cred. Bărbatul de care ai fost îndrăgostită. Cât timp a trecut de-atunci?

De care sunt îndrăgostită.

Atunci de care eşti.

Cred că mai bine o lăsăm baltă.

Bine.

N-am stârnit atâta interes cât v-aţi putea închipui. A trebuit să accept că inspir un pic de teamă. La care se adaugă povara smintelii, desigur. De ce am sentimentul că n-o să vă lăsaţi păgubaş?

Scuze. Trebuie să recunosc că m-ai surprins descriindu-te ca smintită.

N-am zis că mă descriu eu așa. Și totuși dacă insist că sunt zdravănă la cap,

trebuie să luăm în calcul sursa afirmației. Și sigur nu e o noutate pentru dumneavoastră că oamenii închiși în camere capitonate au o viziune asupra lumii în răspăr cu a celor care i-au închis acolo.

Nu pretinzi că ambele viziuni sunt la fel de legitime.

Bine.

Bine ce?

Nu și dacă aveți ceva împotrivă.

Am senzația că ne tot abatem de la subiect.

Care să fie ăla?

Tu.

Mă rog.

Cred că senzația de a fi străin – spre deosebire de a fi doar înstrăinat – e destul de răspândită printre pacienții de la psihiatrie.

Sau printre străini.

Există un trop clasic cu ucigașul care se întrezărește într-o oglindă. Brusc vede un personaj răvășit, mânjit de sânge, cu un topor ridicat, și-și dă seama că se uită la el însuși. În poveste, asta sugerează de regulă legătura cu conștiința îngropată. Tu cum o interpretezi? Ce dezvăluie?

O preferință pentru melodramă? O să vă întreb ceva.

OK.

De ce mă lăsați să vă persecut?

Nu știu. Așa fac?

Nu contează. Lumea în care trăiți se întemeiază pe o sumă de înțelegeri. Vă gândiți la asta? În speranța că adevărul lumii rezidă într-un fel sau altul în cunoașterea lui comună. Sigur că istoria științei, a matematicii și chiar a filozofiei contrazice destul de vehement ideea asta. Inovația și descoperirea se războiesc prin definiție cu simțul comun. Ar trebui să fim precauți. Ce ziceți?

Nu știu. Nu sunt sigur care e perspectiva ta.

N-am o perspectivă. Am avut. Acum nu mai am. Deși trebuie să spun – încă o dată – că solipsismul mi s-a părut întotdeauna o poziție de-a dreptul imbatabilă.

Ești dispusă să te răzgândești în privința medicației? Sunt sigur că sunt variante pe care nu le-ai luat în calcul.

Vă răciți gura degeaba.

Nu ai formulat niciodată clar ce obiecții ai.

Într-un mod care să vă satisfacă.

Dacă dorești.

Nu știți ce sunt antipsihoticele și nu știți cum funcționează. Sau de ce. În cele din urmă ne alegem doar cu spectacolul pacienților cu dischinezie tardivă care bâjbâie ținându-se de pereți. Zvâcnind și bălind și mormăind. Bineînțeles că cei care mărșăluiesc spre neant au parte de halte unde veștile devin brusc mai deprimante. Poate un fior subit. Există pe lume informații disponibile doar pentru cei care au atins un prag al mizeriei. Nu știi ce e acolo jos dacă n-ai fost acolo. Pe de altă parte, bucuria nu prea ne învață să fim recunoscători. Un moment de

tăcere meditativă.

Doar de tăcere.

Starea de bine pare să aibă o limită de sus, ca să nu mai vorbim de totala ei vacuitate. Presupun că fericirea are niște margini. Pe când suferința pare a fi fără fund. Fiecare strat de nefericire fiind o stare necunoscută până atunci. Care anunță ceva și mai rău.

Dacă-mi amintesc bine, parcă am început într-o notă ceva mai veselă.

Scuze.

Mă întreb dacă poți exprima în cuvinte ce te frământă cel mai tare. Atâtea șuete și tot nu știu mare lucru despre viața ta.

Nu vă stresați, dom' doctor. Noi doi ne îndreptăm spre o lume total ipotetică. O să ne simțim mai bine când ajungem acolo.

Va trebui să te cred pe cuvânt. Mai cânți la vioară?

Nu.

Dar ai cântat?

Sporadic.

N-ai putut să-ți faci timp să exersezi.

N-am vrut.

Cât de bună credeai că trebuie să ajungi?

Cel puțin printre primii zece.

Din lume?

Da. Din lume. De unde altundeva?

De unde ai știut că erai atât de bună la matematică?

Pur și simplu îți dai seama. Nici măcar nu te întrebi.

Crezi că muzica are efect terapeutic?

Ar trebui să mă reapuc?

E doar o întrebare.

Presupun că depinde de muzică.

Are puterea de a îmblânzi fiarele sălbatice.

Inimile.

Pardon?

Are puterea de a îmblânzi inimile sălbatice. De fapt, are farmece.[7]

Ești sigură?

O, Doamne.

Scuze. Ți-e dor de vioară?

Da. Foarte dor.

Crezi că ai tendința de a te priva exact de lucrurile care te țin pe linia de plutire?

Presupun că asta e psihologie. Nu cunosc răspunsul la întrebarea dumneavoastră. Ce? Am eu tendința asta? O avem cu toții? Ce șansă are o înclinație ca asta când lumea însăși vrea să te priveze fix de lucrurile astea? Cred că înțeleg ce mă întrebați. N-ar fi prima oară. Și poate trăim cu superstiția că

dacă renunțăm pur și simplu la lucrurile care ne sunt dragi, poate că lumea n-o să ne ia ceea ce iubim cu adevărat. Ceea ce sigur că e o tâmpenie. Lumea știe ce iubești.

Interesant.

Am renunțat de mult să mă mai scuz pentru ce sunt. Ce să spun? Că-mi pare rău că sunt ce sunt? Nu prea a fost decizia mea. Revenind la întrebarea dumneavoastră – ca să-mi satisfac preferința pentru generalizări extreme –, aș spune pur și simplu că izul enigmatic provine de obicei de la o simplă ipoteză prost formulată. Ceea ce cred că am mai sugerat. Nu e decât o simplificare a lui Wittgenstein. Nu știu. Poate mai bine schimbăm subiectul.

Ba cred că-mi place ăsta.

Vai de mine.

Te tachinez. Cine e domnișoara Vivian?

Era o femeie mai în vârstă. Slabă. Excentrică. Se îmbrăca țipător și avea o tonă de machiaj. Un guler de blană răpănos. Se uita printr-un lornion cu strasuri și fuma dintr-un portțigaret de fildeș.

Vorbești despre ea la trecut.

N-am mai văzut-o de ceva timp.

Făcea parte dintre numerele Puștiului?

Nu.

Vorbeai cu ea?

Sigur. Stăteam la taifas. Era destul de tristă. Avea dâre de lacrimi în machiaj. Sau brazde, în cazul ei.

De ce era tristă?

Era nefericită din cauza bebelușilor. Plângea din cauza bebelușilor.

Bebeluși?

Da.

Ce bebeluși?

Nu știu. Probabil toți.

De unde interesul tău pentru asta?

Pentru că în primii doi ani de viață am plâns fără oprire.

Presupun că e un motiv întemeiat. Ai aflat de ce plângea pentru bebeluși?

N-a zis. În afară de faptul că sunt nefericiți. Sunteți sigur că vreți să ne băgăm în așa ceva?

Asta tu să spui. Da. Eu m-aș băga.

Mult timp n-a mai apărut. Și am descoperit cu mirare că mi-era dor de ea. Am visat-o. M-am gândit că o să se întoarcă pentru că mi-era dor de ea și voiam să vorbesc cu ea. Dar nu s-a întors. Ce-ai visat?

Poftim?

Am pus eu următoarea întrebare în locul dumneavoastră.

De acord. Ce-ai visat?

Am visat ceva cu niște copii care plângeau. Când m-am trezit, plângeau în continuare. Numai că se auzea tot mai slab. Nu cred că s-au oprit. Doar că nu mai auzeam eu. N-am avut prea mult de-a face cu bebelușii. Dar am început să mă întreb de ce plâng întruna.

Cred că plâng din mai multe motive. Nu-i așa? Sunt uzi sau le e foame.

M-am gândit că trebuie să fie mai mult decât atât. Animalele scâncesc dacă le e foame sau frig. Dar nu se pun pe urlat. E o idee proastă. Cu cât faci mai mult zgomot, cu atât crește riscul să fii mâncat. Dacă nu poți fugi, îți ții gura. Dacă păsările n-ar putea să zboare, n-ar cânta. Când ești lipsit de apărare, îți ții părerile pentru tine.

Sună a metaforă.

E pur și simplu biologie.

Bine.

M-a șocat mai ales zbuciumul din țipetele lor. Am început să fiu atentă. În stația de autobuz erau mereu bebeluși și mereu plângeau. Și nu e vorba că se smiorcăiau puțin. Nu pricepeam cum se poate ca cel mai mic disconfort să ia forma agoniei. Nici o altă ființă nu e atât de sensibilă. Tot gândindu-mă așa, eram tot mai convinsă că ceea ce auzeam era furie. Și lucrul cu adevărat extraordinar e că nimănui nu i se părea ceva extraordinar. Mai puțin domnișoarei Vivian. Desigur, putem comenta că, oricât de îndatoritoare, de blândă sau de grijulie ar fi, ea tot o babă țicnită rămâne. Realitatea ei fiind discutabilă. Așa că am băgat la cap chestia asta. Nu cred că am discutat vreodată subiectul pe bune cu ea. O pufnea plânsul și începea să clatine din cap. Mi-am zis că dacă mi-a pus mie în cârcă povara asta, cu siguranță așteaptă de la mine soluții, dar lucrurile s-au complicat. Am stat și m-am gândit. Singura explicație posibilă pentru furia copiilor pare a fi încălarea unui angajament profund, înnăscut, despre cum ar trebui să fie lumea, dar nu e. Am înțeles că expunerea lor brutală la lume e chiar lumea.

Nu ți se pare cam fantezist?

Nu mi se pare.

De unde să știe un copil cum ar trebui să fie lumea?

Ar trebui să știe din naștere. Toată lumea are un simț al dreptății. Sau cel puțin toate mamiferele. Un câine știe prea bine ce e corect și ce nu e corect. Nu pentru c-ar fi învățat. Așa s-a născut. Vreți să fim și mai fanteziști?

Dacă tot ne-am apucat de-o treabă.

Și mai fantezist ar fi să înțelegem că ideea de dreptate și ideea de suflet omenesc sunt două forme ale aceleiași cugetări.

Asta nu ți-a venit spontan.

Nu.

Și animalele?

Ele nu țipă. Sigur că „fantezist“ ar putea fi în sine o denumire codificată pentru nebunesc. Oricum, asta ne dă direct următoarea întrebare.

Și anume?

La ce vârstă din viața copilului se transformă furia în tristețe?

Nu știu. Nu cred că Piaget a abordat chestiunea. Sau cauzele.

Cred că știu cauzele. Nedreptatea care-i amărăște atât de tare e iremediabilă. Iar furia e doar pentru ceea ce ni se pare ireparabil. Restul e tristețe. La un moment dat își dau și ei seama de asta.

Cred că un simț al dreptății înnăscut e o idee greu de impus. Copiii s-ar putea naște cu acest simț.

Și cu mai nimic altceva. Frica de cădere. De zgomote puternice. Atașamentul față de sân. Restul e potențial. Planurile există, dar încă nu s-a concretizat nimic. Lucrurile înnăscute și complet formate sunt rare. Și primitive. Și necesare. Când un copil spune printre suspine că nu e corect, spune întotdeauna adevărul.

Și domnișoara... Vivian parcă?

Vivian.

Domnișoara Vivian. A fost trimisă ca să-ți spună asta.

Nu știu. Am avut mereu impresia că e pur și simplu ceva ce trebuie să înțeleg înainte să trecem la următoarea problemă.

Care e următoarea problemă?

Nu-i așa ușor. N-am pretenția că mi-am clarificat-o suficient. Dacă mi-ați spune că lumea conține în sine antidotul pentru tot ceea ce e neliniștitor la ea, nu v-aș contrazice categoric. Numai că asta se întemeiază pe ideea că există în lume o ordine care nu depinde de nesfârșita dificultate de a invoca cea mai recentă iterație.

Nu sunt convins că am înțeles ideea. Pare oarecum platoniciană.

Știu. Dar implicația nu e că există o realitate față de care percepția e doar o umbră, ci că există o realitate suficient de durabilă pentru a-și susține propriile experimente nesfârșite.

Ai venit aici doar cu o periuță de dinți. De ce? Mă rog. Plus banii, desigur.

Nu știu. Am dus mereu o viață destul de austeră. Bobby mă scotea la cumpărături, dar hainele stăteau degeaba în dulap. Cred că mi-a fost greu să renunț la Amati.

Ai renunțat la ea?

Nu știu. Mi-ar plăcea să mai cânt. Asta nu trece. Prima oară când am ascultat Bach am avut o experiență de decorporalizare. Cred că aveam vreo zece ani. Țin minte că m-am văzut așezată pe canapeaua din living. Ascultând. Nici măcar nu mi s-a părut straniu.

Ai mai avut și alte experiențe de decorporalizare?

Provocate de muzică, nu. Dar momentul acela m-a schimbat. A fost ca și cum s-ar fi răsucit o cheie. A fost ceva fizic. De atunci n-am mai fost același om.

Provocate de ce, dacă nu de muzică?

Odată m-au înțepat niște viespi și am dat fuga la bucătărie și apoi am văzut-o pe Buniellen cum vine și se apleacă deasupra mea. Eram întinsă pe podea și mă

vedeam de sus cum stau acolo întinsă. M-am întrebat dacă o să mor, dar așa vag. Buniellen mi-a pus pe față niște gheață învelită într-un prosop și la un moment dat m-am ridicat.

Cineva zicea la un moment dat că materia brută a artei e suferința. E valabil și pentru muzică?

Nu știu. N-am compus niciodată muzică. Dar bănuiesc că poate fi adevărat.

Dar matematica?

Matematica e doar muncă și sudoare. Aș vrea eu să fie romantică. Nu e. În cel mai rău caz primești sugestii audibile. E greu să ții pasul. Nu îndrăznești să dormi și poate că n-ai închis un ochi de două zile, dar asta e. Te pomenești că iei o decizie și te așteaptă alte două decizii, apoi patru, apoi opt. Trebuie să-ți impui să te oprești, apoi să revii. S-o iei de la capăt. Nu cauți frumusețe, cauți simplitate. Frumusețea vine mai târziu. După ce te-ai făcut praf.

Merită?

Mai mult decât orice pe lume.

Care crezi că e singura înzestrare indispensabilă?

Credința.

Văd că te-ai însuflețit.

Ei. M-ați păcălit.

După părerea ta, e altfel decât muzica. Matematica.

Regulile muzicii după care se ghidează compozitorii ca Bach... În fine. Nu există alți compozitori ca Bach. Există doar Bach. Dar dacă lăsăm asta deoparte pentru moment, regulile astea pot fi învățate de profani. Există ca să fie învățate. Sau nu. Ar exista indiferent dacă prima notă muzicală ar fi fost scrisă vreodată sau nu. E adevărat?

Sună a muzică platoniciană. Pentru mine.

Da. E chiar așa de rău, dacă nu chiar și mai și. Schopenhauer credea că dacă universul ar dispărea, ar rămâne doar muzica. Regulile sunt muzica. Fără reguli nu ai decât zgomot. Când auzim o notă greșită, tresărim. Zâmbim sau plângem sau pornim la război. Puteți explica vreunul dintre lucrurile astea? De unde știm când cineva dansează? Sau că nu dansează în cadență?

Nu știu.

Nu. Dar setul ăsta de reguli – cred că eu le-aș numi legi, legile muzicii – sunt autonome și complete. Sunt cunoscute și niciodată nu vor apărea altele. E valabil și pentru matematică? Există ceva ce poate trece drept o mare teorie unificatoare a matematicii? A doua ipoteză a lui Hilbert? Visul lui Cantor? Pare cu desăvârșire improbabil. Cu sau fără Langlands. Și totuși n-ar trebui să existe măcar o descriere a matematicii? Nu doar cum este, ci și cum va fi? Am vrut să fac matematică. Dar am vrut s-o și înțeleg. Și n-am reușit niciodată. Nici măcar nu puteam formula întrebarea.

Mă mir că spui că te depășește înțelegerea matematicii. E un lucru valabil pentru majoritatea matematicienilor? Sau ei își văd înainte de calculele lor?

Cred că pentru cei mai mulți e doar o îndoială trecătoare. În cel mai bun caz.

Ai spus că matematica e în primul rând muncă asiduă. Dat tot nu m-am lămurit cum se face.

Da. În primul rând îți scoți pantofii și ciorapii. Ca să ai acces pe o cale paralelă la baza zece.

De unde știi că n-o să te cred?

De unde știți că n-ar trebui să mă credeți? Întrebarea esențială nu e cum facem noi matematică, ci cum face inconștientul matematică. Cum de e evident mai bun decât noi? Lucrezi la o problemă, apoi o lași deoparte un timp. Dar ea nu pleacă nicăieri. Apare din nou în timpul mesei de prânz. Sau când faci un duș. Zice: ia uite. Ce părere ai? Apoi te întrebi de ce s-a răcit apa. Sau supa. Asta înseamnă să faci matematică? Mă tem că da. Cum procedează el? Nu știm. Am pus întrebarea unor matematicieni excelenți. Cum face inconștientul matematică? Unii se gândiseră la asta, alții nu. Cei mai mulți păreau să considere puțin probabil că inconștientul are aceeași abordare ca noi. Ce m-a surprins a fost nonșalanța cu care au primit ei vestea asta. De parcă n-ar fi fost aruncată în boxa acuzaților însăși natura matematicii. Câțiva au zis că dacă are el o metodă mai bună de a face matematică, ar trebui să ne-o spună și nouă. Mă rog, poate. Sau poate crede că n-avem destulă minte ca s-o înțelegem.

Nu cred că-mi dau seama cum ar funcționa așa ceva.

Nimeni nu-și dă seama. Uneori ai impresia clară că a face matematică înseamnă în principal să pompezi date în substație, apoi să vezi ce iese de-acolo. Nici măcar nu sunt convinsă că e prea înțelept să memorezi lucruri. Ce se întipărește devine fix. Spre deosebire de manevrele inconștientului, se pare. Nu prea-mi place să notez lucruri. Fac bine? Nu știu. Grothendieck își notează tot. Witten nimic. Dar cred că pentru majoritatea oamenilor, să lași lucrurile nescrise înseamnă să le îngădui libertatea de a căuta analogii noi. Ele își văd de treburile lor și din când în când vin să-ți dea raportul. O afirmație scrisă – sau o ecuație – e un fel de indicator. De haltă. Îți arată unde ești și-ți oferă un nou început. Dirac desenează. Probabil nu crede că există reprezentări grafice ale unor entități prea mici ca să subsumeze o particulă de lumină, dar are formație de inginer și i-a intrat în reflex. Tot felul de lucruri pot fi utile. Cine se pricepe să folosească un abac poate calcula binișor și cu unul imaginar.

E adevărat?

Nu. Am scornit-o acum. Ce dracu'.

Scuze. Cred că e prima oară când aud o descriere a inconștientului care să-i confere atâta autonomie.

Mă rog. E de mult timp pe cont propriu. Sigur că n-are acces la lume decât prin simțuri. Altfel ar trudi pur și simplu în beznă. Ca ficatul. Din motive istorice, nu suportă să ne vorbească direct. Preferă drama, metafora, imaginile. Dar ne înțelege foarte bine. Iar scopul lui e și al nostru.

Avem o relație funcțională cu inconștientul? E un acord reciproc?

Nu. E mult spus.

Suntem liberi să-l ignorăm?

Sigur. Dacă așa vrem. Putem spune că trecem pe comandă manuală. Bineînțeles că nu e întotdeauna o idee prea grozavă.

Ți-ai exprimat ideile astea și față de alți terapeuți?

Nu prea. Se plictisesc destul de ușor.

Ce-au zis? Dacă nu erau prea plictisiți.

Nimic. Își notau asta. Sau altceva. Sau schimbau subiectul.

Cum facem noi acum.

Nu. Noi încă rezistăm.

Presupun că rezervele tale în privința doctorilor de suflet nu datează de ieri, de azi.

Corect.

Care-i cea mai mare nemulțumire a ta?

Nu știu. Poate imaginația lor săracă. Confuzia legată de categoriile în care obișnuiesc să-și împartă pacienții. De parcă denumirea ar fi totuna cu tratamentul. Felul în care ignoră lipsa totală a dovezilor că tratamentele lor sunt câtuși de puțin eficiente. Altfel, sunt minunați.

M-ai liniștit.

Oricum, v-ați încropit o industrie artizanală de toată frumusețea. Al cărei subiect pare a fi realitatea, ceea ce e foarte amuzant în sine. Totuși, probabil că pagubele sunt minime. Dacă menirea voastră e să le dați pacienților casă, masă și haine, atunci e bine.

Puștiul. Încearcă să te influențeze? Îți spune ce să faci? Ți-am mai pus întrebarea asta, dar încă nu m-am edificat.

Va trebui să revin.

Poftim?

Va trebui să mă gândesc la alt răspuns. Sunt convinsă că mi-a sugerat ce ar trebui să fac. Din când în când. Cât despre influență, altfel ce-ar căuta aici?

Crezi că o voce poate împinge o persoană la sinucidere?

Bănuiți că Puștiul a împins-o pe nesimțite pe subsemnată spre marginea prăpastiei?

E doar o întrebare.

Dacă o persoană are halucinații auditive, va avea o relație determinabilă cu vocea. Cei mai mulți sinucigași n-au nevoie de nici o voce. Însă ar trebui să ne pună pe gânduri că în regnul animal, sinuciderea se corelează cu inteligența și ne-am putea întreba dacă nu cumva asta e valabil atât pentru indivizi, cât și pentru specii. Eu m-aș întreba.

Crezi că există ceva comun sinucigașilor? O mentalitate comună?

Da. Nu le place aici.

Ei.

Mă dau și eu șmecheră. Nu sunt chiar în cea mai bună stare de spirit. Ceea ce sunt convinsă că ați simțit.

Vrei să ne oprim?

Nu e nevoie.

Bine.

Presupun că dacă lumea e constructul nostru, atunci suntem pe teren nesigur când o prezentăm ca fiind autonomă. E o percepție și ca atare nu-mi dau seama ce-ar însemna să aibă o viață proprie. Eu zic că n-are. Are viața noastră. Până când n-o mai are.

Ai mai spus asta.

Probabil.

Altor psihiatri.

Da.

Ce-au răspuns?

N-au răspuns.

Și tu ce făceai?

Nu știu. Mi s-a mai întâmplat să pufnesc în râs.

Dar vorbeai serios.

Da.

Și ei ce făceau atunci?

Știți ce făceau.

Își notau.

Da.

Ce-și notau?

Cine știe? Pacientă suspectă de hebefrenie. Oricum, nu mă mai preocupă așa de mult toate astea. Nu i-am putut lua în serios.

Cum ai ajuns să te preocupe mai puțin?

Am preocupări mai importante.

Niciodată nu știu dacă să iau astfel de replici în serios.

Știu.

Când luai antipsihotice, aparițiile au încetat.

Aparițiile.

Da.

Sună ca o experiență religioasă.

Scuze.

Pretenția că un medicament poate restructura lumea astfel încât să se apropie mai mult de realitatea obiectivă e la fel de neîntemeiată ca însăși realitatea obiectivă. Cred că le-am spus la vremea respectivă că n-am de ce să cred mai degrabă într-un cuget amețit de medicamente decât într-unul treaz.

Nu ești dispusă să încerci alt tratament.

M-ați mai întrebat.

Bine. Dacă cineva ar fi intrat în cameră în timp ce Puștiul se afla acolo, l-ar fi văzut?

Și asta m-ați mai întrebat. Dar probabil că nu.

Dar nu e un nu categoric.

Nu știu.

Dac-ar fi fost cineva care consumă ca noi toți drogul realității, atunci probabil că nu.

Probabil.

Vrei să facem o pauză?

Sigur. Poate o țigară?

De ce nu?

Nu le luați cu dumneavoastră.

Nu.

Le țineți în sertarul de jos. Ca să nu le ia nimeni?

Până acuma n-am pățit.

Mulțumesc. Ați adus o scrumieră?

Da. Dacă vrei, poți să le iei la tine.

Nu-i nevoie. Nu-s mare fumătoare.

Te relaxează?

Nu știu. Poate pentru că e ceva rău.

Serios?

Normal.

Câți ani aveai când ai fumat prima țigară?

Trei.

Nu-i adevărat.

Nu. Dar nu eram nici mult mai mare. Am furat o țigară din pachetul unchiului de pe măsuța de cafea și am luat un chibrit din bucătărie și am ieșit afară la afumătoare și am aprins-o. Trebuie să fi avut vreo șase ani.

Ți s-a făcut rău?

Țin minte că mi se învârtea capul. Totuși, m-am gândit că există un motiv pentru care oamenii mari fac chestia asta.

Presupun că viziunea asta n-a avut viață lungă.

Mă îndoiesc că majoritatea copiilor iau cu adevărat în calcul ideea că într-o zi vor deveni adulți. Și că vor arăta așa.

Dar tu?

Eu da.

Și?

Nu vedeam nici o cale de scăpare.

Când te-ai gândit prima oară că sinuciderea ar putea fi o soluție?

Când m-am gândit serios?

Serios.

Poate că nici nu-mi dau seama prea bine ce înseamnă asta. Când eram mai mică – zece, unsprezece ani – aveam un fel de vis cu ochii deschiși care mă îngrozea. Apoi mi-am dat seama că nu era nici cu ochii deschiși, nici vis. Era altceva. Și n-aveam nici un motiv să cred că ceea ce văd nu există, iar tărâmul nu era mai puțin înfricoșător pentru că era necunoscut, ci dimpotrivă.

Care era visul? Sau vedenia sau ce-o fi fost.

Mă uitam printr-un soi de vizor la o lume în care exista o poartă păzită și știam că dincolo de poartă era ceva cumplit, ceva care avea putere asupra mea.

Ceva cumplit.

Da. O ființă. O prezență. Și că noi căutăm adăpost și alianțe doar ca să ne ferim de acel lucru rău de care ne e mereu teamă și despre care totuși nu știm nimic.

Câți ani aveai?

Zece. Cred că zece.

Ai mai avut vedenia asta vreodată?

Nu. Nu aveam ce să mai văd. Paznicii de la poartă m-au zărit și s-au înțeles între ei prin gesturi și apoi brusc s-a făcut întuneric și a fost ultima oară când mi s-a arătat. I-am spus Archatron.

Prezenței de dincolo de poartă.

Prezenței de dincolo de poartă.

Și a dispărut ca prin ceață.

Da.

Dar nimic nu s-a schimbat.

Nimic nu s-a schimbat. Aș vrea să fie un vis din care să mă pot trezi. Aș vrea să-l uit, dar nu pot. Aș vrea să pot fi cine eram înainte, dar nu voi mai fi niciodată.

Altceva?

Asta-i tot. Toată lumea știe că actul sinuciderii e mereu acolo. Nu mulți îl aleg. Nietzsche spune că te poate ajuta să depășești o grămadă de nopți urâte. Doar ideea. Dar nu e pentru toată lumea. Oamenii sunt foarte atașați de viețile lor.

Dar nu toți.

Nu.

Dă-mi voie să schimb direcția.

Aveți grijă la cârmă.

Ai avut vreodată sentimentul că Puștiul și tovarășii lui ți-au fost repartizați?

Repartizați.

Da.

De către cine?

Nu știu. Poate că asta se leagă într-un fel de întrebarea dacă au sau nu și alți clienți.

Poate că va trebui să ne interesăm de clienți. Să dăm un anunț la mica publicitate.

Poate că pur și simplu mi-a trecut prin cap că un personaj atât de precis conturat cum îl descrii tu pe Puști ar trebui să dispună de un soi de portofoliu. Încă nu m-am lămurit cum îl percepi tu. Creierul trebuie să consume o grămadă de energie ca să alcătuiască un asemenea construct. Unde mai pui că-l și alimentează constant ani buni. De ce crezi că merită asemenea investiție?

Nu știu. A dracului chestie, nu?

Da. Cam așa ceva.

Ca să port conversația asta cu dumneavoastră – și orice conversație, probabil – trebuie să fac o serie de concesii nu doar punctului dumneavoastră de vedere, ci și formei pe care o capătă lumea văzută din poziția dumneavoastră. Ceea ce pot face. Dar problema e că pentru dumneavoastră, punctul de vedere nici nu intră în discuție. Niciodată nu vă descumpănește că discutați lucruri mai degrabă stranii într-un fel cât se poate de normal. Poate că e doar naivitatea dumneavoastră personală. Ați putea spune: păi, cum altcumva să le discutăm? Dar când subiectul sunt himerele, nu ne aflăm deja pe teren nesigur? De la bun început m-am gândit că Puștiul n-a venit să ofere ceva, ci ca să țină ceva la distanță. Și între timp toată povestea a fost trecută la rubrica realității unice care rămâne în sine inabordabilă. Mă trezesc noaptea în camera mea și rămân acolo ascultând liniștea. Mă întrebați unde sunt ei. Nu știu unde sunt. Dar nicăieri nu sunt. Afirmarea lui nicăieri necesită, ca și a lui nimic, un martor pe care prin definiție nu-l poate aduce. Nu vă convine să le atribuiți acestor ființe voință proprie, dar dacă n-ar fi înzestrate cu ceva care să semene cu autonomia, în ce sens s-ar putea afirma că există? Eu n-am nici o putere nici să le invoc, nici să le trimit la plimbare. Nu vorbesc în numele lor, nu răspund de igiena sau de garderoba lor. Am spus că sunt imposibil de distins de niște ființe vii, dar adevărul e că realitatea lor e și mai frapantă, dacă așa ceva e posibil. E valabil nu doar pentru Puști, ci pentru toți. Felul cum se mișcă și vorbesc, culoarea și cutele hainelor. N-au nimic oniric. Cam batem pasul pe loc, nu? Ei, oamenii nu-i ascultă pe țicniți. Decât când spun ceva amuzant.

Crezi că eu te ascult?

Prototipul de țicnită. M-ați mai întrebat.

Și ce-ai răspuns?

Stați să sting țigara.

Poftim.

Mulțumesc. Vă descurcați bine. Ca să vă răspund la întrebare.

Ce anume ține la distanță?

Puștiul?

Puștiul.

Nu cred că există un răspuns simplu la asta. Dacă lumea însăși e oroare, atunci nu se poate repara nimic și singurul lucru de care te poți feri e contemplarea ei.

La ce-ar folosi asta? Nu înțeleg.

Îmi pare rău. Dar mai mult chiar n-am.

Te trezești și știi că sunt undeva. Creaturile. Dar explicația ta pare oarecum filozofică. Dacă e o explicație.

Știu. Am putea întreba ce anume fac himerele în ziua lor liberă.

Da. Am putea. Berkeley mai face parte din viața ta?

Tot ce e în viața mea face parte din viața mea. N-am luxul să uit nimic. Cred

că abia la opt sau nouă ani mi-am dat seama că lucrurile dispar. Când oamenii spuneau că nu țin minte, eu credeam că vor să spună de fapt că n-au chef de discuții. Acolo unde trăiesc eu, lucrurile nu dispar. Tot ce s-a întâmplat e tot pe-acolo.

Nu e doar o chestiune de grad? Cu toții suntem mai mult sau mai puțin o colecție de amintiri.

Știu. Nu e nimic sigur. Probabil că am încredere în amintirile mele despre evenimente în principal datorită capacităților mele mnezice dovedite. Dar sunt aceleași? Versurile unei poezii n-au altă substanță în afara lor, pe când evenimentele istorice – inclusiv ale istoriei personale – n-au deloc substanță. Materialitatea lor a dispărut fără urmă. Din experiența mea, oamenii cu memorie slabă sunt la fel de convinși că au dreptate ca toți ceilalți.

Probabil că lumea ta e deja destul de aglomerată.

Așa e. Nu orice lucru e binevenit. Trebuie să ai grijă ce lași înăuntru. Dar n-aș vrea s-o schimb. N-o să scap niciodată de Platon. Sau de Kant. Pe Wittgenstein îl consider oarecum contemporan. Un coleg de studenție. De Husserl m-am îndrăgostit. A fost matematician, așa că am avut încredere în el. A fost profesor la Freiburg și a luat sub aripa lui un tânăr student pe nume Martin Heidegger și i-a fost profesor și mentor, apoi au venit naziștii și au zis că Husserl trebuie pus pe liber pentru că e evreu și Heidegger a zis păi da, e foarte corect. Așa că Husserl a eliberat biroul și s-a dus acasă și a plâns și apoi a murit și Heidegger i-a luat postul. Deci cred că rămânem cu întrebarea că dacă moralitatea omului nu reprezintă în linii mari baza cercetării filozofice, atunci ce rost mai are? Wittgenstein s-a zbuciumat toată viața pentru starea sufletului său. Heidegger nu pare să-și fi pus problema asta. Cum am ajuns eu în rolul psihiatrului?

Nu știu. Poate c-ai fi fost pricepută.

Probabil că nu. Cred că le-aș fi zis oamenilor că n-am chef să le ascult viețile plicticoase, așa că hai să sărim direct la vise.

Noi așa facem?

Adică sărim la vise?

Nu știu.

Trebuia să vorbim și noi mai mult despre vise?

Nu s-a terminat cu noi.

Probabil. Dar ea e o mică scorpie vicleană. Minte din două-n două vorbe, fără îndoială. E vreo legătură lingvistică între mincinos și marginal? La ce oră e masa de prânz?

La doisprezece, cred. Să te întreb ceva. Dacă te-a respins acel bărbat, de ce nu ți-ai putut continua viața pur și simplu? Câți ani aveai? Doisprezece?

Da. O târfă de doisprezece ani.

Mă îndoiesc.

Spun doar că eram rea de muscă.

Erai activă sexual?

Nu. Sigur că nu. Dar nu acceptasem un anume lucru despre mine. Uneori ai nevoie de o experiență puțin debusolantă care să te smulgă din adormire.

Să înțeleg că a existat o asemenea experiență.

A existat.

Ești dispusă s-o povestești?

O să pară o banalitate.

Bine.

Eram pe coridorul școlii, în pauză.

La liceu.

Da. Un băiat care era în clasa a douăsprezecea m-a oprit și m-a rugat să mă întorc cu spatele. Era căpitanul echipei de baschet și toată lumea îl considera cam cel mai mișto tip din școală. Și ținea în mână o foaie și un pix și mi-a făcut semn cu degetul să mă răsucesc și a zis împrumută-mi și mie spatele. Și cu el era o fată care se uita la noi și eu m-am întors și el a pus hârtia pe spatele meu și a scris pe ea. Poate că doar s-a semnat. Nu știu. Și poate că știa ce face. Adică ar fi putut scrie pur și simplu la perete. Sau pe ușa unui dulap. Dar eu m-am întors și el a scris pe spatele meu și am închis ochii. A fost extraordinar de senzual. La început mi s-a părut că e doar fiorul ăla ca atunci când simți niște degete pe spate. Dar a fost mai mult de-atât. Am simțit că-mi scrie mie ceva. Simțeam că fata mă privește. Devenise brusc curioasă. Trebuie să fi avut cam șaisprezece ani. Când a terminat mi-a zis mersi și am deschis ochii și s-au îndepărtat amândoi pe coridor.

Și asta a fost tot?

Asta a fost tot. Da.

Nu-mi dau seama ce anume îmi spui.

Știu.

Ai spus că a fost senzual.

Da.

A fost sexual?

Da. Foarte.

Deci care a fost revelația?

Revelația a fost că eram îndrăgostită fără speranță și asta de mai multă vreme. Că viața îmi fusese pecetluită. În timp ce mă uitam în altă parte, ca să zic așa.

Nu e chiar ceva ieșit din comun.

Și asta a fost tot.

Și asta a fost tot.

Aveai doisprezece ani.

Da.

Dar nu vrei să-mi spui de cine erai îndrăgostită.

Nu.

De unde știai că era dragoste? Iartă-mi scepticismul.

Cum să nu știu? Îmi găseam liniștea doar în compania lui. Dacă liniște e cuvântul potrivit. Știam că-l voi iubi veșnic. În ciuda legilor raiului. Și că n-am să

iubesc niciodată pe altcineva.

Și chiar așa a fost.

Da. Așa a fost.

Dar el nu te iubea.

Mă iubea foarte mult.

Ei. Nu înțeleg.

Știu.

Trebuie să fi fost diferența de vârstă. E singurul lucru care-mi vine în minte.

Pentru mine n-a fost niciodată o problemă. M-am gândit că putem aștepta un an ca să se simtă el mai împăcat. Ba chiar și doi ani.

Dar tot nu era suficient ca să-l scutească de închisoare.

În vara următoare ne-am văzut foarte des. La fel și în următoarea.

Aveai treisprezece ani.

Făcusem deja paisprezece. Am crezut că dacă o să mă ofer lui trup și suflet, o să mă accepte fără rezerve. Și n-a fost așa.

Nu.

Deci ce mai faci după asta? Ce-ți mai dorești?

Presupun că nu poate exista ceva de genul a doua opțiune.

Dacă nu cumva vă referiți la moarte.

Nu.

Știu că vă vine greu să acceptați că situația de față nu poate fi expediată imediat ca o pasiune de școlăriță. Mereu am cerut privilegii și derogări speciale. N-am primit unele lucruri pur și simplu pentru că n-am avut cui să le explic. Dar o pierdere care-ți cere să renunți ori la trecut, ori la viitor e puțin spus dificilă. Așa că vă întreb de unde s-o iau de la capăt? Cum îmi sugerați. Sau cum. Și mai ales de ce?

Nu te pune pe gânduri faptul că majoritatea covârșitoare a oamenilor găsesc modalități de a face față dezamăgirilor?

Nu.

Ăsta fiind un exemplu de derogare.

Da.

Conversația asta începe să capete o turnură destul de ciudată.

Știu. Un dor neîmplinit lasă o moștenire la care împlinirea sa poate doar visa.

Legile raiului. Îmi spui mai multe despre asta?

Nu.

Bine. Putem vorbi despre tatăl tău? Iar.

Dacă doriți.

Dar nu pare să te dea entuziasmul afară din casă.

E în regulă. Spuneți.

Ziceai că nu-l consideri pe tatăl tău responsabil.

Nu-l consider. Dacă asta contează. Istoria o să-i înghită pe toți, cu tot cu responsabilitatea lor. Dar bomba e veșnică.

Unde-i Trinity? În Nevada?

New Mexico.

Tatăl tău a fost acolo?

Da. Bineînțeles.

Vorbea despre asta?

Nu prea. Am citit relatările standard. Echipa tatei era la vreo zece kilometri de centrul exploziei. Primiseră niște ochelari cu lentile foarte întunecate. Cred că erau cam ca ochelarii pentru sudură. Dar tata și i-a adus pe ai lui pentru că nu credea c-o să vadă mare lucru cu ochelarii puși la dispoziție de guvern. Cred că o putem lua în sens metaforic. Dar ochelarii n-aveau alt scop decât să blocheze lumina ultravioletă. Au ascultat numărătoarea inversă în difuzoare. Erau stresați la culme. Unii că va exploda, alții, că nu va exploda. Ce mi-a rămas în minte din poveștile tatei e că la prima străfulgerare de lumină și-a pus mâinile peste ochelari și cică și-a văzut oasele degetelor cu ochii închiși. Nu se auzea nici un zgomot. Doar lumina aia albă dogoritoare. Apoi norul roșu vinețiu ridicându-se în talazuri și înflorind în emblematica ciupercă albă. Simbolul epocii. Totul înălțându-se încet până la trei mii de metri. Vântul produs de unda de șoc era supersonic și timp de câteva clipe îl simțeai dureros în urechi. Și la urmă, bineînțeles, zgomotul. Detunătura drăcească urmată de huruitul domol, bubuiala de după care s-a revărsat peste câmpurile arzânde într-o lume care nu existase niciodată pe partea asta a soarelui. Creaturile deșertului care se evaporau fără un țipăt și oamenii de știință care stăteau și priveau în timp ce totul li se oglindea dublu în lentilele negre ale ochelarilor. Și tata care privea printre degete ca printr-un Văl-pe-Ochi[8]. Dar chiar dacă altceva nu știau, au știut cu toții că era prea târziu pentru asta.

Și ce-au spus? Oamenii de știință.

S-au ridicat cu toții în picioare și au zis: căcarea lumii.

Nu-i adevărat.

Nu cred c-au zis nimic. Au fost pur și simplu stupefiați. Un prieten al tatei, un fizician pe nume Bainbridge care conducea programul, a zis de-acum suntem toți niște ticăloși. Și cică Oppenheimer ar fi citat din Bhagavad Gita, dar cred că în loc de cuvântul sanscrit pentru timp i-a ieșit moarte sau poate invers. Sau poate că sună la fel.

Aș fi crezut că imaginea emblematică a epocii noastre ar fi mai degrabă fotografia făcută de NASA cu pământul văzut din spațiu. Acea sferă albastră minunată rotindu-se în vid.

Interesantă juxtapunere, nu-i așa?

Nu ți se pare o fotografie emoționantă?

Mi se pare înfricoșătoare. Vidul n-are nici un interes ca lumea să-și continue existența. Găzduiește și nenumărate milioane de meteoriți. Unii enormi. Care se rostogolesc prin bezna cu șaizeci și cinci de kilometri pe secundă. Cred că dac-ar fi existat ceva care să se sinchisească, s-ar fi manifestat deja. Un prieten mi-a zis odată: când orice urmă a existenței noastre va dispărea, pentru cine să mai fie asta o tragedie? Mai ascultați chestiile astea sau le puneți la păstrare și gata?

Casetele.

Casetele. Da.

Uneori ascult câte ceva. E în regulă?

Sigur.

Tatăl tău. N-a spus niciodată că regretă? Sau ceva de genul ăsta?

Nu. Spre deosebire de mulți oameni de știință. Care s-au răzgândit. Tata zicea că ar fi trebuit să se răzgândească mai din timp. Mai întâi ar fi trebuit să se gândească.

Asta ar fi schimbat cu ceva situația?

Nu. Asta e și problema. Nimic n-ar fi putut schimba situația. La început a existat o inițiativă pentru ca oamenii de știință să fie implicați în decizia de a detona sau nu bomba, dar tata îi considera pur și simplu naivi. El zicea că bomba era a celor care plătiseră pentru ea, deci în nici un caz a oamenilor de știință. Și pentru noi au plătit, zicea el. Și încă ieftin. Le spunea să nu se mai smiorcăie.

Amândoi părinții tăi au murit de cancer.

Da. Nu cred că munca la Y-12 era deosebit de periculoasă – deși bunica e convinsă că asta a omorât-o pe mama. Pe de altă parte, munca tatei în Pacificul de Sud a fost probabil pe muchia sinuciderii. Sigur că pe vremea aia, radiațiile nu erau prea bine înțelese. Presupun că unii vor vedea aici o morală.

Să înțeleg că tu n-o vezi. Ai spus că tatăl tău a murit într-o cabană deasupra lacului Tahoe.

Nu, am spus că acolo a trăit. Era foarte frumos. Pe stânci era un loc de unde puteai vedea lacul la vreo treizeci de kilometri dedesubt. Dar nu acolo a murit. A murit în Juarez, Mexic.

A murit în Mexic.

Da.

Ce căuta în Mexic?

S-a dus să se trateze de cancer.

În Juarez, Mexic?

Da. În spitalele din lumea a treia se folosea Amigdalina, un extras din sâmburi de caisă. Cred că-i ziceau vitamina B17. Mulți oameni disperați ajungeau acolo. Inclusiv destule celebrități.

Tatăl tău s-a dus în Mexic ca să se trateze de cancer la niște medici șarlatani.

Da.

Nu ți se pare ciudat?

Ba sigur că da. Dar epuizase toate celelalte posibilități. Nu cred că și-a făcut cine știe ce iluzii. Probabil și-a pus problema în termeni de probabilități și oricum ar fi calculat, nu-i ieșea zero. Așa că s-a dus. Poate singurul punct slab al raționamentului său a fost că era prea bine informat ca să se încreadă cu adevărat în virtuțile curative ale caiselor. Și singura șansă să funcționeze ar fi fost să poată crede.

Ca un efect placebo.

Exact.
A murit în Mexic.
Da.
Unde e îngropat?
Undeva în Mexic. L-a rugat pe fratele meu să meargă cu el, dar el n-a vrut. S-a dus singur și a murit singur și e îngropat undeva în Mexic, dar nu știm unde.
Ești bine?
Sunt bine. Lăsați-mă puțin.
OK?
Sunt OK.
De ce n-a vrut fratele tău să meargă cu el?
Pentru că i se părea că tata se face de râs.
Crezi că ar fi trebuit să meargă?
Da. Și el crede la fel. Dar era deja prea târziu.
Tatăl tău era ateu?
Stranie întrebare. Dumneavoastră sunteți?
Uneori. El era?
Nu știu. Probabil. Cred că el vedea în convingerile unei persoane o trăsătură de caracter. N-ar fi fost de acord că a crede – sau a nu crede – în Dumnezeu poate fi o decizie conștientă. Probabil că ori ești credincios, ori nu ești. Sunt sigură că se considera prea tânăr ca să moară, dar nu știu exact ce raportare au necredincioșii la moarte.
Aici te incluzi și pe tine?
O să primiți doar răspunsuri idiosincrasice. Ce rost are?
Mă mulțumesc cu ce primesc.
Dacă nu știm ce e viața – și nu știm – atunci nu-mi dau seama cum am caracteriza absența ei. Ne închipuim că știm unde suntem, presupun, dar asta e clar o absurditate. E greu să mori, darămite să mori fără să știi unde anume ai fost. Sau de ce. Mă rog. În orice caz, bănuiesc că încercați să vă faceți o idee ce fel de minte și-ar face un scop din a arunca lumea în aer.
Încerc să-mi fac o idee despre tine. Fratele tău a avut remușcări că nu s-a dus în Mexic cu tatăl vostru.
Remușcări e puțin spus. Până la urmă, tata i s-a arătat într-un vis, după care fratele meu a plecat în Mexic, să încerce să-l găsească.
După moartea tatălui vostru.
Da. S-a dus să încerce să afle unde e îngropat.
Putem schimba subiectul.
Poate că nu e o zi bună, atâta tot. Mă descurc. Dați-i bătaie.
A găsit mormântul tatălui vostru?
Nu.
Cât a stat în Mexic?
Nu știu. N-am reușit să dau de el. Când l-am găsit în sfârșit era… Sfâșiat de durere. Se întorsese la El Paso. L-am convins să iasă cu mine la un restaurant, dar

el nu se putea opri din plâns, a plâns și în restaurant. I-am pus mâna pe braț, dar și-a tras-o.

De ce?

E complicat.

Bine.

Găsise spitalul, dar au refuzat să discute cu el. Până la urmă a dat toți banii pe care-i avea funcționarilor mexicani, dar degeaba. Stătuse acolo săptămâni bune. Dormise într-un hotel de trei dolari. Nu mai mâncase de nu știu când. Arăta ca o fantomă.

Când v-ați văzut în El Paso.

Da. În sfârșit, a ajuns la Gardner Hotel și m-a sunat. Iar avusese un vis. Doar că el nu i-a spus vis. A spus că tatăl nostru a venit la el noaptea și s-a așezat lângă patul lui îmbrăcat în hainele de înmormântare și fratele meu l-a tot întrebat unde e, dar nu știa. Nu știa unde e. Fratele meu mi-a spus povestea asta plângând la telefon, apoi a închis și m-am gândit că o să-și pună capăt zilelor.

N-a aflat niciodată unde e îngropat tatăl vostru.

Nu.

Toată chestia asta a fost la fel de deranjantă pentru tine ca pentru fratele tău?

A fost mai mult decât deranjantă. E și acum. Dar nu eu am refuzat să-l ajut pe tata. Nu mi-a cerut-o. Eram mai mult îngrijorată pentru Bobby. Era într-o stare groaznică.

Chiar ai crezut că se va sinucide.

Da. Nu știam ce-o să găsesc la fața locului.

Și dacă s-ar fi sinucis?

Nu știu. Probabil că m-aș fi sinucis și eu cât mai repede, apoi aș fi încercat să-l găsesc.

Glumești.

N-aș zice.

Crezi în viața de apoi?

Nu cred în asta de acum.

Crezi totuși?

Habar n-am. Mi se pare extrem de improbabil. Dar iarăși, probabilitatea nu e zero.

N-am discutat niciodată pe îndelete motivele pentru care te-ai întors la Stella Maris.

N-aveam unde altundeva să mă duc.

Mi-e greu să cred c-ai fi venit aici dacă n-ai fi căutat într-un fel ajutorul.

Cum ziceți.

Conversația asta are limite, nu-i așa? Ca să nu-ți periclitezi plimbarea în pădure? Zâmbești.

Scuze.

Nu, nici o problemă. Cu toate preocupările mele legate de persoana ta, să

rămâi în viață e cu siguranță în capul listei.
Altceva?
Bobby s-a mai întors în Mexic?
Nu.
Tatăl tău a mai venit la el? Așa s-a exprimat, nu?
Nu, n-a mai venit.
Te-am mai întrebat, dar erai apropiată de tatăl tău?
Nu. Dar l-am iubit. Îl iubesc și acum.
Mai avem doar câteva minute. Spune-mi ceva ciudat despre tine.
Ceva ciudat.
Da.
Mă întrebați ce e ciudat la mine?
Da. Ceva ce probabil nu știu. Poate fi și ceva mărunt.
Bine.
Deci?
Mă gândesc.
OK.
Pot să citesc ceasul invers.
Cum adică?
Adică dacă văd un ceas în oglindă, știu ce oră e.
Și eu.
Nu-i adevărat. Trebuie să stați să vă gândiți.
Și tu nu?
Eu nu.
Ai exersat ca să-ți iasă.
Doar în minte.
Cum în minte?
La început am îndoit imaginea. Vizual. Ca pe o pagină.
În mintea ta. Scuză-mă.
Iar după un timp n-a mai trebuit s-o îndoi. Vedeam pur și simplu.
Altceva?
Ce altceva?
Nu știu. Altceva despre ceasuri.
În oglindă, poziția lui trei și a lui nouă se inversează, dar a lui șase și a lui doisprezece nu. E o întrebare pentru copii, dar sunt și oameni mari pe care-i încurcă. Dacă arunci o mână de bețe în aer și le fotografiezi, vor fi mult mai multe bețe orientate în plan orizontal decât în plan vertical. De ce anume? La urma urmei, au același grad de libertate.
Nu știu.
Pentru că un băț care se rotește la verticală va trece la jumătatea traiectoriei în plan orizontal. Și devine pentru scurt timp membru al acestui plan. De două ori. Pe când un băț rotindu-se pe orizontală nu contribuie cu nimic la planul vertical. Nu pare corect, nu? Imaginile dintr-o ușă de sticlă care se închide se

rotesc, dar nu se pot îndoi. Optică. Elicitate. Chiralitate. Culoare. Întrebări peste tot.

De ce te-ai făcut matematiciană și nu fiziciană?

Pentru că era mai greu. Poate. În principal pentru că realitatea fizică, oricum ar fi ea în rest, e finită.

Cred că niciodată nu te-am văzut mai vioaie decât acum.

Mă rog. Uitați-vă bine la mine.

Vioara.

Da.

Ziceai că nu-ți făceai timp să exersezi.

Probabil că de fapt nu mă consideram suficient de bună. Sinceră să fiu. La un moment dat a început să mă intereseze matematica viorii. Am corespondat cu o femeie din New Jersey, Carleen Hutchins, care încerca să cartografieze armonia instrumentului. A dezmembrat nu știu câte viori Cremona rare cu un ciocan de lipit. A colaborat cu câțiva fizicieni, punând la punct niște echipamente foarte sofisticate pentru a stabili figurile Chladni ale plăcilor. Dar vibrațiile și frecvențele erau atât de complexe, că nu permiteau o analiză completă. M-am gândit că aș putea transforma acele patternuri de frecvență în modele matematice.

Serios?

Da.

Ce-ai descoperit?

Carleen avea arhive ordonate. Cea mai veche vioară despre care avem cunoștință este o Amati care ar putea data din 1564 și e păstrată la Muzeul Ashmolean de la Oxford. Cel mai vechi instrument pe care l-am studiat noi datează din 1580, iar cel mai nou, probabil o vioară germană din anii 1960. În afară de unghiul gâtului, erau identice. Nimic nu s-a schimbat. Nimic.

Pare cu adevărat remarcabil.

Da. Și mai remarcabil este că nu există un prototip al viorii. Pur și simplu apare de nicăieri, în toată perfecțiunea ei.

Și cum interpretezi asta? Există un motiv pentru care mi-ai spus asta.

E doar un nou mister pe răboj. Leonardo e inexplicabil. La fel și Newton sau Shakespeare. Și nenumărați alții. Mă rog. Probabil că nu-s nenumărați. Dar măcar îi știm pe nume. Dar inventatorul viorii va rămâne mereu anonim, dacă nu cumva suntem dispuși să acceptăm că e Dumnezeu. Un om mărunțel care s-a dus cu fiul lui în pădurile pipernicite din Italia secolului al cincisprezecelea, în timpul micii ere glaciare, și a doborât și tăiat cu fierăstrăul arțarii și a lăsat scândurile la uscat șapte ani, apoi într-o dimineață, în lumina piezișă din atelierul lui, a rostit o scurtă rugă de mulțumire către creatorul lui și apoi – cunoscând acest obiect perfect – și-a luat uneltele și s-a apucat să-l construiască. Spunând: să începem.

Scuză-mă. Domnul ăsta ți-e foarte drag.

Scuze. Da. Foarte drag. S-a terminat ședința.

7. „*Music has charms to soothe a savage breast*“, în traducere „Muzica are farmece cât să îmblânzească o inimă sălbatică“, frază din piesa *The Mourning Bride* de William Congrave. Citatul e deseori preluat greșit, ca „*music has charms to soothe a savage beast*“, adică „muzica are farmece cât să îmblânzească o fiară sălbatică“.

8. Isaia, 33:15: „Omul cel drept în calea sa (…) își pune văl pe ochi ca să nu mai vadă răul.“ Din Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 2008.

V

M-am gândit că poate nu mai vii.

A durat mai mult decât de obicei până m-au dezlegat îngrijitorii.

Ai mai fost legată până acum?

Nu. Dacă nu punem la socoteală terapia cu electroșocuri.

Până acum n-ai mai întârziat.

Nu. Doar am absentat.

Pare important pentru tine.

Să fiu punctuală.

Da.

Așa e.

E totul în regulă?

Mda. Sigur.

Nu ești supărată.

Nu. Oricum, dorm cu lumina aprinsă. În general.

Care e motivul? Mă refer la lumină.

Probabil ce e pe drum, pur și simplu.

În sensul că ceva se apropie?

În sensul ăsta.

E o fantezie recurentă?

De ce să fie fantezie?

Ceva care se apropie în întuneric.

Da.

Și crezi că ești mai în siguranță cu lumina aprinsă.

Sau o să-i fie mai ușor să mă găsească.

Nu vorbești serios.

Probabil că nu.

Dar chiar crezi că în întuneric pot exista lucruri care-ți vor răul.

Da. Dumneavoastră nu credeți?

Mă tem că nu.

În fine. Oamenii se tem de întuneric de multă vreme. Întuneric în toate sensurile. Întotdeauna au considerat că forțele răului au voință proprie. Apoi brusc, în zilele noastre, războiul și foametea și bolile au devenit evenimente pur întâmplătoare. E o consolare pentru dumneavoastră?

Nu mi-aș dori neapărat să trăiesc într-o lume condusă de superstiție. Cred că lucrurile s-au îmbunătățit. Ba chiar cred că s-au îmbunătățit destul de mult.

Datorită științei.

Nu știu dacă numai datorită științei.

Nu? Numiți un singur lucru care face ca lumea să fie mai bună decât în 1900 și care să nu se datoreze științei.

Trebuie să mă gândesc puțin.

Nu-i nevoie. Am spus-o doar ca să vă contrazic.

Data trecută ai fost monitorizată pentru risc de suicid pentru că pari obsedată de moarte.

Așa zice acolo.

Așa zice doctorul Horowitz. Ce l-a alertat, vreun incident anume?

Cred că pur și simplu îl descumpăneam. Nu știu exact ce părere avea. Nu era prea deschis. Uneori stătea pur și simplu și se uita la mine.

Ca și cum ar fi încercat să te descifreze?

Nu știu. Poate mai degrabă să mă intimideze. N-a înțeles niciodată că n-avea ce să intimideze. Eu spuneam pur și simplu ce gândeam. Nici măcar nu conta prea tare dacă el era acolo. Sau nu. Terapeutul trebuie să creadă că pacientul e doctorul. Că poartă-n el adevărul despre sine. Ce ziceți?

Aici înclin să-ți dau dreptate.

Cred că pentru doctorul Horowitz a fost o experiență cam enervantă. E cumva prieten cu dumneavoastră?

Îl cunosc. Nu prea bine. Niciodată n-ai petrecut prea mult timp cu oamenii.

Cum ar fi cu cine?

Nu știu. Oricine. Oamenii dragi. Cu fratele tău petreceai timp?

Da. Cât puteam de mult. Cred că mereu am știut ce urmează să se întâmple.

Mă rog. Uneori oamenii au impresia asta. După ce s-a întâmplat ce urma să se întâmple. În ce fel crezi că știai?

Pur și simplu știam. N-am inventat asta retroactiv.

Dar nu vrei să vorbești despre fratele tău.

Nu.

Crezi că ești sinceră cu oamenii?

Vă referiți la dumneavoastră.

Bine. Cu mine.

Să înțeleg că aveți unele îndoieli.

Mă rog. Nu urmăresc neapărat să reconstitui faptele, ci încerc să-mi dau seama ce gândești.

Dacă sunteți tot un Horowitz pentru mine?

Nu cred. Îndoielile mele sunt mai mult de ordinul că n-ai fi foarte transparentă dacă ai da de greu.

Așa zicea și Bobby.

Avea dreptate?

Da.

Nu voiai să-și facă griji.

Nu voiam să-și facă griji.
Te irită când oamenii vor să te ajute.
Mă irită când oamenii vor să mă repare.
Asta se potrivește și fratelui tău?
Uneori. Cred. Deși mă întristează să recunosc.
Crezi că ar fi trebuit să te ia cu el în Europa?
Am ajuns oricum acolo.
Știu. Dar nu asta era întrebarea.
Știu. Dar ăsta e răspunsul.
Nu vrei să vorbești despre asta.
Despre el.
Mă întreb doar dacă era și el la fel de pesimist ca tine.
Nu chiar. Sau poate considera într-un fel de datoria lui să încerce să mă înveselească. La drept vorbind, eu am fost mereu mai înclinată către meditații metafizice decât el. Să fie realitatea toată lipsită de simțire? Nu știu. Dar pentru el ar fi o întrebare fără sens.
Adică dacă lumea însăși e înzestrată cu ceva de genul voință?
Ceva de genul. Dar chiar să fie asta o veste bună? Orice ființă stupidă care s-a pomenit vreodată adusă pe lume ca să răzbată cu chiu cu vai printr-un peisaj de chin și lipsuri până la veșnica-i pieire, asta să fie lucrarea voinței?
Dar răspunsul sau soluția nu prea ar avea cum să fie același vechi refren.
Nu prea.
Câte cărți ai citit?
Văleu.
Văleu?
Nu știu. Nu chiar atât de multe.
Aproximativ.
Vreo două pe zi. În medie. Timp de zece ani sau așa ceva. Să zicem. Cât înseamnă asta? Șapte mii trei sute. E mult? Probabil sunt mai multe. Mai degrabă spre zece mii. Hai să spun zece mii. Uneori citesc toată ziua. Optsprezece, douăzeci de ore.
Ții minte tot ce citești?
Da. Altfel de ce să citim?
Puștiul știe și el ce știi tu?
Nu. Ar fi cam prea ușor, nu?
Despre ce fel de lucruri vorbea?
Mai mult aiureli. Presărate cu comentarii destul de interesante. Uneori. Dar mai mult o vorbărie care ar putea fi descrisă ca schizoidă. Asocieri aliterative. Rime. Nimic care să reflecte viața mea interioară. Că vă pregăteați să întrebați. Dar am obosit suportându-i spectacolele de bâlci. Ca să mă exprim blând. Și cu siguranță m-a transformat. Când realitatea înconjurătoare ți se prezintă câș, e imposibil să nu devii și tu puțin câș. Când în sfârșit m-am prins de chestia asta, era prea târziu ca să mai fac ceva. Deși până la urmă, a fost mereu prea târziu.

Chiar dacă s-ar fi putut face ceva. Și nu s-ar fi putut.

Deci ce anume putea spune? Un exemplu?

Putea spune că laptele e băutura preferată a noctambulilor cu scaun la cap. Sau că dacă ar exista vreun lucru adevărat, nu l-ar cunoaște toată lumea până la ora asta? Sau că n-ar trebui să-ți baţi capul cu ce gândesc oamenii despre tine, că oricum nu gândesc prea des. Sau că nu prea suntem ființe ale luminii, în caz că n-ai observat. Sau că cea mai întunecată clipă e chiar cea de dinaintea furtunii. Sau eu dispar când închizi ochii? Dar tu?

Și dispărea?

Da. Ca și mine.

Ăsta e tonul general?

Dacă v-ați prins care-i tonul general, sunteți mult mai avansat decât mine. Vorbea despre știință, dar de obicei n-o nimerea. Îi plăcea să citeze, dar nici aici n-o nimerea. Uneori imita accente, dar destul de prost. Sau cita pasaje din texte care sunt sigură că nu există. A citat de mai multe ori dintr-o carte despre sexualitatea feminină care se numește *Unde-i umed și furie.* Ia căutați-o. Vorbea despre numerele pe care le pregătea. Și care nu se materializau niciodată. Năstrușnică formulare.

Numere.

Da.

Ce fel de numere?

Tot felul de improvizații. Numere de vodevil. De Chautauqua[9]. Care nu se întâmplau niciodată, bineînțeles. Cum ar fi Gitana din Montana. Sau Fanteziile din Cuibar cu Cocoșul Roșu. Atracții anunțate și care nu mai veneau. Dacă deschideam subiectul, începea să se învârtească prin cameră, fluturând din înotătoare. Zicea că nu poți avea pretenția ca numerele astea de calitate să se facă pocnind din degete. Încerca să pocnească din degete, dar bineînțeles că n-avea degete, așa că plescăia din înotătoare.

Altceva?

Mai nimic. Apărea și turuia într-un soi de păsărească. Mi-ar plăcea să cred că în discursurile astea sunt încifrate informații adevărate, dar le-am ascultat ani de zile și nici măcar Turing nu le-ar putea descâlci. De mult de tot chiar am avut parte de un *minstrel show*[10]. Când aveam doisprezece ani. Ei i-au spus show menstrual. În onoarea momentului. Totul o porcărie de nedescris. De obicei mă ghemuiam în pat și lucram probleme de matematică. Uneori ridicam ochii și toată lumea dispăruse, în afară de el. Care se învârtea întruna. Se uita peste cărțile de pe etajera mea și-mi făcea recomandări de lectură. Toate absurde, bineînțeles. Unele amuzante. Probabil nu și pentru el. Cert e că niciodată nu l-am văzut râzând. Scotea doar un chicotit prefăcut. I-am spus la un moment dat că pierde vremea. Că vreau să fiu războinică. Nu o făptură spirituală, ci una carnală. Sunt o clasicistă înnăscută și eroii mei n-au fost niciodată sfinții, ci ucigașii. El își lua un aer foarte serios, apoi se lansa într-o diatribă despre fortăreața semeață cu

verdeață.

Ai ajuns să-l percepi ca pe un fel de protector? E o întrebare ciudată. Probabil.

Cred că până la urmă am ajuns să văd în el tot ceea ce mi-a mai rămas. Nu e prea liniștitor, nu-i așa? Ei, nu. Nu e.

Îl visezi vreodată?

Adică dacă surogatul lui de realitate i-ar putea refuza intrarea în peisajul meu oniric?

Ceva de genul ăsta. Surogat de realitate?

Puteți să-i spuneți altfel.

Ai vise neliniștitoare?

Există și altfel de vise?

Ai așa ceva?

Da. Am vise neliniștitoare.

Ceva idei despre asta?

Sigur. Curviștina asta are idei despre orice. Și păreri, nu uitați.

Ăsta-s eu?

Nu. Sunt eu.

Am atins un nerv sensibil.

Există și altfel de nervi? Scuzați. Doar că dacă e să vorbim despre viața mea onirică, va trebui s-o luăm de la capăt. Poate să ne ridicăm, să ieșim din cameră și să ne întoarcem îmbrăcați altfel.

Tu cu ce o să te îmbraci?

Cu ceva diafan. Într-un albastru pal, aș zice. Dumneavoastră?

Ți le amintești? Visele?

Destul de bine. Pe cele care mă trezesc, desigur.

De ce te trezesc unele vise?

Și-or închipui că mi-a ajuns?

Ar trebui să-ți transmită ceva. Dar nu-ți transmit și ce să faci cu acel ceva, nu?

Visul ne trezește ca să ne spună să ținem minte. Poate că nu-i nimic de făcut. Poate că întrebarea este dacă teroarea ne avertizează în privința lumii sau a noastră. Lumea nopții din care te trezești brusc în pat, gâfâind și în sudori. Te trezești din ceva ce ai văzut sau din ceva ce ești?

Asta e întrebarea?

Sau poate că adevărata întrebare e pur și simplu de ce pare mintea chitită să ne convingă de realitate acolo unde ea nu există.

Ai spus la un moment dat că inconștientul ezită să comunice cu noi lingvistic. Din motive istorice? Am reținut corect?

Da.

Vrei să-mi spui mai multe despre asta?

Nu cred. Psihiatrilor le vine greu să abordeze simplu inconștientul. Dar inconștientul e un sistem pur biologic, nu unul magic. E un sistem biologic pentru

că mai mult n-are ce să fie. Lumea nu se omoară să discute despre inconștient decât dacă e rost și de baliverne. Deși nu e. Inconștientul e doar o mașinărie care conduce un animal. Altceva ce-ar putea fi? Mare parte din ce facem e inconștient. A transfera o parte din corvezi minții conștiente e o treabă periculoasă. Balenele și delfinii trebuie să-și sincronizeze respirația cu ieșirile la suprafață. Așa că bineînțeles că primele dăți când li s-a făcut anestezie ca să fie operați au murit pur și simplu. Ceea ce ar fi trebuit să fie previzibil. Inconștientul evoluează odată cu specia ca să-i satisfacă nevoile și dacă are ceva sinistru, are că uneori pare să anticipeze nevoile astea. Nu-și permite surprize. E unul dintre lucrurile care-l frământau pe Darwin. Dar doctorii de suflete nu pricep nimic din toate astea. Sunt cartezieni până-n măduva oaselor.

Păi și atunci cum dorm?

Delfinii.

Da.

Presupun că foarte bine. Fiind niște ființe fără de păcat.

Nu. Am vrut să zic…

Emisferele lor cerebrale dorm pe rând.

E adevărat?

Pe crinolina lui Cristos! Cum ar spune Puștiul.

Scuze. Nu se duc la fund?

Uitați că sunt pe jumătate treji. Sau jumătate din ei e trează. Dar e mai interesant să ne întrebăm dacă creierul în stare de veghe are habar de visele creierului în stare de somn. Sau corpul calos se oprește noaptea? Sau de ce ultima suflare a unui delfin muribund nu e un act sinucigaș. De fapt, nu ultima, ci cea de după. Cea pe care o refuză.

Poate mai bine revenim la lumea zilei.

Să revenim dară.

Se pare că am pierdut pe drum metafizica.

Poate că e mai bine așa.

Crezi că sentimentul identității e o iluzie?

Mă rog. Probabil știți că tipii cu neurologia au conchis că da. Mi se pare o întrebare idioată. Ca regulă generală, nu se consideră că entitățile coerente alcătuite dintr-un număr foarte mare de părți disparate sunt lipsite pe chestia asta de identitate proprie. Știu că asta pare sară peste impresia noastră că suntem ființe unice. Peste *eu*. Mie una mi se pare pur și simplu un mod prostesc de a vedea lucrurile. Dac-am fi prevăzuți din construcție cu un permanent simț al modului în care funcționăm, n-am funcționa. Ne-am putea pune inclusiv întrebarea că dacă sinele e într-adevăr iluzoriu, atunci pentru cine e iluzoriu? Parcă ziceam că o lăsăm baltă cu mintea pentru moment.

De acord. De la ce vârstă te-a crescut bunica? Doisprezece ani?

Da.

Te-ai înstrăinat de ea?

Nu. Sigur că nu.

Dar ați avut neînțelegerile voastre.

Nu știa ce să facă cu mine. Nu era vina ei. Nici eu nu știam. M-am gândit că o să respire ușurată când o să plec la facultate. Eram prea preocupată de problemele mele ca să le văd pe ale ei. M-a condus cu mașina până la stația de autobuz din Knoxville. Aveam o singură valiză, plină mai mult cu cărți. Pe peron m-am întors s-o îmbrățișez și plângea și mi-am dat seama că era îngrozită.

Îngrozită.

Da.

Din cauza ta.

Din cauza mea. Da.

Câți ani aveai?

Aveam paisprezece ani.

Ai plecat de la universitate după doi ani.

Da. Am absolvit.

În doi ani.

Plus verile. N-a fost greu. Am intrat la doctorat, dar apoi mi-am făcut bagajele și m-am mutat la Tucson, Arizona. Noaptea munceam într-un bar și toată ziua lucram la matematică.

Și când dormeai?

Dormeam cam cinci ore pe zi. Patru.

Erai prea tânără ca să servești la bar. Erai prea tânără până și ca să intri într-un bar.

Aveam permisul auto măsluit.

Puștiul unde era?

Și-a făcut apariția la un moment dat. Micul meu dibuk[11] și amicii lui. Fratele meu îmi făcuse cadou o mașină și mergeam cu mașina în munți și stăteam cu picioarele în pârâu și rezolvam probleme de topologie algebrică. Citisem articolele lui Noether, care erau destul de clare. Și pe Poincaré, desigur. Ce însemnau de fapt grupurile Betti. Grupurile de omologii. Dar mai ales drumul ei până acolo. Ca să nu mai vorbim că la algebră abstractă n-o întrecea nimeni. Știam că pentru a face ce făcuse ea, trebuie în primul rând să crezi. Dar părea o situație diferită. Intuiția e o nucă tare. Partea frumoasă la topologie e că problemele la care lucrezi nu se referă la altceva. Speri ca, odată rezolvate, să-ți explice de ce le-ai formulat. Identifici spațiile afine. Chiar poți extinde o suprafață după bunul plac? Și dacă ai extinde-o la infinit? Lățimea s-ar îngusta la infinit. Te poți apropia la nesfârșit de limitele infinitezimalului? Matematica poate spune că da, dar n-o crezi. Extinderea infinită nu aduce nimic nou, dar restrângerea infinită pare să prezinte un alt set de probleme. În accepțiune clasică. Ești pe tărâmul lui Zenon. O iei de la capăt și te concentrezi.

N-am priceput nimic.

E în regulă. Colac peste pupăză, mai e și ideea că fundamentele matematice ale topologiei sunt îndoielnice – sau nici nu există, cum credeau unii dintre fondatorii ei – și apoi? Putem spune că are propria sa logică, dar tocmai asta e

problema, nu-i așa? Dacă afirmăm că matematica nu e știință, atunci putem afirma că n-are nevoie de alt punct de referință în afara sa. Când Wittgenstein l-a convins pe Russell că toată matematica e o tautologie, Russell s-a lăsat de matematică.

Așa a fost?

Nu știu. Așa a zis Russell.

E și opinia ta?

Nu cred că se poate răspunde la întrebarea asta. În momentul ăsta aș înclina să spun că nu. Dar pe atunci deja îmi luasem la revedere. Și problema mai profundă, la care ne-am referit în treacăt, este că deși operațiunile matematice se desfășoară în cea mai mare parte în inconștient, noi tot n-avem nici o idee cum procedează el. Putem încerca să ne imaginăm partea ascunsă a minții făcând adunări și scăderi și mormăind și ștergând și luând-o de la capăt, dar nu ajungem prea departe. Și de ce nimerește corect de atâtea ori? Cine o verifică la calcule? Mi s-a întâmplat să primesc pur și simplu pe tavă soluții la probleme. Căzute din cer. Poate din *locus ceruleus*. Și trebuie să țină minte tot. Fără notițe. Cu greu poți eluda concluzia alarmantă că nu folosește numere.

Nu înțeleg cum e posibil așa ceva.

Poate că nu e adevărat. Că le nimerește de multe ori corect. Probabil doar răspunsurile corecte sunt comunicate. Mai demult, la o conferință, l-am întâlnit întâmplător pe istoricul Proiectului Manhattan. Un tip pe nume David Hawkins. Am început să discutăm despre matematică și el mi-a spus că el a devenit interesat de subiect datorită capitolului al doilea din *Declinul Occidentului* de Spengler. Care e intitulat „Despre sensul numerelor". L-am întrebat care e perspectiva lui Spengler și mi-a răspuns că nu știe sigur. Că Spengler pare dornic să facă diferența între matematică în sens de numerație și matematică în sens de cronologie. Ceea ce după părerea mea era deja foarte clar stabilit prin cardinal și ordinal, dar am presupus că Spengler urmărește altceva. Dar am luat cartea și am citit primul capitol, apoi am răsfoit-o pe ici, pe colo. Așa cum se întâmplă în general cu filozofii – dacă-l putem numi filozof –, cel mai interesant lucru nu sunt ideile lui, ci pur și simplu felul cum îi funcționează mintea. Am mai citit puțin înainte să mă las păgubașă, dar mi s-a părut una dintre cele mai interesante prostii pe care-mi picaseră vreodată ochii. Nu cred că-l putem considera un maniac. Știe prea multe. Și chiar e o carte foarte bine scrisă. Cred că el și Schopenhauer sunt modele de proză germană. Face niște afirmații bizare. Matematica nopții? Presupun că Grothendieck ar fi capabil să afirme ceva de genul ăsta. Dar Grothendieck e un matematician formidabil. Trebuie luat în serios. Felul în care începe acel studiu stufos despre ceea ce numește el sensul istoriei, cu o analiză a sensului matematicii, e o strategie pe care ar trebui s-o ia în considerare și filozofii moderni. O parte enormă a operei lui Wittgenstein e matematică. O foarte mică parte fiind publicată.

Spengler are habar de matematică?

Nu știu. Nu pomenește nici un nume. Totul e doar conceptual. Nu înțeleg

cum poți scrie despre sensul numerelor fără să-l pomenești pe Frege. Chiar și în 1917 sau 1919. Dar nici măcar Frege nu intră până la capăt în detalii practice. Adunarea și scăderea nu sunt neapărat matematică. Te descurci și cu un sac de pietricele. Dar înmulțirea și împărțirea sunt altă mâncare de pește. Dacă înmulțești două roșii cu două roșii, nu-ți ies patru roșii. Îți ies patru roșii la pătrat. Deci ce e doiul? Ei, bine. E un operator matematic abstract independent. Nu zău? Adică ce? Nu știm. Noi l-am inventat. Mai țineți minte câte ceva din manualul de mate?

Nu prea văd sensul.

Știu. Adevărata problemă e că acum o sută de mii de ani, cineva s-a trezit în cămeșoiul lui și a zis: pe toți dracii. Sau ceva de genul ăsta. Încă nu se inventase limbajul. Doar că avusese brusc revelația că un lucru poate fi alt lucru. Nu că pare sau că-l influențează. Este. Îl reprezintă. Pietricelele pot fi capre. Sunetele pot fi lucruri. Numele apei e apă. Ceea ce nouă ni se pare neînsemnat în virtutea obișnuinței e, de fapt, conceptul fundamental al civilizației. Cu tot cu limbaj, artă, matematică, tot. În esență, al lumii în sine, cu tot ce e în ea.

Și presupun că matematica e cea mai grozavă dintre toate.

Ei. Eu sunt matematiciană.

Deci Dumnezeu e matematician?

Dumnezeu nu poate aduna doi cu doi. El nu lucrează decât cu zero și unu. Restul facem noi. Orice-ar spune Kronecker. Poate că mai bine reluăm altă dată chestiunea.

Bine. Când ai plecat de la școală în Arizona, te-ai retras de la doctorat?

Nu. Mai primesc din când în când vești de la ei.

Vor să știe cum merge treaba.

Vor să știe cum merge treaba.

Presupun că ai un consilier academic.

Am. Cu ea nu țin deloc legătura.

V-ați certat?

Nu. Dar nu prea-mi inspiră încredere.

De ce?

O tot vedeam că aprobă lucruri pe care știam că nu le înțelege. Și o stresam.

E ceva ce ți se întâmplă des?

Probabil.

În viața ta de matematiciană?

Mai puțin. De regulă, matematicienii sunt destul de direcți. Cred că mulți dintre ei nici măcar nu înțeleg ideea de disimulare. Sunt niște ciudați și au o reputație și mai și. Chaitin a povestit că a fost întrebat la un moment dat dacă are vreo legătură cu viața reală. Erau curioși dacă citește ziarele.

Cum ți-a mers la muncă? În Tucson.

Cum era de așteptat pentru un proiect condamnat din start. A luat-o ușurel la vale, apoi s-a prăbușit subit.

Ceea ce probabil te-a cam descurajat.

Nu neapărat. Știam că ce-mi doresc eu e acolo. Să faci matematică seamănă puțin cu vândutul din ușă-n ușă. Trebuie să înveți să faci față refuzurilor. Am luat la rând problemele lui Hilbert. Nu ca să le rezolv, ci ca să încerc să mă lămuresc ce au în comun, dacă au ceva. Matematica se extindea și, extinzându-se, se subția. Până când într-un târziu, cândva la începutul secolului douăzeci, a devenit imposibil ca cineva s-o mai înțeleagă integral. Cantor e considerat ultimul matematician universal. Apoi Poincaré. Apoi nimeni. În orice caz, am avut momente când mi-am zis că s-a terminat cu cariera mea. Dar în același timp nu mi-am pus niciodată la îndoială talentele. Eram cea mai bună matematiciană pe care o știam.

Și ce s-a întâmplat?

De obicei, matematicienii devin cam țâfnoși când le sugerezi că adevărurile matematice reprezintă un fel de realitate de categoria a doua. Când T. D. Lee lucra la o teorie a etaloanelor non-abeliană, a descoperit o teorie matematică numită teoria fibratelor. Iar teoriile astea două sunt la fel. Așa că s-a dus la prietenii lui matematicieni și le-a cerut să explice asta, dar ei nu înțelegeau de ce e nevoie de explicații. Dar Lee a zis că, în timp ce teoria etaloanelor e o teorie fizică, așadar reală, teoria fibratelor nu e fizică, deci nu e reală. Și ei s-au supărat și au zis ba nu, nu, nu, e reală. Topologia reușește să descrie destul de precis forme care contrazic ilustrarea fizică. Și totuși nu pot fi ideații, pentru că atunci ar trebui să te întrebi ce fel de ideații? În orice caz, până la sfârșitul verii mă cam împotmolisem.

Înțeleg. Și ce s-a întâmplat?

Au sosit trei magi de la răsărit.

Poftim?

Am câștigat o bursă la IHES și am cunoscut acolo trei oameni cu care puteam vorbi.

Adică institutul din Franța. Cine sunt cei trei?

Grothendieck, Deligne și Oscar Zariski.

De ce ei?

Fiindcă erau ei, fiindcă eram eu.

Ăsta sună a citat.

Chiar e. Din Montaigne.[12]

Consiliera ta. Te considera cumva… Nu știu ce cuvânt să folosesc. Cam prea impozantă?

Probabil că da. Sigur că ei nu i s-a oferit o bursă la IHES.

Să înțeleg că e o chestie de prestigiu.

Da.

Nu-l cunoșteai pe Grothendieck.

Nu. I-am scris și mi-a răspuns să-i trimit un articol și i l-am trimis.

Despre ce era articolul?

Era o explicație pentru teoria toposului pe care m-am gândit că poate n-o

luase în calcul. Și n-o luase. Numai că nu știam că el era deja pe punctul de a renunța la matematică. N-aveam prea mult timp.

Te simți bine?

Mă simt bine.

Vrei să reluăm subiectul altă dată?

Sunt bine.

Putem vorbi despre altceva. Ce anume am trecut cu vederea, mai mult sau mai puțin?

Faptul că sunt femeie.

Te referi la matematică? Sau la doctorii de suflete?

La ambele.

Atunci la doctori.

Femeile au parte de altă istorie a nebuniei. De la vrăjitorie la isterie, suntem pur și simplu nefrecventabile. Știm că femeile au fost condamnate ca vrăjitoare pentru că erau instabile psihic, dar nimeni nu s-a gândit la numărul femeilor – chiar așa mic cum ar putea fi – care au fost ucise cu pietre pentru că erau deștepte. Dacă n-am sfârșit legată cu lanțuri de zidul unui beci sau arsă pe rug, asta nu e o dovadă că civilizația noastră a avansat, ci că scepticismul nostru a avansat. Dac-am crede în continuare în vrăjitoare, le-am arde în continuare. Hoaște cu nasul coroiat legate de scaunul electric. Se pare că nimeni n-a comentat vreodată că vrăjitoarea tipică are trăsături evreiești. Probabil că scepticismul e bun. Dacă suporți ce vine la pachet cu el. Mă bucur că sunt bine tratată, dar știu că terenul e șubred. Când lumea asta creată de rațiune o să piară în sfârșit, o să ia și rațiunea cu ea. Care n-o să se întoarcă prea curând. Nu trebuia să răspundem cu rândul?

Eu m-am gândit așa că e doar o stratagemă. Ca să ne urnim. Dă-i bătaie.

O formulă învechită.

Dă-i bătaie?

Da. Ați pierdut vreodată un pacient care s-a sinucis?

Da. O dată.

O tânără.

Da.

Ați fost la înmormântare?

Ciudată întrebare. Da. Am fost.

Cum a fost?

Cum era de așteptat, în linii mari. Nimeni n-a vrut să discute cu mine.

Vă așteptați să discute?

Așa am sperat. Am vrut doar să mă port corect. I-am înțeles și pe ei. Un personaj neplăcut aciuat într-un colț. Un musafir nepoftit. Nu mai văzusem niciodată oameni atât de distruși de durere. Te obișnuiești cu recunoștința oamenilor. Ai senzația că ți se cuvine. Mulțumim, domnule doctor. Nu te gândești la asta. Dar reproșul e adânc și de durată. Am stat o vreme acolo, în costumul

meu negru, apoi am plecat. Tot rândul tău e?

V-ați gândit vreodată să vă schimbați viața? Să schimbați locul?

Probabil că ar trebui să schimb locul ca să-mi schimb viața. Nu știu. Altă viață? Altă carieră?

Sau nici o viață.

Asta e valabil pentru tine, nu pentru mine.

Sunteți cât se poate de fericit.

Sunt cât se poate de fericit.

Când eram mică visam cu ochii deschiși că trăiesc undeva departe. Urzeam întruna planuri cum să ajung acolo.

Într-un loc imaginar sau real?

Cred că începi cu imaginarul. După care te pui serios pe treabă și scoți atlasul.

Unde ai nimerit?

Aici.

N-ai găsit Stella Maris în atlas.

Știu. Am găsit România.

România.

Da.

De ce?

De acolo e familia mea. Familia mamei. Bobby s-a documentat. Femeia care a ajuns pe Ellis Island în 1848 avea cincisprezece ani. Plecase cu mama ei din Europa, dar mama ei n-a mai ajuns. Nu apare pe lista debarcaților. În acte nu e trecută nici o explicație, dar trebuie să fi murit pe mare. O fi așteptat-o cineva pe fată? Nu știu. Cum a ajuns în Tennessee? De fapt, o fi ajuns? Nici asta nu știu. Se pare că la șaisprezece ani era deja măritată. Bobby a încercat să se intereseze de familia ei din Europa. De familia noastră. N-a găsit prea multe. Europa din care fugise era angajată în războaie nesfârșite. Au existat familii de evrei care au traversat Asia pe jos până la porturile de pe coasta rusă. Cu valizele după ei. Când Bobby i-a spus unchiului Royal că suntem evrei, unchiul Royal l-a dat afară din casă.

Și a plecat?

Nu. Sigur că nu.

Ăsta-i unchiul cel țicnit.

Da.

E antisemit.

Antisemitismul e ultima lui problemă.

Ăsta-i numele de familie? Royal?

Nu. Așa-s numele la noi în sud, mai ciudate. Poate că inițial a fost Raoul. Știu. Royal chiar există ca nume. Și bineînțeles că sunt și multe nume spaniole. Cel puțin în Tennessee. Carlos. Wanita. Cu W.

De unde provin?

Au fost aduse din Războiul Mexican. Împreună cu tamales picante. Într-o zi s-

a urcat peste mine în pat.

Unchiul tău?

Da.

Și ce-ai făcut?

M-am dat jos și m-am dus la ușă și am strigat-o pe bunica.

El ce-a făcut?

A sărit din pat și a fugit pe ușă. În șort. Un slăbănog.

Câți ani aveai?

Treisprezece.

I-ai spus bunicii?

Nu. Avea destule probleme. A doua zi dimineața când am coborât, i-am spus că încă nu mă hotărâsem dacă să-i spun sau nu lui Bobby. Asta i-a băgat mințile-n cap.

I-ai spus lui Bobby?

Nu, Doamne ferește. Bobby l-ar fi omorât.

Fratele tău era foarte protector față de tine.

Da. Foarte.

El nu s-a urcat niciodată peste tine în pat.

Fratele meu? Nu. A fost invers.

Nu-i adevărat.

Nu m-am urcat niciodată în pat peste fratele meu.

De ce s-a apucat de pilotat mașini de curse?

Pentru că se pricepea. Și dintr-odată a avut și bani pentru asta. Bunica nici să n-audă. Dar tot păstra toate tăieturile din ziare. De obicei, fizicienii au hobby-uri periculoase pentru sănătate. Mulți sunt alpiniști. Uneori cu finalitate previzibilă. El a plecat în Anglia și a cumpărat un Lotus Formula 2 de la fabrică.

Înțeleg că asta e mașina cu care a făcut accidentul în Italia.

Mai bine trecem mai departe.

Bine. Scuze. România.

Da.

Chiar voiai să trăiești acolo?

Da. Voiam.

Și fratele tău?

În fine. Așa plănuiam.

Credeai că fratele tău se va stabili în România cu tine?

Așa speram. Da.

Și el ce-a zis?

A zis că nu e chiar ce și-a propus el.

Altceva?

E complicat.

Care a fost relația ta cu fratele tău?

Dumneavoastră ce credeți?

Nu știu.

Nici eu. Mă întrebați dacă ne-am pus-o?

V-ați pus-o?

Nu.

Altceva?

La subiectul ăsta?

Da.

E foarte posibil ca dragostea să fie ea însăși o boală psihică.

Ăsta e un comentariu serios?

Da.

Crezi asta?

Probabil. Poate că nu. Uneori. Literatura nu e optimistă. Nici experiența.

Vrei să-mi spui că ai fost îndrăgostită de fratele tău?

Păi, ca vajnic psihiatru, credeți probabil că incestul e cheia inimii unei fete.

Dar n-a fost incest.

Nu. Doar dorință.

Nu vrei să vorbești despre asta.

În chestiunile care țin de inimă se cuvine o oarecare confidențialitate.

De acord.

Știam că n-ar fi trebuit să fiu în Wartburg, Tennessee și mi s-a părut posibil ca Bobby să fi descoperit unde anume ar fi trebuit să fiu. Unde ar fi trebuit să fim.

Aveai intenții serioase.

Da. Chiar am găsit o carte de gramatică și m-am apucat să învăț limba.

Știai din ce parte a țării se trage familia ta?

Nu. Voiam să trăiesc în munți. Nu departe de un oraș rezonabil ca mărime. Poate chiar de București. Îmi trebuia o bibliotecă. Voiam să locuiesc lângă un râu și să am o canoe.

O canoe.

E penibil, nu?

Nu știu cum e. Cât timp ai cochetat cu fantezia asta?

Cochetez și acum.

Vrei să ne oprim?

Scuze. Nu. Mă descurc.

Ai trăit în Europa, dar n-ai vizitat niciodată România.

Nu voiam s-o vizitez. Voiam să mă mut acolo.

Poate mai bine ne oprim.

Dacă am bătut palma, așa rămâne. Puțină isterie n-ar trebui să anuleze contractul.

Am putea vorbi despre altceva.

Pantofi, vapoare, ceară de peceți.13

Tu plănuiești vreodată discuțiile astea dinainte?

Sunt sigură că n-am fost eu singurul copil care s-a întrebat de ce-ar da cineva cu ceară pe pereți. Nu. Merg pur și simplu pe improvizație. La fel ca dumneavoastră.

Eu mă gândesc puțin. Îmi notez câte ceva.

Ce aveți de gând să faceți cu casetele?

Să scriu un articol, dacă totul merge bine. Cred că așa ne-a fost înțelegerea.

Numai să nu mă puneți să-l citesc.

Ai viziunea asta așa de pesimistă despre lume de când erai mică?

Adică dacă înainte de pubertate era totul numai soare și lumină?

Nu știu.

Nu mi se pare că oamenii greșesc temându-se de intențiile lumii la adresa lor. Există o mulțime de vești proaste și unele îți sunt adresate.

Să te îneci în lacul Tahoe. Te-ai gândit serios la asta?

Foarte serios. Probabil că scrie acolo.

Se menționează. Dar ai hotărât să n-o faci.

Da.

Ce te-a făcut să te răzgândești?

Fetelor nu le place frigul.

Vorbesc serios.

Am stat și m-am gândit la asta.

Până aici nici o surpriză.

Am analizat procesul fiziologic. Nu prea m-a liniștit.

Vrei să vorbim despre asta?

Sigur. Păi ce naiba.

Mai avem ceva timp.

Așa. Primul lucru de care te lămurești e că panica inerentă sufocării e atavică. S-a născut odată cu creierul și n-ai ce să-i faci. Poate-ți închipui că ai să-ți iei inima-n dinți ca să dai piept cu ea, dar nu poți. E dincolo de orice rațiune. E un lucru pe care-l avem în comun cu șobolanii. Am putea spune că și frica de cădere e primitivă, dar cățărătorii care au căzut, așteptându-se la o moarte sigură, vorbesc cu toții despre calm și acceptare. De ce?

Nu știu.

Pentru că nu au nici o decizie de luat, așa cred.

Decizie.

Da. Dacă te îneci, atunci la un moment dat va trebui să iei decizia să aspiri apă și să mori. Poate crezi că decizia nu-ți aparține, dar chiar dacă nu-ți mai poți ține respirația nici o secundă, o milisecundă tot o mai poți ține. Și sigur că nu e o alegere, ci o decizie. Trebuie să iei decizia de a te sinucide. Nu se compară cu o cădere mortală. Nici filmele nu arată lucrurile cum trebuie. Nu dai din picioare și nici nu țipi. Ești scutit de orice responsabilitate. Ești chit. Sunteți sigur că vreți să

purtăm conversațiile astea morbide?

Tu hotărăști.

Bine. M-am gândit să închiriez o barcă. Stăteam în pădurea de pini de deasupra lacului și mă gândeam la incredibila limpezime a apei și am înțeles că era un atu. Chiar nu vrei să te îneci în apă mâloasă. E o chestie la care oamenii ar trebui să se gândească. M-am văzut șezând în barcă, cu ramele în repaus. La un moment dat aș privi în jur pentru ultima oară. Aș avea o curea groasă de piele și un lacăt măricel de la magazinul de feronerie și m-aș lega de lanțul ancorei, petrecând cureaua prin cataramă. Aș închide lacătul și aș arunca cheia peste bord. Poate aș mai da de câteva ori la rame. Nimănui nu i-ar conveni s-ajungă pe fundul apei și să bâjbâie după cheie. Mai arunci o ultimă privire și ridici ancora în poală și salți picioarele peste bord și te-arunci în veșnicie. Treabă de-o clipă. Treabă de-o viață.

Dar n-ai făcut-o.

N-am făcut-o. În primul rând, aproape de malul estic, apa are aproape cinci sute de metri adâncime și e crunt de rece. O să se întâmple mai multe lucruri pe care nu le-ai luat în calcul. Sigur că, dacă le-ai fi luat, n-ai fi avut ce căuta acolo de la bun început. Sau sfârșit. Pe măsură ce cobori, plămânii încep să ți se contracte. La trei sute de metri ajung cât niște mingi de tenis. Încerci să-ți limpezești auzul și doare. E foarte probabil să-ți explodeze timpanele și asta doare rău. Există o tehnică să canalizezi aer cu forța prin trompele lui Eustachio înspre urechi, dar n-o să ai destul aer pentru asta. Așa că aluneci spre fund cu dâra ta subțire de bule. Munții sunt tot mai departe. La fel și soarele care pare tot mai mic și fundul vopsit al bărcii. Lumea. Inima abia-ți mai ticăie. Dacă te scufunzi suficient de mult, se va opri de tot. Sângele părăsește extremitățile și ți se adună în plămâni. Dar problema cea mai mare abia acum vine. O să rămâi fără aer înainte să ajungi pe fundul lacului. Chiar și cu o ancoră de aproape treizeci de kilograme – alta mai mare m-ar depăși –, tot nu scoți un timp prea bun. La douăzeci de kilometri pe oră – o viteză destul de mare –, asta înseamnă trei sute de metri pe minut. În circumstanțele pe care ți le-ai ales, e posibil ca o gură de aer să nu te țină un minut. Chiar dacă ai făcut respirațiile rapide înainte să te-arunci. Șocul și stresul și frigul și rezerva de aer care scade întruna își spun cuvântul. Oricum, durează două minute pe puțin să ajungi pe fund, ba chiar spre patru sau cinci. Nu stai comod pe fundul lacului.

Comod.

Exact. Măcar o să lași în sfârșit jos ancora aia nenorocită.

Ți-a făcut plăcere să faci calculele astea?

De ce nu? Problemele sunt mereu amuzante.

Uneori nu-mi dau seama dacă vorbești serios.

Știu. Oricum, în faza asta deja ai lăsat din mână ancora, care o să te tragă de curea prin apa care-ți îngheață creierul. E improbabil să-ți mai meargă mintea, dar chiar nu contează. Când renunți în sfârșit să te mai zbați ca un șobolan și respiri în apă – care e dogoritor de rece – o să simți o durere puțin spus agonică.

Poate că așa uiți de suferința mentală că ți-ai făcut-o cu mâna ta, nu-mi dau seama. Poate vă amintiți cum v-au durut plămânii când ați alergat într-o zi rece de iarnă pân-ați rămas fără suflu. Trageți aer în plămâni atât de repede, că n-apucă să se încălzească. Doare. Acum înmulțiți asta cu Dumnezeu știe cât. Căldura din apă prin comparație cu cea din aer. Și durerea nu trece. Pentru că plămânii nu vor putea încălzi niciodată apa inhalată. Cred că vorbim despre o agonie nemăsurată, pur și simplu. Nimeni nu s-a întors vreodată să ne spună. Și e pe vecie. E vecia ta.

Stai în pădurea de deasupra lacului într-o zi minunată de primăvară și astea sunt gândurile tale.

Astea sunt.

Altceva?

Mai sunt și necunoscute aici, bineînțeles. Pe fundul lacului va fi mai mult pietriș, așa că atunci când ancora se așază, nu spulberă mâlul. Liniște deplină. N-ai cum să știi ce-i acolo jos. Cadavrele celor dispăruți deja. O familie pe care nu știai că o ai. La asemenea adâncime nu prea e lumină, oricât de limpede ar fi apa. O lume rece și cenușie. Încă nu neagră. Nici un fel de viață. Singura culoare e dâra subțire, rozalie din apă de la sângele care-ți curge din urechi. Nu știm dacă se declanșează reflexul faringian, dar o să aflăm acușica.

Acușica.

Acușica. Când ți s-au umplut plămânii, se mai domolește senzația? De sufocare? Nimeni nu ne-a explicat vreodată. Reflexul autonom ar fi să tușim până dăm afară apa, dar nu se poate, e prea grea. Și sigur că n-ai cu ce s-o înlocuiești decât tot cu apă. Între timp, lipsa oxigenului și narcoza azotului au început să se bată pe judecata ta. Stai pe fundul înghețat al lacului, cu apa din plămâni grea ca o ghiulea, și durerea din piept provocată de răceală e probabil totuna cu cea de arsură și te sufoci agonic și chiar dacă mintea începe să te lase, ești încă prins în menghina de fier a unei terori absolut atavice care-ți scapă total de sub control și uite că de nicăieri apare un gând nou. Frigul extraordinar ar putea să te țină în viață cine știe cât. Poate chiar ore, înecat sau nu. Și poți presupune mult și bine că vei fi inconștient, dar știți ceva? Dacă nu ești? Pe măsură ce ți se adună în cap motivele pentru care să nu-ți faci ceea ce tocmai ți-ai făcut în mod irevocabil, o să te văicărești și o să bolborosești și o să te rogi să fii în iad. Oricum, stând eu așa printre copaci în adierea vântului, am știut că n-o să ajung acolo. Oi fi fost eu un om rău la viața mea, dar nu chiar atât de rău. M-am ridicat și m-am întors la mașină și de-acolo la San Francisco.

Te-ai dus cu mașina la Tahoe cu scopul expres să te sinucizi?

Da.

Și altceva?

Nimic. M-am gândit să scriu despre descoperirile mele. Mi-am zis că poate oamenii care și-au pus în cap să se înece vor avea parte de niște surprize urâte și că poate se vor răzgândi dacă mă ascultă.

Ai analizat în același fel și alte metode de sinucidere?

Nu chiar. Nu sunt atât de multe de analizat. Sigur că unele lucruri par pur și simplu prea oribil de dureroase. Să-ți dai foc. De pildă.

Nu vrei să spui dacă acum te simți în pericol.

Să-mi dau foc?

Nu. Ziceam…

Glumesc.

Oh.

Credeam că am hotărât că sunt. Sau dumneavoastră ați hotărât.

Fratele tău unde era în timpul ăsta?

În Italia.

Deci asta a fost destul de recent.

Da. Mai bine mă întrebați direct ce anume vă interesează.

De multe ori nu răspunzi. Mai ales despre fratele tău.

Știu.

Ai mai avut și alte planuri de a-ți pune capăt zilelor?

Planuri serioase?

De orice fel. Bine, serioase.

Întotdeauna m-am gândit că nu vreau să fiu găsită. Că dacă mori și nu află nimeni, asta e cât se poate de aproape de a nu fi existat niciodată. M-am gândit la chestii de genul să ies în largul mării cu o barcă gonflabilă cu un motor exterior mare la pupa și să merg așa până se termină benzina. Apoi să mă leg de motor și să iau un pumn zdravăn de pastile și să deschid doar un pic toate ventilele, să mă culc și să adorm. Probabil că mi-ar trebui o pătură și o pernă. Podeaua de cauciuc a bărcii sigur e rece.

Iar frigul.

Da. Oricum, după vreo două ore, toată chestia se dezumflă și te trage la fundul oceanului, de unde n-ai să mai ieși niciodată. Chestii din astea.

Chestii din astea.

Mda.

E o cercetare în curs?

N-ar fi trebuit să vă povestesc toate astea, nu-i așa?

De ce nu?

O să vă faceți griji, atâta tot. Fără rost.

Adică n-am cum să schimb situația.

Mă rog. Nu cred că cineva poate schimba prea mult vreo situație.

Așa sumbre cum sunt opiniile tale, nu te încadrezi la depresie clinică.

Știu. Mi-ați spus. Paharul Tău adăpându-mă.[14]

Crezi că pesimismul tău se bazează pe o înțelegere a lumii care altora nu le e la fel de la îndemână?

Asta e o întrebare capcană?

Nu cred.

Cred că în general, oamenii au o înțelegere rezonabilă a lumii. Cred că altfel

nu ne-am afla aici.

Ai vorbit ca o darwinistă.

Așa am vorbit. Unele daruri sunt nedorite. Nutrim probabil bănuiala că trecutul nostru comun ne garantează un viitor comun doar dacă suntem dispuși să ne descotorosim de devianți. Unul câte unul. Pe măsură ce apar. Să ne descotorosim. Să-i închidem. Așa ceva.

Ne apropiem de lumea… cui? A Archatronului?

Nu știu. Nu vă uitați așa. Chiar nu știu.

Prezența de dincolo de poartă. Trebuie s-o simți cumva.

După ce? Un vânt puturos? Beznă?

Archatron.

Probabil. Inițial a fost Imperatorul. Aveam doisprezece ani și mă pasiona limbajul. Am văzut poarta și paznicii de la poartă. N-am putut vedea mai departe.

Te-au avertizat că mai bine pleci?

Da.

Cum te-au avertizat?

Cu un licăr al ochilor lor reci de șobolani. I-am văzut prin vizorul pe care n-ar fi trebuit să-l găsesc. Dar nu mai fusesem niciodată acolo. S-au mirat să mă vadă. Oricum, nu orice perspectivă asupra lumii bazată pe o singură speculație e neapărat falsă. Sau greșită. O mulțime de adevăruri care fuseseră până atunci necunoscute au ajuns la omenire prin relatarea unui singur martor.

Crezi că e posibil ca oamenii în general să aibă o perspectivă destul de neagră asupra lucrurilor? Pe care și-o reprimă pur și simplu?

Da. Dumneavoastră nu credeți?

Nu știu.

Oamenii preferă destinul hazardului. Soldații sunt într-adevăr convinși că există undeva un glonț cu numele lor pe el. Cred că majoritatea oamenilor nu cred doar într-o carte a vieții, ci într-o carte a vieții lor. Destinul poate fi îmbunat, zeilor li te poți închina. Dar hazardul e fix ce spune că e.

Tu crezi într-o carte a vieții tale?

Doar în sensul în care eu o scriu. Ceea ce sigur că ar putea fi o iluzie. Oricum, nici măcar nu e o întrebare. Joia viitoare la ora zece o să fiu undeva. O să fiu ori vie, ori moartă. Prezența mea în acel loc în acel moment e o certitudine nesmintită. O sumă a tuturor evenimentelor din lume. Pentru mine. Nu voi fi în altă parte. Lipsa unor informații prealabile nu schimbă nimic.

Nesmintită?

Încă un regionalism.

Te consideri atee?

Nu, Doamne ferește. Asta era în vremurile bune.

Nu-mi dau seama dacă ăsta a fost sau nu un comentariu serios.

Știu. Nici eu. Ce să vă spun? Sunt o fată modernă.

Mă rog. Am cunoscut destule fete moderne. N-aș spune că tu corespunzi prea bine tiparului. Vrei să ne oprim aici pe ziua de azi?

Par nefericită? Probabil că n-ar strica ceva mai multă dârzenie. Mă descurc. Multă vreme am bănuit că am putea fi pur și simplu incapabili să ne imaginăm relele epocale de care suntem acuzați pe bună dreptate și mi se pare cel puțin posibil ca structura realității înseși să conțină într-un fel formele pe care istoria noastră sordidă nu face decât să le reflecte palid. M-am gândit că Platon ar fi putut lua în calcul ideea asta, dar în ruptul capului n-ar fi rostit-o. După expresia dumneavoastră deduc că ați avut în sfârșit în fața ochilor însăși sămânța nebuniei.

Te ascult. Să înțeleg că n-ai văzut niciodată Archatronul.

Nu cred că un astfel de lucru e văzubil.

Văzubil.

Da.

Și nu vizibil.

Nu știu dacă e vizibil sau nu. Știu doar că nu-l pot vedea. Lucrul ăsta.

Am mai avut discuția asta. Sau ceva asemănător.

Știu.

Caravana trece mai departe. E doar un fel de arhetip sinistru.

O idee deranjantă care poartă haine.

Un arhetip pentru ce?

Nu știu. Catalogul de referințe e destul de bogat, aș zice.

Cine a apărut primul, Archatronul sau Puștiul?

Ăla mare. Nu e exclus ca el să fie motivul pentru care a apărut Puștiul.

Puștiul l-a pomenit vreodată?

Nu.

Ai vorbit vreodată cu fratele tău despre Archatron?

Da. Am vorbit.

Ce-a zis?

Că trăise cu ideea că toate cămășile de forță sunt de mărime universală, dar nu mai e sigur, poate că există mici, medii și mari, trebuie să se intereseze.

Sigur n-a zis asta.

Nu. Dar și-a făcut griji. Era de părere că oamenii halucinează mai mult decât sunt dispuși să recunoască. Asta nu înseamnă neapărat că ești țicnit. Mai ales dacă ai doisprezece ani și ești deja țicnit prin definiție. Dar de îngrijorat s-a îngrijorat oricum și mai târziu a ajuns la concluzia că viziunea mea despre lume mi-ar fi putut vicia practica matematicii. Grothendieck spune undeva că matematica din secolul douăzeci a început să-și piardă busola morală. Lui Bobby i se părea un discurs cam nătâng, dar când l-am întrebat dacă știe ce-a vrut să spună de fapt Grothendieck, a trebuit să admită că nu. Când Grothendieck a plecat de la IHES, devenise deja destul de ciudat și Bobby a crezut că era posibil să fi avut un soi de influență malignă asupra mea – ceea ce nu e adevărat – și mi-a mai spus să mă mai gândesc dacă-mi prezint teza.

Ți-a citit teza.

A citit-o chiar în trei versiuni diferite.

A înțeles-o?

Destul de bine. A înțeles care era buba cu ea.

Și anume?

Că n-o putea înțelege nimeni.

Nu vorbești serios.

Buba era că deși demonstra trei probleme ale teoriei toposului, se apuca apoi să demonteze mecanismul demonstrațiilor. Ca să arate nu că demonstrațiile sunt greșite, ci că orice demonstrații de acest gen își ignoră propriul caz. Abordând din mers cele mai contestate afirmații ale realității matematice.

Matematica devenise un proiect îndoielnic pentru tine.

M-am gândit la David Bohm. A scris o carte foarte bună despre mecanica cuantică – în mare parte pentru că Einstein îl semiconvinsese că teoria era incorectă. A vrut să-și noteze ideile pe hârtie. Când a terminat cartea, nu mai credea în teorie.

Scrierea tezei te-a făcut sceptică.

Nu m-a ajutat.

Fratele tău era îngrijorat de starea ta psihică?

Dacă mă credea nebună?

Atunci așa.

În sens argotic sau clinic?

Clinic.

Nu cred. Dar e posibil ca pe măsură ce se gândea mai bine, să fi început să se teamă că nu sunt.

Că veștile puteau fi mai rele?

Da.

Poate ceva de genul și dacă ea are dreptate.

Nu știu. Bobby nu era încântat de nimic din toate astea. Eu nu mai deschideam subiectul. Dar pe atunci el deja renunțase să se mai prefacă interesat de realitatea vieții de dincolo de geam și nu mai voia decât să scape de ea. Pe când eu nu mai eram așa de sigură că vreau. Să scap de ea.

De ce?

Pentru că știam ceea ce fratele meu nu știa. Că sub pojghița lumii există și a existat dintotdeauna o oroare abia stăpânită. Că în miezul realității există un pandemoniu adânc și etern. Toate religiile înțeleg asta. Unul care nu dispare. Și că e curată nebunie să ne închipuim că erupțiile cumplite din acest secol sunt în vreun fel singulare sau exhaustive.

I-ai spus asta fratelui tău?

Da. I-am spus.

Și ce-a zis?

S-a aplecat și mi-a pus mâna pe frunte. Ca și cum ar fi vrut să vadă dacă am febră.

E adevărat?

Da.
Ceea ce nu te-a amuzat.
Ba m-a amuzat.
Trebuie să se fi temut că n-o să-ți iei doctoratul.
Da. Așa e.
Ai predat lucrarea până la urmă?
Nu. De fapt, nici măcar n-am terminat cursurile. Cred că am devenit o proscrisă din cauza teoriei mulțimilor. Poincaré a zis că e o boală, Hilbert, că e un paradis. Cel puțin dacă o includem în ansamblul operei lui Cantor de la vremea aceea. Dar cel care a pus efectiv mâna și a făcut săpături a fost Riemann. Mai mulți matematicieni care au văzut ce învârtește au înțeles că țelul lui era să-i înfigă lui Euclid o țepușă în inimă.
De ce să facă asta?
Pentru că nu-i plăcea de el. De el, de soția lui, de copiii și de câinele lui.
Presupun că e din cauză de axiome.
Nu. E din cauză de realitate. Începi cu un punct lipsit de dimensiune, deci și de realitate, și-l extinzi până devine o linie. Oare o extensie a nimicului poate da ceva? Trebuie să spui că da. Nu poți s-o demonstrezi.
Riemann a demonstrat-o?
Dacă spuneți dumneavoastră. Se presupune de regulă că triunghiurile lui Riemann care depășesc suma de o sută optzeci de grade sunt produse de curbura pământului. Dar figurile sunt abstracțiuni. Nu trăiesc pe pământ. Mă rog, ar putea trăi în spațiu. Iar spațiul e flexibil. Da, este. Dar Riemann nu știa asta.
Mă simt depășit în acest punct.
Sunt sigură că jocul de cuvinte n-a fost cu intenție. Nu-i nimic. Toată lumea se simte la fel. Ar trebui să trecem mai departe.
Unde e? Teza.
Undeva la o groapă de gunoi.
Serios?
Serios.
Dar ai putea s-o reconstitui.
Aș putea. Dar n-o fac.
Fratele tău a acceptat ideea?
Nu. S-a supărat.
Chiar dacă o considerase o aiureală.
N-a zis că e o aiureală. Argumentul trecea de la formal la structural, după care punea la îndoială disciplina însăși.
Nu sunt sigur c-am înțeles ce anume urmăreai.
Știu. Până la urmă se ajungea la întrebări de genul dar până la urmă despre ce vorbim când analizăm natura configurației și a formei? Ultima secțiune se numea „Prestigiul“. Nu se termina cu nici un QED.
Prestigiu? Ăsta e un termen din matematică?
Nu. E un termen pentru a treia parte dintr-un număr de magie. Descrie

momentul în care femeia pe care tocmai am văzut-o tăiată în jumătate cu fierăstrăul iese și se înclină în fața publicului.

Îți comparai matematica cu un număr de magie?

Da.

Dar sigur nu crezi că matematica e magică.

Cred că e magică dacă n-o înțelegi. Pe măsură ce afli tot mai multe despre ea, devine mai puțin magică. Apoi, când ai revelația că există un plan clar în care n-ai s-o înțelegi niciodată, devine iar magică. Majoritatea oamenilor se împacă cu demonii lor. Nu toți. Jung descrie un caz care sugerează că e posibil ca stările psihice aberante să nu fie o boală în sine, ci mai degrabă o formă de protecție împotriva unei boli și mai rele. Știm că doar odată cu moartea, conștiința e redusă la zero. La Burghölzli a avut un pacient care s-a îmbolnăvit grav în timp ce era în comă. Până la un moment dat când s-a ridicat în capul oaselor în pat și s-a apucat să dea ordine asistentelor. Așa a ținut-o până când s-a vindecat. După care a adormit iar. Și nu s-a mai trezit niciodată. Nici măcar nu știu dacă povestea e adevărată. Probabil că e. Dacă nu din alt motiv, fie și pentru că povestea e mai deșteaptă decât Jung. Care, la urma urmei, a trebuit să angajeze pe cineva care să dea în locul lui examenul de matematică la facultatea de medicină. În orice caz, răspunsul e da. Chiar cred că a fost trimis. Altfel nu se leagă lucrurile.

Iartă-mă. M-ai pierdut pe drum.

Puștiul.

Aha. Da. Atunci cine l-a trimis?

Nu știu. Nu e mai misterios decât întrebările mai profunde despre oricare altă realitate. Sau despre matematică. Dacă tot suntem la subiectul ăsta. Forme rotindu-se într-un vid fără nume. Recuperate dintr-o mare neagră a incalculabilului. S-a terminat ședința.

---

9. Mişcare iniţiată în America la sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec. XX care urmărea educarea maselor prin organizarea unor conferinţe, piese şi concerte care aveau şi funcţie de divertisment.

10. Un tip de spectacol comic apărut în America secolului al XIX-lea, bazat pe stereotipii rasiale și jucat de actori albi care-și vopseau fețele în negru.

11. În folclorul evreiesc, sufletul unei persoane decedate, devenit malefic, care ia în stăpânire trupul unei persoane vii, provocând boli mintale.

12. Citatul exact este „Fiindcă era el, fiindcă eram eu." Din Michel de Montaigne, *Eseuri, Cartea întâi*, traducere de Vlad Russo, Humanitas, București, 2020, p. 207.

13. Vers din *Alice în Țara Oglinzilor* de Lewis Carroll, traducere de Ioana Ieronim (https://atelier.liternet.ro/articol/19577/Lewis-Carroll-Ioana-Ieronim/Morsa-si-Dulgherul-din-Alice-in-Tara-Oglinzilor.html).

14. Din Psalmul 22, Biblia sau Sfânta Scriptură.

VI

Bună dimineața.

Bună dimineața.

Arăți altfel.

Paloarea vagă. Privirea distantă. Și dumneavoastră păreți cam neliniștit.

Am avut noroc că am ajuns. Se circulă groaznic.

Sunteți atent ca nu cumva să-mi spuneți prea multe despre dumneavoastră. Despre viața dumneavoastră. Poate c-ați putea să vă mai abateți nițel de la linia partidului.

Ei. Ți-am spus că sunt însurat. De două ori cu aceeași femeie. Doi copii. Ce vrei să știi?

Cum o cheamă pe fiica dumneavoastră?

Rachel.

Ce nume frumos! Un nume trist. Câți ani are?

Nouă.

Cum e?

Nu e tristă.

Nu încă.

Nu ți se pare ciudat să spui așa ceva?

Cred că le dăm copiilor nume așa cum am vrea să fie. Cum ar fi dac-ar chema-o Dolly? E profundă.

E profundă. Da.

Înaltă și subțire. Cu părul negru. E deșteaptă. Îi plac pisicile. E crudă cu fratele ei mai mic. Până când el se lovește. Atunci e prima lângă el.

Ai putea face chestia asta la circ.

Poate o s-o cunosc la un moment dat. A fost vreodată aici?

Nu. Nu cred. Nu. N-a fost.

Ia ziceți.

Adică e rândul meu?

Da.

Bun. Ce mi-ai putea spune și n-ai mai spus nimănui până acum?

Nici unui analist.

Bine. Nici unui analist.

Tone de chestii.

Dar să fie oarecum important. Ceva la care te-ai gândit. Poate o întrebare la care te-ai gândit, dar n-ai mai formulat-o.

Credeți că ne presează timpul.

Știu și eu? Ne presează?

Nu știu.

Nu trebuie să fie ceva personal. Nici măcar nu trebuie să fie despre tine.

Despre cine să fie?

Ar putea fi orice. Ar putea fi o decizie la care ai ajuns. Sau ceva ce ai realizat.

Realizat.

Da.

Ciudat termen. Desigur, în sens literal înseamnă a face ca ceva să devină real. Și dacă v-aș spune o minciună monstruoasă?

De ce să faci asta?

N-aș face-o. Am zis dacă. Bănuiesc că aveți tendința să credeți cam tot ce vă spun.

Sunt prea credul? Prea naiv?

Nu. Cred că sunteți exact cum trebuie.

Ia spune.

Am umblat pe drumuri. În sens geografic. Timp de vreo două luni m-am plimbat aiurea cu mașina prin țară. Am mâncat și m-am spălat la popasuri pentru camioane și am dormit mai mult în mașină.

Studiai matematică?

Nu. Am citit mult. Îmi luam o cameră la un hotel ieftin din Boise sau mai știu eu unde și mă izolam acolo. Lăsam mașina în parcarea mallului și luam cu mine bobina de aprindere.

Care era rostul?

Ăsta era rostul. Citeam patru sau cinci cărți pe zi. Unele dintre chestiile care mă interesau nu se mai tipăriseră de-o veșnicie. Falsificam legitimații de student și-mi făceam abonament la bibliotecă. Am citit cărți care nu mai fuseseră împrumutate de patruzeci de ani.

Bobby unde era în timpul ăsta?

Nu știu. Cred că umbla cu mașina prin țară și vindea monede de aur.

Și Puștiul?

Apărea din când în când. De obicei cam indispus. Uneori mă trezeam undeva într-o cameră de hotel fără să-mi aduc prea bine aminte cum ajunsesem acolo. Eram culcată în pat îmbrăcată. Și Puștiul se învârtea prin cameră și spunea ceva de genul că nu prea avem mălai, dar deocamdată am făcut rost de camera asta. Trebuie doar să mergem pe burtă. Să cumpănim lucrurile. Mă simțeam ca John Dillinger. Care lucruri? Despre ce vorbești? Îți dai seama că n-ai făcut baie și n-ai mâncat de câteva zile. N-ai idee unde e mașina. Ieși în stradă și e caniculă. La jumătatea dimineții. Te duci până la colț unde e un chioșc de ziare și arunci un ochi și vezi Miami Herald. Bun. E un început. Te întorci în cameră și Puștiul a dispărut. Te strecori în pat și-ți tragi cearșaful peste cap. Nu trebuie să faci nimic. Mai sunt câteva ore înainte să eliberezi camera. Nu bate nimeni la ușă. Se

dovedește c-am plătit pentru o săptămână. După-amiază am ieșit și mi-am găsit mașina la un parcmetru, cu timpul de staționare expirat și o amendă pe parbriz. Mutam pur și simplu mașina de pe o stradă pe alta. De la un parcmetru la altul. De la o amendă la alta. Am intrat într-o mică băcănie de familie și am cumpărat niște roșii, brânză și alte chestii. Niște chifle. M-am întors în camera mea, dar Puștiul chiar părea să fi plecat. De fapt, totul era oarecum plăcut. În afară de bețivanii care-ți băteau la ușă la ore nepotrivite. Un recepționer de la un hotel din Topeka, Kansas m-a întrebat verde-n față dacă-s profesionistă și i-am spus să se uite bine la mine și apoi să se întrebe ce să caut într-o hazna ca aia dacă sunt curvă.

El ce-a zis?

A zis că am dreptate.

Ce credeai că se va întâmpla?

Nu știam ce se va întâmpla. M-am gândit că o să ajung aici. Am oprit la un moment dat aici, în parcare, și am dormit în mașină. Dar de dimineață am plecat mai departe.

Nu aveai deloc prieteni. Nicăieri?

Nicăieri.

Ai zis că în liceu n-ai avut prieteni.

M-au ales șefa clasei într-a douășpea. Dar asta probabil doar ca să vadă ce se întâmplă.

Ce s-a întâmplat?

Nimic. Mă pregăteam să plec la facultate. Oricum, aveam doar paisprezece ani.

I-ai spus vreodată fratelui tău că ești sinestezică?

Da. El m-a întrebat.

El te-a întrebat?

Da.

Cum de i-a dat prin cap să te întrebe?

Pentru că Bobby e foarte deștept și știe multe lucruri. Și-a dat seama că sunt o candidată potrivită. Și știa că de multe ori, copiii sinestezici nu vorbesc despre asta, fiind conștienți că pentru ceilalți copii sunt pur și simplu niște ciudați.

El era sinestezic?

Nu. Sau foarte puțin. A avut câteva episoade, dar nu era ceva care să facă parte din viața lui. În orice caz, după chestia asta i-am spus tot.

I-ai spus despre Puști.

Da. În vara următoare a venit acasă și a stat toată vara și a fost cea mai frumoasă perioadă. Și ultima perioadă frumoasă. Din toamnă eu am avut o bursă la Chicago. El a venit acasă și am început să ieșim în cuplu.

Să ieșiți în cuplu?

Nu știu cum altfel să-i spunem. Ieșeam în oraș în fiecare seară.

Ieșeați în oraș?

Mă ducea în niște bombe de periferie din Knoxville. Indian Rock. Moonlight

Diner. Mă îmbrăcam ca o curviștină și dansam până mă lăsau picioarele. Bobby cânta cu trupa. Cânta la mandolină muzică de dans. Le spuneam oamenilor că suntem căsătoriți. Ca să nu stârnim prea multe încăierări. Îmi plăcea la nebunie. Sigur vreți să auziți povestea?

Așa cred. De ce?

S-ar putea să devină cam vulgară.

Câți ani aveai?

Paisprezece. Abia împliniți.

Le spuneai oamenilor că ești căsătorită cu fratele tău?

Ei nu știau că e fratele meu. În general.

El n-avea nimic împotrivă?

Nu cred. Era un fel de glumă.

Poate că ar trebui să te întreb eu pe tine dacă ești sigură că vrei să continui povestea.

Când te-apuci de-o treabă…

Pentru că presupun că pentru tine nu era o glumă.

Nu.

Mai ai ceva de adăugat la asta?

Doar că voiam să mă mărit cu el. Așa cum corect ați bănuit, probabil. Și asta dintotdeauna. Nu e foarte complicat.

Voiai să te măriți cu fratele tău?

Voiam să fiu măritată cu el. Da.

Înțeleg.

Mă îndoiesc. Oricum, mi-a scăpat porumbelul.

I-ai spus asta fratelui tău?

Da.

I-ai spus că vrei să te măriți cu el.

Da. I-am cerut să se însoare cu mine.

I-ai cerut fratelui tău să se însoare cu tine.

Da.

Vorbeai serios.

Foarte.

El ce-a zis?

Mi-a zis să mă trezesc.

Erai beată?

Nu. Eu nu beau. E doar o expresie.

Și nu ți se părea nimic în neregulă acolo?

Consideram că nu e neapărat problema noastră că e inacceptabil. Știam că mă iubește. Doar că-i era frică. Știam de mult ce se va întâmpla. N-aveam unde să mă duc în altă parte. Am știut că va trebui să fugim de-acasă, dar puțin îmi păsa de toate astea. L-am sărutat în mașină. De fapt, ne-am sărutat de două ori. Prima oară doar în treacăt. El m-a bătut pe mână ca și cum totul ar fi fost nevinovat și s-a întors să pornească mașina, dar eu i-am pus mâna pe obraz și l-am întors spre

mine și ne-am sărutat iar și de data asta n-a mai fost nimic inocent acolo și i s-a tăiat răsuflarea. Și mie mi s-a tăiat. Mi-am culcat fața pe umărul lui și el a zis că nu putem face asta. Știi că nu putem. Am vrut să spun că nu știu nimic de felul ăsta. Așa ar fi trebuit. L-am sărutat pe obraz. Nu-l credeam de neclintit, dar m-am înșelat. Nu ne-am mai sărutat niciodată.

Tu vorbești serios.

Da.

Ai hotărât toate astea chiar înainte de seara în cauză.

Seara în cauză. Da. Știam de ani de zile. I-am zis că n-am nimic împotrivă să aștept. Apoi am început să plâng. Plângeam fără oprire.

Chiar credeai că fratele tău o să se însoare cu tine?

Da. Credeam. Ar fi trebuit s-o facă.

Și apoi ce? Ați fi trăit în altă țară?

Da.

Nu credeai că poți găsi pe altcineva?

Nu exista altcineva. N-avea să existe niciodată. Și nici pentru el. Doar că el încă nu știa asta.

Câți ani aveai când ți-ai dat seama că ești îndrăgostită de fratele tău?

Probabil doisprezece. Poate și mai puțin. Mai puțin. Atunci pe coridor.

Și de-atunci nu te-ai mai uitat înapoi. Cum se spune.

Nu e deloc ușor de explicat, dar mi-era foarte clar că nu există altă perspectivă asupra situației. El era plecat la școală și trăiam doar pentru perioadele când se întorcea acasă. De Crăciun sau când o fi fost.

Și în seara în cauză i-ai spus tot.

Da.

Nu te așteptai la răspunsul lui?

Nu-mi păsa. Trebuia să începem de undeva.

Și faptul că a părut să te respingă mai mult sau mai puțin nu te-a clintit.

Nu. L-am întrebat cu cine crede el că ar trebui să mă mărit, dar sigur că n-a putut răspunde. Îmi tot spunea că am paisprezece ani, dar i-am zis că el vorbește prostii, nu eu. Dacă unul din noi o să moară? Dispune cineva de veșnicie?

Fratele tău câți ani avea?

Douăzeci și unu.

Avea iubite?

A încercat. Niciodată nu ieșea nimic. Nu eram geloasă. Voiam să iasă cu alte fete. Voiam să vadă adevărul situației în care se afla.

Că era îndrăgostit de tine.

Da. De același sânge. Păcat. Parc-am fi fost singurii rămași pe lume. Puteam alege să urmăm credințele și practicile milioanelor de morți de sub tălpile noastre sau puteam s-o luăm de la început. Chiar trebuia să stea pe gânduri? De ce să n-am pe nimeni? Dar el? I-am spus că n-am cum să aflu dacă inima mea are dreptate când n-am pe cine să iubesc și cine să mă iubească. Nu te poți lăuda cu un adevăr lipsit de rezonanță. Unde-i oglinda valorii tale? Și cine va vorbi pentru

tine după ce mori?

Îmi pare rău. N-am vrut să te fac să plângi.

Nu m-ați făcut dumneavoastră.

Vrei să ne oprim?

Nu.

Altceva?

I-am spus că vreau un copil cu el.

I-ai spus fratelui tău că vrei un copil cu el.

Uitați care-i treaba. N-are rost să-mi repetați chestiile astea de parcă-mi subliniați oroarea și demența lor. Nu vedeți lumea pe care o văd eu. Nu vedeți prin ochii ăștia. Și n-o să vedeți niciodată.

Sunt sigur că așa e.

I-am spus fratelui meu că sunt îndrăgostită de el și că mereu am fost și voi rămâne până mor și că nu e vina mea că e fratele meu. Puteam considera că e un simplu ghinion. I-am zis că ar trebui să-și dea demisia.

Demisia?

Da. Demisia ca frate.

Cum să facă asta?

Nu știu. Să se învârtească de trei ori și să spună că se leapădă de legătura de sânge.

Apoi să se însoare cu tine.

Apoi să se însoare cu mine. Da. Deși am putea spune că realitatea e ceva mai frustă.

Adică voiai să faci sex cu fratele tău?

Adică da.

Stigmatul incestului n-avea nici o importanță pentru tine.

Ce-ați vrea să vă spun? Că sunt fată rea? Ce-mi pasă mie de Westermarck[15] sau lui de mine? Voiam să mi-o trag cu fratele meu. Mereu am vrut. Și acum vreau. Sunt și lucruri mai rele pe lume.

Trebuie să fi remarcat că pentru el era un chin.

Știu. Am sperat pur și simplu că o să se trezească la realitate. Că o să înțeleagă brusc ceea ce știuse dintotdeauna. Probabil m-am gândit că o să-l zgâlțâi din inerția în care se complăcea. Îl luam de mână. În mașină, când mergeam acasă, mă lipeam de el și-mi puneam capul pe umărul lui. Poate că eram nerușinată, dar nu prea mă sinchiseam eu de rușine. Știam că am o singură șansă și o singură iubire. Și nu mă înșelam în privința sentimentelor lui. Vedeam cum se uită la mine.

Ești atât de sigură.

Da. În vacanța de primăvară am fost în Patagonia, Arizona, la o pensiune deacolo și eu nu puteam să dorm și m-am dus la el în cameră și m-am așezat pe patul lui și am crezut c-o să mă ia în brațe și o să mă sărute, dar n-a făcut-o. Până-n noaptea aia nu știusem că dorința împinsă la extrem poate semăna cu tortura. Crezusem că se schimbase ceva la cină, dar nu. Am început să mă tem că,

dacă o să mor, el o să creadă că e vina lui și n-am scăpat niciodată de teama asta. Un prieten mi-a spus la un moment dat că cine alege o iubire care nu se poate împlini niciodată va fi hăituit de o furie care nu se va stinge niciodată.

Ești furioasă?

Nu știu. Știu că se poate susține oricând că toată suferința umană pornește de la nedreptate. Și că suferința e ceea ce rămâne când furia se consumă și se dovedește a fi neputincioasă.

Ce-ar fi să bem niște ceai?

E chiar așa de rău?

Lipsesc doar un minut.

Nu vă grăbiți. Mă uit pe notițele dumneavoastră.

Merge?

Da.

Bun. Faptul că nu deții nimic.

Așa.

Se poate spune că lepădarea de toate e un mod de a te pregăti pentru moarte?

Nu cred că există un mod de a te pregăti pentru moarte. Trebuie să ți-l inventezi. Nu există nici un avantaj evolutiv în a fi bun la murit. Cui să lași asta moștenire? Ai de-a face cu un lucru – timpul – care e nemaleabil. Dar cu cât încerci să-l economisești, cu atât mai puțin îți rămâne. Licoarea vieții curge pe jos. Trebuie să te grăbești. Dar graba însăși consumă ceea ce încerci să conservi. Nu poți rezolva ceea ce ai fost trimis să rezolvi. E prea greu.

Nu te contrazic. Probabil. Chiar dacă nu cred c-aș putea s-o formulez la fel de complex. Sau n-aș vrea.

Complex. Ăsta-i un cod pentru isteric?

Nu. Să înțeleg că n-ai descrie activitatea de pilot de curse a fratelui tău ca fiind o pulsiune de moarte.

Nu. Nu mă dau în vânt după aberații.

Ziceai că există fizicieni care s-au apucat de escaladă.

Da. Dar la el n-ar fi mers.

De ce?

Pentru că nu se temea de înălțime. N-ar fi avut rost.

De ce se temea?

De adâncuri.

Se temea de condusul cu viteză?

N-am pomenit pilot de curse care să se teamă de viteză. Toți își închipuie că accidentele sunt pentru ceilalți. În lumea curselor e o zicală veche care spune că nu mori dacă mergi repede, ci dacă te oprești repede. Nimeni nu vorbește despre asta, dar e mereu acolo. Există o fotografie cu Nina Rindt făcută acum doi ani la Monza. E frumos îmbrăcată și stă și se uită la traseu. Soțul ei tocmai murise, dar ea încă nu aflase. Am fost cu Bobby la ei acasă în Geneva. Aveau o mașină de

Formula 2 atârnată cu botul în jos pe peretele din living. Ea a fost manechin și era foarte frumoasă. Provine dintr-o familie finlandeză bogată. Ea și Jochen se iubeau mult și am fost foarte invidioasă. Fraiera de mine. N-am știut că urma să fim surori în singurul fel care contează.

Spuneai c-ai fost nerușinată în ceea ce-l privește pe Bobby. Cât de nerușinată?

Câtă lascivitate suportați?

Nu știu. Nu știu până unde merge lascivitatea.

I-am povestit un vis pe care l-am avut.

Un vis.

Da.

În care erați intimi.

Da.

Și cum a reacționat?

Cam cum vă așteptați.

A fost oripilat.

Pe bună dreptate. Presupun.

Era deosebit de explicit.

Era destul de explicit.

Ai frecvent astfel de vise despre fratele tău?

Nu. În general visam că suntem împreună. Că trăim împreună. Visam că o să ne căsătorim. În ultima vreme mai puțin. Mai puțin. Vi se pare trist? Bănuiesc că nu.

Nu-mi dau seama cum mi se pare.

Eram într-o cabană, în pădure. Poate asemănătoare cu cea în care a stat tata, doar că pe malul unui lac. Cred c-ar fi putut fi aici, în Wisconsin. Se întâmpla toamna și în șemineu ardea focul și poate că pământul era nins. Nu sunt sigură. Era un șemineu mare de piatră și vedeai licărul focului dinspre dormitor și erau lumânări peste tot.

Când a fost asta?

Acum doi ani. Vreți să vă spun sau nu?

Da.

Erau lumânări peste tot și noi eram goi și el a ridicat ochii dintre picioarele mele și mi-a zâmbit și la lumina lumânării fața îi lucea de sucuri feminine și apoi m-am trezit. M-a trezit orgasmul.

I-ai povestit asta fratelui tău?

Da.

Și el ce-a zis?

A zis. A zis nu poți vorbi așa cu mine. Niciodată să nu mai vorbești așa cu mine.

Și?

Și ce?

Tu ce-ai spus?
Am zis că nu mai fac. Și n-am mai făcut.
Și ce simți legat de asta?
De vis?
Da.
Regret.
Ți-a părut rău că i-ai spus?
Nu. Mi-a părut rău că a fost un vis. Asta-i tot. Sunt obosită.
Bine. Ne vedem miercuri?
Nu știu. Da. Ne vedem.

---

15. Edward Westermarck (1862–1939), sociolog care a studiat, printre altele, tabuul incestului. A dat numele „efectului Westermarck“, o teorie conform căreia copiii dezvoltă de mici un mecanism de respingere a impulsurilor sexuale față de persoanele cu care locuiesc.

VII

Ce faci?

Bine.

Nu te-am mai văzut cu puloverul ăsta.

E împrumutat.

N-ai palton, nu-i așa?

Nu plec nicăieri.

Poți să-ți aduc eu unul.

Bine. Și galoși?

De ce nu? Ce s-a întâmplat cu părul tău?

Mi l-a ciuntit un pic Leonard.

Cu ce l-a tăiat?

E chiar așa urât?

Mă întrebam doar de unde are foarfeca.

Nu vă spun.

Bine. Am reascultat ședința de data trecută.

Cum a fost?

Mi-a trecut prin cap că atunci când o pacientă destăinuie ceva intim, chiar dacă terapeutului îi place să creadă că a fost promovat la un nou nivel de încredere, e posibil să nu fie deloc așa.

Dar ce e posibil să fie? După părerea dumneavoastră.

E posibil să se teamă că terapia va dezvălui ceva și mai intim pentru ea. Deși recunosc că așa ceva poate fi greu de imaginat.

V-aș spune ceva ce nu vreau să aflați ca să ascund ceva ce nu vreau nicidecum să aflați.

Ceva de genul ăsta.

Sună cam psihopupu după capul meu.

Știu. De fapt, sună a ceva ce am zis la un moment dat.

În fine, după ce ați dat în vileag viclenia pacientei dumneavoastră, ce orori credeți că ascunde?

Nu știu. Ce-mi spui?

Marlon Brando în *Sălbaticul*.

Poftim?

E replica lui. Oricum, de ce v-aș spune? Nu ăsta e rostul manevrei?

Mai fantazezi la o relație intimă cu fratele tău?

Fratele meu e mort.

Îmi pare rău. De-aia ai plecat de la IHES? Mă rog. Da. Bineînțeles. Așa presupun. De fapt, voiam să te întreb dacă ai de gând să te întorci.

Nu.

Unde ai învățat germană?

În Germania.

Vorbești fără accent.

De unde știți?

Cel puțin pentru urechea mea. Bunica vorbea germană. Germană și idiș.

Un pilot german mă plăcea.

Ai avut o aventură cu el?

Nu. Dar Bobby nu știa asta. I-am spus că nu e treaba lui. Voiam doar să înțeleagă cât e de ipocrit.

A fost gelos.

Mie-mi spuneți?

Ți-a plăcut Germania?

Da. M-a surprins. Cred că mi-a fost mai greu să-nvăț germana decât oricare altă limbă. Aveam vreo zece caiete, pe culori. Articolele îți joacă feste. Și e o societate foarte manierată. Țineam o agendă cu ce se face și ce se spune.

Prietenul tău plecase deja de la Institut. Corect?

Da.

Dar nu de-aia ai hotărât să te lași de matematică.

Nu. M-aș fi lăsat oricum.

Ți-e dor de ea?

E ca dorul de morți. Oricum nu-i aduci înapoi. Probabil că visele îmi vor fi în continuare tulburate de vechile probleme fundamentale. Și uneori îmi lipsește chiar lumea calculelor. Să rezolv probleme. Când după zile întregi de trudă te pomenești brusc că se aranjează lucrurile, e ca atunci când un animal pierdut se întoarce acasă din ploaie. Îți vine să zici: aici erai? Să zici: am fost atât de îngrijorată. Abia dacă te mai obosești să-ți revizuiești munca. Știi și gata. Că ai în față un adevăr. E un motiv de bucurie.

Te-ai tăiat vreodată?

Dacă m-am tăiat vreodată.

Da.

Văd că trageți drept la țintă. Știați asta?

Nu. Fanteziile tale despre sinucidere. Cum stăm cu ele?

Dac-aș ști, nu v-aș spune.

Pentru ce anume te simți vinovată?

În afară de faptul că m-am născut, probabil.

Da. În afară de asta.

În primul rând aș spune că mă îndoiesc profund că oamenii se sinucid pe motiv de vinovăție. De când suntem noi așa virtuoși?

Când ți-ai luat rămas bun de la Puști.

Da.

Te-a întrebat dac-o să-ți fie dor de el.

Da.

Și ce-ai zis?

N-am știut ce să zic. Mă sufocam de tristețe. Nu mă așteptasem la asta.

Dar n-o să-l mai vezi niciodată.

Nu.

Nu vreau să te întreb cum de ești atât de categorică. După câți ani?

Opt. Ogdoada.

Ogdoada?

În ani gnostici.

N-ai o idee clară ce anume reprezenta el.

Se reprezenta pe sine. E o ființă de sine stătătoare, nu-mi aparține. Mai mult de-atât chiar nu m-am lămurit. Interpretarea afirmației rămâne la latitudinea dumneavoastră. Până acum n-am întâlnit nici un psihiatru care să nu vrea să-l omoare.

Până la urmă chiar te-ai atașat de el.

E micuț, plăpând și curajos. Care-i viața lăuntrică a unui eidolon? Gândurile și întrebările lui pornesc de la el? Dar ale mele pornesc de la mine? Eu l-am creat pe el? El m-a creat pe mine? Am observat cum improviza cu înotătoarele și că-i era rușine să-l văd eu. Turnurile lui de frază, învârtitul continuu. Să fie opera mea? N-am astfel de talente. Nu vă pot răspunde la întrebări. Tradiția trolilor sau a demonilor care ne apără de curioși trebuie să fie la fel de veche ca limbajul. Și totuși, poate că un prieten trebuie să fie tangibil. Nu știu. Nu mai am nici o părere despre realitate. Înainte aveam. Nu mai am. Prima regulă a lumii este că totul dispare pentru totdeauna. În măsura în care refuzăm să acceptăm acest lucru se cheamă că trăim într-o fantezie.

Ai fost vreodată în programele ICP? Nu se menționează așa ceva.

Nu. Dar probabil asta mă paște. Pe mine și melița mea.

Eu răspund pentru tine, atâta tot. De fapt, nu s-ar schimba nimic. Dar s-ar putea să mă ajute mai bine să înțeleg ce-i cu tine.

Mi-aș dori să am cât de cât intimitate. Supraveghetorul se ține după tine peste tot. Asistă când faci duș. Trebuie să umbli desculță. Sigur o să m-aleg cu domnișoara asistentă Țâfnoasa.

Lasă-mi un timp de gândire.

Dar dac-aș lua iar medicamente?

Accepți?

Nu.

Am putea discuta despre câteva dintre ele.

Nici măcar n-aveți un diagnostic, dar vă băgați la prescris.

Atunci de ce le-ai pomenit?

Voiam doar să văd dacă împingeți farmaceuticele la înaintare. Bineînțeles, litiul e mereu ultimul, pentru că nu e brevetabil. N-ai cum să faci bani din așa ceva. Altfel, denumirile în sine sunt de-a dreptul minunate. Depakote, Seroquel.

Risperdal. Ce dracu'. Cine inventează căcaturile astea?

Crezi că totul e o conspirație farmaceutică.

Nu. Chiar nu cred. De ce ziceți că mi-a căşunat pe dumneavoastră? Visele sunt fragile. Dacă puteți să le faceți să existe cu medicamente, nu văd de ce n-ați putea să le faceți să dispară cu medicamente.

Asta-i latura ta pe care psihiatrii au numit-o dificilă?

Presupun că i-ați putea întreba ce așteptări aveau de la o pacientă de la psihiatrie. În orice caz, până la urmă, eu nici n-am prea fost pacientă. Dar ei tot au fost niște doctori dificili.

Ai studiat literatură de specialitate ca să-i zăpăcești și mai rău.

N-am studiat nimic. Ce să fi studiat? Dacă propriile lor doctrine i-ar fi putut zăpăci, n-ar fi făcut-o deja?

Spuneai că ai vise urâte, care te trezesc. Ai văzut vreodată ceva cu adevărat bulversant?

N-am văzut niciodată monștri. Sau creaturi care să umble cu capetele în mână. Am simțit mereu că răul cel mare transcende reprezentările. N-ai cum să-ți imaginezi cum arată. N-ai elementele componente.

E ceva mereu prezent?

Nu. Și uneori totul dispare pur și simplu. Încă mi se întâmplă. Uneori, iarna, mă trezesc că duhoarea groazei s-a risipit, a dispărut tiptil în timpul nopții și stau așa în pat, cu zăpada bătând în geamuri. Mă gândesc c-ar trebui să aprind veioza, dar până la urmă rămân așa culcată și ascult liniștea. Vântul în liniște. Acum când văd pe coridor pacienții întinși pe tărgi în cămășile lor de noapte pătate, cu fețele la perete, mă întreb uneori ce înseamnă umanitatea. Mă întreb dacă mă include și pe mine.

Ai fi vrut să te includă?

Aș fi vrut să mă includă. Doar că n-am fost dispusă să plătesc taxa de intrare. În zilele mele bune, puteam accepta chiar că suntem creaturi identice. Multe asemănări și puține deosebiri. Aceleași forme improbabile. Coate. Țeste. Rămășițele unui suflet.

Sentimentele astea mă surprind.

Animalele nu par să sufere de boli psihice. De ce, după părerea dumneavoastră?

Nu știu. Dar îmi închipui că ai tu o idee.

De ce vă închipuiți așa ceva?

Pentru că tu ai pus întrebarea. Ești ca avocații.

Adică niciodată nu întreba ceva dacă nu știi răspunsul.

Da. În fine, ce zici de câinii turbați?

Turbarea nu e o boală psihică. E o boală a creierului.

Interesantă distincție. Bine, de ce? Nu-s destul de inteligente?

Nu cred că ăsta e motivul. Cetaceele sunt destul de inteligente și nu par atinse de sminteală. Cred că pentru nebunie e nevoie de limbaj.

Probabil ca să auzi vocile din cap.

Nu-mi dau seama exact de ce. Dar trebuie să înțelegem cum a fost apariția limbajului. Creierul se descurcase bine mersi fără el niște milioane bune de ani. Apariția limbajului a fost ca o invazie a unui sistem parazit. A cooptat zonele din creier cel mai puțin întrebuințate. Cele mai vulnerabile la apropriere.

Invazia unui parazit.

Da.

Vorbești serios.

Da. Mecanismul interior de comandă al unui sistem viu e la fel de necesar supraviețuirii sale ca oxigenul și hidrogenul. Controlul oricărui sistem evoluează concomitent cu sistemul însuși. Orice, de la clipit la tuse sau la decizia de a fugi ca să scapi cu viață. Toate înzestrările au aceeași geneză, în afară de limbaj. Singurele reguli ale evoluției pe care le urmează limbajul sunt cele necesare propriei sale sa construcții. Un proces care n-a durat mult mai mult de-o clipită. Extraordinara utilitate a limbajului l-a transformat peste noapte într-o epidemie. Pare să se fi întins aproape instantaneu la cele mai izolate insulițe de umanitate. Se pare că tocmai izolarea grupurilor care le explică unicitatea nu le-a protejat de invazie și atât forma limbajului, cât și strategiile prin care s-a impus în creier par a fi aproape universale. Condiția cea mai stringentă a fost capacitatea sporită de a emite sunete. Limbajul a apărut, se pare, în Africa de Sud și această condiție explică probabil clicurile din limbile khoisan. Existau deci mai multe lucruri de denumit decât sunete care să le denumească. În orice caz, dotările fizice pentru vorbire au fost probabil cel mai dificil obstacol. Faringele s-a alungit până când aparatul, în forma sa de azi, mai să-și stranguleze posesorul. Suntem singura specie de mamifere care nu poate înghiți și articula în același timp. Gândiți-vă cum miorlăie o pisică în timp ce mănâncă, apoi încercați și dumneavoastră. În orice caz, sistemul de comandă inconștient are câteva milioane de ani, în timp ce vorbirea are mai puțin de o sută de mii. Creierul habar n-avea ce-l așteaptă. Sigur că inconștientul a trebuit să recurgă la tot felul de permutări ca să facă loc unui sistem care s-a dovedit a fi total asiduu. Nu doar că poate fi comparat cu o invazie parazită, ci e singura comparație posibilă.

Ai ținut o adevărată dizertație.

Partea interesantă e că limbajul nu a evoluat pentru a răspunde vreunei nevoi cunoscute. A fost doar o idee. Lîsenko sculat din morți. Și tot pe ideea asta, că un lucru îl poate reprezenta pe altul. Un sistem biologic atacat cu succes de rațiunea umană.

Cred că e prima oară când aud o abordare a biologiei evoluționiste în asemenea termeni războinici. Și inconștientului nu-i place să discute cu noi din cauza istoriei lui de milioane de ani în care i-a lipsit limbajul?

Da. Rezolvă probleme și e perfect capabil să ne comunice răspunsurile. Dar obiceiurile de milioane de ani nu dispar peste noapte. Ar putea spune oricând: băi Kekulé, e un căcat de inel. Dar el se simte mai în largul lui dacă meșterește un șarpe pe care-l încolăcește în căpățâna lui Kekulé care moțăie la foc[16]. De-aia

avem vise pline de întâmplări dramatice și de metafore.

Nu știu la ce se referă șarpele încolăcit.

Se referă la configurația moleculei de benzen. Nu contează.

Tulburătoare cuvinte. Dar cred că ai sugerat că apariția limbajului a fost perturbatoare, lăsând la o parte enorma sa valoare.

Foarte perturbatoare. Pe măsura valorii sale. Distrugere creatoare. Trebuie să se fi pierdut o mulțime de talente și aptitudini. În special de comunicare. Dar și chestii ca orientarea, probabil chiar și bogăția viselor. În cele din urmă, acest cod nou și ciudat trebuie să fi înlocuit măcar o parte a lumii cu ceea ce se poate spune despre ea. Realitatea cu opinia. Narațiunea cu comentariul.

Și sănătatea mentală cu nebunia, nu uita.

Da. N-o să uit.

Și începutul războiului universal.

Și el.

Cum am ajuns la subiectul ăsta?

E în regulă. Putem să-l lăsăm baltă.

Altceva?

Altceva ce?

De când există sinestezia? E tot o chestie lingvistică?

Din câte știu, nu. Pare ceva destul de primitiv. Culoare, gust, miros. Deși nu sunt convinsă că e o idee chiar așa de bună să combini simțurile. Când vine vorba de supraviețuire.

Autism? Mai exact, tipul idiotului savant.

Lingvistic până-n măduva oaselor.

Până-n măduva oaselor.

Și sinestezia ar putea fi a noastră. Dacă stau să mă gândesc. S-ar putea ca un sinestezic care vede cifra cinci arabă în roșu s-o vadă și pe cea romană tot așa. Ceea ce sugerează că ceea ce vede el în roșu e un concept și nu cifra fizică. Ei, ce ziceți?

Și era un lucru pe care-l ascundeai de ceilalți copii.

Printre altele. Destul de multe altele, la drept vorbind. Te ajută să ții minte.

Cine te ajută să ții minte?

Sinestezia. E mai ușor să ții minte două lucruri decât unul singur. De-aia ne amintim mai ușor versurile unui cântec decât cele ale unei poezii. De exemplu. Muzica e o armătură pe care se îmbină cuvintele.

Altceva?

Multe altele.

Ceilalți copii te credeau ciudată.

Nu era doar o presupunere.

Le dădeai dreptate.

Le înțelegeam punctul de vedere.

Era vreunul dintre ei bun la matematică?

Nu.

Nici măcar puțin?

Nici măcar.

Dar Bobby?

Cred că m-ați mai întrebat. Era bun la matematică. Doar că nu suficient de bun. A trecut apoi la fizică. N-a făcut-o la sugestia mea. Pur și simplu a făcut-o. Era bun la calcule mentale. Mai bun ca mine. Unii cred că asta-i matematică. Pot să vă întreb ceva?

Sigur.

Put?

De ce? Te-ai neglijat?

Ei, e chiar așa de rău?

Nu poți face duș dacă se uită cineva la tine?

Fac duș.

E un lucru destul de comun în spital. Oamenii tind să neglijeze chestii ca igiena.

Ce mai e ca igiena?

Nu știu. Ți-a criticat cineva aspectul fizic?

După știința mea, nu. Știu că uneori arăt de parc-aș fi plecat de-acasă în grabă. Înainte îmi plăcea să mă gătesc ca să ies la dans. Dar era o costumație.

Artificiu.

Da.

Te găteai pentru Bobby.

Probabil. Da.

Îmi pare rău.

Nu-i nimic. Uneori îl vedeam cum se uită la mine și ieșeam din cameră plângând. Îmi dădeam seama că niciodată nu voi mai fi iubită așa. Doar că am crezut că vom fi mereu împreună. Știu că, după părerea dumneavoastră, ar fi trebuit să văd în asta ceva mult mai aberant, dar viața mea nu seamănă cu a dumneavoastră. Orele mele. Zilele mele. Visam la prima dată când vom fi împreună. Visez și azi. Voiam să fiu venerată. Voiam să se intre în mine ca într-o catedrală.

Poate că ar trebui să schimbăm subiectul.

Știu.

L-ai mârâit un pic pe Jung, dar nu cred c-am discutat prea mult despre Freud.

Suntem juni și ușor de freudat.

Ce-i asta?

Nimic. O replică din Joyce.[17] Cred că analizele de caz sunt interesante. Sigur că mereu ni se vinde ceva. Cartea cu visele e bună în măsura în care nu e roman. Cred că viziunea lui despre viața noastră interioară e șubredă. Poate chiar și mai și decât a lui Jung. Nu e atât de complicat. Dacă s-ar fi gândit ceva mai mult la evoluția biologică și n-ar fi pierdut atâta timp scornind teorii zărghite, poate că ar fi descoperit câteva adevăruri simple.

Nu accepți că teoriile lor se bazează totuși pe observație reală?

Cum ar fi astrologia.

Nu vorbești serios.

Poate că nu. Măcar Freud nu încearcă să spună ce sunt visele.

Și ăsta e un lucru bun.

Da. Pentru că nu știe. Crearea unui limbaj pentru categorii inexistente nu e neapărat o strategie bună pentru cei care-și doresc să lase cât de cât o moștenire intelectuală. Asemenea demersuri impun o metaforă. Imaginea unor oseminte teoretice albindu-se în pustiu.

Matematica nu e supusă unei asemenea uzuri.

Nu. Când matematica va dispărea, va dispărea cu totul.

Și totuși…

Și totuși. Cu toate astea. Viața e grea. Matematica o să-mi fie mereu dragă, dar sunt o sceptică, am inima de piatră și e posibil ca îndoielile mele să nu se rezolve printr-un demers logic. Nespusul.

Există o singură intuiție pe care se bazează aproape întreaga matematică modernă?

Oh, ce bună a fost asta.

Scuze.

Nu. Nu e o întrebare idioată. Doar că nu știm răspunsul. Chestiuni ca adâncurile coomologiei sau mulțimea lui Cantor sunt contaminate de mirosul unor lumi nebănuite. Vedem amprentele unor algebre ale căror sfere sunt în întregime imune la comutare. Matrici ale căror structuri umbresc pământul care le-a zămislit și lasă acolo o amprentă care nu le mai corespunde. Algebra omologică a ajuns să dea formă unei bune părți din matematica modernă. Dar în cele din urmă, lumea calculului o va absorbi pur și simplu.

Să înțeleg că opera lui Gödel nu va avea aceeași soartă ca opera lui Freud. Să i se albească oasele pe pământ sau mai știu eu ce.

Nu mai sunt atât de pornită împotriva platonicienilor ca pe vremuri. Chiar dac-ar fi posibil, care ar fi avantajul ignorării naturii transcendente a adevărurilor matematice? E singurul lucru asupra căruia toată lumea se vede nevoită să cadă de acord, iar când se stinge și ultimul licăr din ochi, luând cu sine pentru totdeauna orice speculație, n-ar fi exclus chiar ca adevărurile astea să strălucească preț de-o clipă în ultima geană de lumină. Înainte ca întunericul și frigul să înghită totul.

Nu voiai să luăm o pauză?

Ba cred că da. Dacă doriți.

Voiai o țigară?

Nu. Nu-i nevoie.

Nimeni nu înțelege, nu? Ce e matematica.

Nu.

Vom înțelege vreodată?

Nu.

Prietenul tău Gödel a fost într-adevăr un platonician convins.

Da. Pentru el, obiectele matematice sunt la fel de reale ca pietrele și copacii.

Mi se pare o viziune stranie.

E o viziune stranie. Probabil că alți matematicieni iau de bune opiniile lui Gödel, dar opiniile astea ar putea reflecta un oarecare scepticism față de realitatea însăși. Eu una n-am văzut niciodată un șase. Nu știu ce anume ar putea fi considerat obiect matematic. Din experiența mea, tot ceea ce e matematic are forma unei directive. Conceptul numeric de șase e total inert. Gödel n-a fost întotdeauna platonician, dar nu e primul om de știință care acceptă o teorie implauzibilă doar pentru că ea explică realitatea. După articolele din 1931, i-a fost limpede că suntem capabili de intuiții matematice de care o Mașinărie Universală a Adevărului nu e capabilă. Dar de ce Gödel a acceptat fără probleme ideea abstracțiunilor matematice ca entități factuale, asta nu vă pot spune. Platonicienii nu par prea vorbăreți când vine vorba despre originea matematicii și trec surprinzător de ușor peste posibilul scop al calculului într-un univers nelocuit. Cred că gândirea mistică e mult mai răspândită printre matematicieni decât se crede. Până la urmă, Gödel a ajuns oarecum un deist. Deși n-a îmbrățișat nici o practică spirituală. E o tradiție care merge de la Pitagora și Newton la Cantor. Care până la urmă a atribuit numerelor transfinite o origine supranaturală. Alef 0. Alef 1. Ceea ce sigur n-a fost în avantajul lui. A trebuit ca o întreagă generație de matematicieni germani să moară pentru ca ideile lui despre infinituri relative să fie măcar luate în seamă. Universul e inteligent? Nu asta e miza? Fratele meu era de părere că nu e foarte inteligent. Poate că atât cât să ajungă zilei.[18] Gödel nu spune niciodată negru pe alb că toate matematicile se supun unui pact, dar e clar că așa speră. Știu că e o idee atrăgătoare. Un palimpsest sclipitor al acceptanței eterne. Dar afirmația că numerele există cumva în univers fără o inteligență care să le facă posibile nu necesită un alt fel de matematică. Necesită un alt fel de univers.

Există un astfel de univers?

Gödel are unele idei pur și simplu bizare. Circularitatea timpului funcționează matematic, dar n-o să te ajute niciodată să te întâlnești cu bunicul mort. Ideile lui despre Dumnezeu. Eu am pus și platonismul lui în aceeași oală. Dar n-a vrut să stea acolo. Ci încetul cu încetul m-am prins totuși, vorbim despre Gödel și o fi avut el idei crețe despre tot felul de lucruri, dar chiar să aibă idei crețe despre matematică?

Și la ce concluzie ai ajuns?

Încă lucrez la o concluzie.

În ce direcție înclini?

Am revenit și am recitit de două ori articolele din 1931. Ultima oară când le-am recitit le-am visat. Am visat ceva despre al doilea articol. Și m-am trezit, iar când m-am trezit, visul a început să se risipească. Visul și povestea visului. Și am

știut că primisem în vis o înțelegere care era pur și simplu un dar și care se pierdea în întuneric și m-am ridicat în pat și am strigat după el, dar pur și simplu mi s-a descompus în minte, după care am început să văd intuițiile articolului într-o lumină cu totul diferită, dar nu știu și probabil nu mă voi lămuri niciodată dacă visul a contribuit în vreun fel la asta.

Erau și numere în vis?

Bineînțeles că asta e întrebarea, nu-i așa? Nu, nu erau. Visul consta exclusiv din înțelegere.

Aici nu sunt sigur c-am înțeles. Dar n-o să se mai întoarcă niciodată.

N-o să se mai întoarcă niciodată.

Perspectiva ta asupra lucrurilor s-a schimbat.

Da. Am început să am îndoieli în privința viziunii mele asupra universului, care până atunci fusese una materială.

Asta s-a întâmplat încetul cu încetul?

Nu știu. Nu știu ce înseamnă încetul cu încetul. Gödel vorbește despre câțiva matematicieni care au avut experiențe transformatoare. Probabil că ar trebui să-i caut. El n-a avut niciodată o experiență ca asta. E posibil să fi fost invidios. Cred că visul e încă acolo. Cred că știe el dacă trebuie să revină sau nu la mine. Sau eu la el. Lui Gödel îi place să se plângă că oamenii nu-i înțeleg articolele despre incompletitudine. Eu le-am recitit și mi-am dat seama că probabil avea dreptate. Nu le-am înțeles.

Acum le înțelegi?

Definiți înțelegerea.

Bine. Trecem mai departe. Crezi că matematica e lucrarea inconștientului.

Da. Eu nu știu matematică. Încerc doar să mi-o notez atunci când mă vizitează.

Aici cred că exagerezi puțin.

Poate. Puțin. De ce vă interesează așa ceva?

Pentru că te interesează pe tine. Acum cât timp a fost visul?

Alaltăieri noapte.

Nu-i adevărat.

Acum șase luni. Poate șapte.

Dacă visul… Cum ai zis? Ar reveni la tine? Dacă ți-ai reaminti visul, mi l-ai spune?

Nu știu. Ar trebui să-l analizez. Dacă e obscen?

Matematică obscenă.

Sigur. De ce nu?

Deci ce anume ai înțeles?

Apropo de Gödel?

Apropo de el.

Cred că ne-am prins amândoi de același lucru. Că a identifica limitele unui

sistem nu înseamnă doar a identifica limitele. Ci și ce e dincolo de ele. Numai că mai întâi trebuie să identifici limitele.

Și ce e dincolo de limite?

În cazul ăsta, conștiința faptului că ceea ce bănuiai de multă vreme chiar se adeverește. Că matematica nu are limite. Că e inepuizabilă. Nu mai există nici o îndoială în privința asta. Iar acum trebuie să stai jos și să te gândești la univers.

Și ce-ai gândit? Despre univers.

Am gândit că cercetarea va da de greu în condițiile unei lumi empirice tot mai restrânse. Universul dădea înapoi chiar în timp ce tu munceai de zor.

Și cu ce contribui la cercetare?

Cu singurul lucru pe care-l ai, presupun. Mintea.

Și de ce ne-am închipui că mintea e la înălțimea misiunii?

Pentru că suntem aici. Nu suntem în altă parte. Și nu mai e nimic altceva de știut. Unele dintre ideile lui Gödel sunt dincolo de orice îndoială. M-am gândit la platonismul lui, după care mi-am zis că nu e totuși atât de diferit de al lui Frege. Să reluăm chestiunea? Nu prea ne ajută. Mi-am zis că poate aceeași îndrăzneală care le-a inspirat lor ideile de bază ar putea produce la fel de bine cercetări greu de deosebit de niște aberații. Am lăsat toate astea deoparte o vreme. Dar n-au vrut să stea deoparte. Îi dădeam din ce în ce mai puțină dreptate lui Aristotel. Am început să-l asociez tot mai mult cu ideea de tabula rasa. Îmi dădeam seama că pur și simplu nu se poate susține că nu ne naștem oameni. Știu că el pricepea că mintea are formă, dar nu părea să priceapă ce înseamnă asta. Mintea trebuie să fie capabilă de propria-i existență.

Nu înțeleg ce înseamnă asta.

Știu. Numai că nu știu să formulez altfel. Am înțeles că dacă te lași prins în asemenea încâlceală, e posibil să nu mai ieși de-acolo. Ba și mai rău, poate că nici n-ai să mai vrei.

Da. Acceptanță. Există cuvântul ăsta?

Da. Substantivul e acceptare. Dar acceptarea e o stare generală, în timp ce acceptanța e specifică. Nu există printre matematicieni o soluție la problema unanimității. Noul meu prieten Chihara – care poate că e un admirator al lui Gödel, dar în nici un caz al intuițiilor lui – spune că matematicienii seamănă, practic, destul de mult între ei, dacă-i privim ca organisme biologice.

Așa explică el consensul lor în privința matematicii? Spunând că sunt toți la fel?

Cred că puțini matematicieni ar sesiza umorul acestei afirmații. Și e departe de a explica de ce nu cădem de acord aproape în nici o altă privință. Presupun că se poate susține și că intuiția matematică explică doar accesul la matematică, nu și la existența ei.

Atunci cum îi explici existența?

Poate că cel mai bine e s-o arăți cu degetul. Pe model Wittgenstein. Nu soluțiile, ci problemele alcătuiesc urzeala matematicii. Ceea ce problemele prezumă.

E adevărat?

Nu știu ce e adevărat. Dar poate că asta explică sentimentul descoperirii.

Dăm cumva târcoale noțiunii de tautologie din matematică?

Mi-a plăcut asta. Dăm târcoale tautologiei.

Dar îl admiri în continuare pe Gödel.

Foarte mult.

Și noul tău prieten?

Chihara.

Da. Și el îl admiră?

Așa cred. Cred că a reuși în științe de tânăr aduce poveri nebănuite. Cea mai mare fiind frica. Ceea ce Chihara sigur știe.

Frica? Frică de ce?

De a te înșela. Recent, când Dirac a fost întrebat de ce n-a ieșit pur și simplu să anunțe că particula care se strecurase în calculele lui e un antielectron, ce credeți că a răspuns?

Nu știu.

Din pură lașitate.

Altceva?

Referitor la Gödel?

Da. Pare foarte proeminent.

Motivația pentru articolele din 1931 a fost că Gödel a citit *Principia* de Russell și Whitehead. Russell era convins că Gödel fusese singura persoană care o citise integral și a fost uimit de cât de bine a înțeles-o. Evident, lucrarea n-a fost niciodată terminată. Russell și-a dat seama care era problema cu ea și s-a rugat cu cerul și cu pământul de Whitehead să n-o publice. După asta nu prea și-au mai vorbit. Nici încercările asidue ale lui Russell de a o fute pe tânăra soție a lui Whitehead n-au ușurat situația. Pe atunci, Russell avea o viață socială restrânsă și zicea că dacă nu poți să fuți nevestele prietenilor, atunci pe cine să fuți?

N-a spus așa ceva.

Nu. Cel puțin din câte știu. Cred că la el era mai mult un principiu tacit. Whitehead a încercat să termine singur al patrulea volum, dar până la urmă a fost nevoit să abandoneze. Cred că după ce lucrase atâția ani cu Russell, estimase greșit dificultatea proiectului.

Russell a fost un matematician foarte bun.

Da.

Dar s-a lăsat. De matematică.

Da.

Din cauza lui Wittgenstein?

Opinia majoritară – aici intrând și Russell – dă vina pe Wittgenstein. Dar motivul real e că Russell își dorea celebritate. Și știa că matematica n-avea cum să i-o aducă. Și sigur că avea dreptate. Și chiar a devenit celebru. A fost recunoscut în lumea întreagă și a avut nenumărate femei. Nu numai soții de prieteni.

A renunțat la filozofie?

În mare parte. S-a apucat să scrie cărți populare. Cred că a ajuns la concluzia că încercarea de a înțelege universul e o luptă cu morile de vânt.

Un univers care nu conține nici lumină, nici întuneric.

Nici certitudini, nici pace, nici alinare a durerii.

O câmpie învăluită în întuneric sau așa ceva.

Da.

De ce nu sunt oamenii mai interesați de știință?

Se tem de ea. Până și oamenii educați preferă uneori nebunia. Extratereștri, Velikovsky.[19] Farfurii zburătoare.

Nebunia.

Da.

În fine. Deci gata cu Gödel?

Gödel e veșnic.

Chiar crezi asta?

Nu.

Bun. Poți să jonglezi?

Ei bine, ați reușit.

Ce să reușesc?

Ați reușit în sfârșit să mă surprindeți. Dacă pot să jonglez?

Da.

Da. În formula cea mai simplă. Cu trei mingi de tenis.

De ce?

Pur și simplu te vedeam încercând așa ceva. Ce altceva mai poți să faci?

Nu știu. Cum ar fi?

Orice.

Pot să citesc invers. Pot să citesc în oglindă. Ca cine? Leonardo? Pot să scriu un articol cu marginile aliniate. Nu neapărat și cu conținutul aliniat. Ceea ce nu cred că Leonardo ar fi putut face. Chiar dac-ar fi avut mașină de scris.

Nu înțeleg.

Când bat la mașină, pot să fac toate rândurile de aceeași lungime. Ca și cum ar fi tipărite.

Nu înțeleg cum poți face așa ceva. Aș fi zis că e imposibil.

Înlocuiești pur și simplu cuvintele necesare ca să iasă rândurile cât trebuie de lungi.

În timp ce bați la mașină.

În timp ce bați la mașină. Da.

Nu trebuie să te oprești ca să calculezi.

Nu. Din mers.

Trebuie să te cred pe cuvânt.

E o șmecherie la mijloc. N-aș încerca în locul dumneavoastră. E aproape la fel de greu să te dezveți cum e să înveți.

Încă nu ți-a revenit ciclul.

Doamne sfinte.

Doamne sfinte?

Mă mir și eu așa la ce vă stă mintea. Presupun că asta e din dosarul meu.

E în dosarul tău medical, da.

Cum își bagă ei nasul unde nu le fierbe ceaiul.

Folosești o mulțime de expresii englezești. Ai trăit în Anglia?

Nu.

Faci multă mișcare?

Pe vremuri îmi plăcea să mă plimb.

Ești foarte slabă.

Știu. Nu-mi place să mănânc.

Discutând cu un coleg, s-a pus problema dacă nu cumva stresul psihic excesiv ar putea avea efecte similare cu cel fizic.

În privința menstrelor.

Da.

Interesant. Cică nu poți avea menstruație nici la peste patru mii două sute de metri.

E adevărat?

Nu știu. Așa am citit. Mai avem treisprezece minute. Ce ziceți, bem un ceai?

Sigur. Imediat.

Ceai negru englezesc.

Nu pari convinsă.

E în regulă.

Avem doar lapte pudră.

Merge.

Te vezi des cu prietenul tău Leonard?

Stăm de vorbă. Mi-a spus că ați fost la el.

Așa e.

Ați aflat ceva?

Vrei să spui despre tine?

Puțin îmi pasă. Vorbesc cu el pentru că e amuzant. Și deștept. Ia tiotixen.

Habar n-am ce tratament ia.

E tiotixist. De obicei râdem de aceleași lucruri. Chiar dacă nu mereu din același motiv.

Ți se pare stabil?

E stabil pentru Leonard.

De ce-a fost internat? Inițial.

A dat foc casei familiei, după care a fugit. Când l-au găsit în pădure, nu i-a venit nimic de spus, așa că s-a apucat să-ndruge aiureli.

Nu crezi că are probleme.

Cred că are o sumedenie de probleme.

A fugit acum un an. Cred că a lipsit trei zile.

Da. În fine. După mintea lui, dacă încerci să evadezi de la azilul de nebuni înseamnă că nu ești nebun. Se pare că săptămâna trecută a ieșit ceva scandal în grup din cauza lui. Mă rog. Poate nu chiar scandal.

De ce?

Se tot plângea de toate cele până când în sfârșit ceilalți s-au luat de el și l-au întrebat ce anume vrea. La care el a părut să se oprească, s-a gândit puțin și până la urmă a răspuns că vrea să fie fericit, pur și simplu. La care iar s-au luat de el și i-au zis nu, nu, nu, Leonard. Scopuri realiste.

Are tendințe suicidare?

Leonard?

Da.

Bineînțeles. Mă rog. N-ar fi trebuit să spun asta. Uneori uit că sunteți în tabăra cealaltă.

În tabăra cealaltă?

Da.

Bine. Unde rămăseserăm?

Cred că la subiectul ciclului meu lunar. Pe unde umblă.

Te gândești la sex?

Da. Dumneavoastră nu?

În fine. Nu sunt străin de subiect. Dar uneori uit că vorbesc cu o persoană pentru care imaginarul ocupă un loc special. România și-a pierdut din farmec pe măsură ce devenea reală?

Nu știu. Probabil. Cu siguranță e posibil ca tot ce-i mai bun să fie imaginar. Ca un tablou cu un peisaj idilic. Locul unde ți-ai dori cel mai mult să fii. Și nu vei fi niciodată.

Nu-mi dau seama prea bine ce spui.

Nici eu.

E atipic pentru tine.

Știu.

Te referi la moarte?

Nu. Doar la problema accesului la lumea pe care ți-o dorești cel mai mult.

Mai vrei niște apă fierbinte?

Nu. Mulțumesc. Cred că mă întrebam doar dacă putem fi noi.

În tablou?

Da.

Dacă putem fi acolo, asta întrebi? Sau cum să facem să fim noi acolo?

Dacă putem fi. Hai să zicem așa.

Ca ucigașul cu toporul care se vede în oglindă?

Nu știu. Poate. Poate ca expresia unui gest al cărui sens e nesigur. Dar care se răspândește în lume, ștergând alte o mie de povești.

M-ai pierdut.

Nu-i nimic. Când am plecat din Italia, m-am gândit să mă duc în România.

Dar nu m-am dus. Nu voiam să fiu îngropată în Wartburg. Dar mai ales nu voiam să afle nimeni.

Că ai murit.

Da.

Dar n-a mai fost cazul.

Să mor.

Nu. Să te duci în România.

Nu. N-a mai fost.

Bine. Cât de serios a fost planul ăsta?

Destul de serios. I-am zis Planul A-Fi.

De ce i-ai zis Planul A-Fi?

Uite așa. Cu subtitlul „sau a nu Fi".

Călătoria n-a fost serioasă?

N-am fost eu. M-am gândit că o să plec în România și când o s-ajung acolo o să mă duc într-o orășel și o să-mi cumpăr haine la mâna a doua din talcioc. Pantofi. O pătură. Că o să-mi ard toate lucrurile. Pașaportul. Poate să arunc hainele la gunoi. Să schimb bani pe stradă. Apoi să urc în munți. Să mă țin departe de drumuri. Să nu-mi asum nici un risc. Să străbat pământurile ancestrale pe jos. Poate noaptea. Acolo sunt urși și lupi. M-am documentat. Noaptea să fac poate un mic foc. Să găsesc o peșteră. Un pârâu de munte. Să-mi iau o butelcuță cu apă pentru momentul când voi fi prea slăbită ca să mă mai mișc. După un timp, apa ar căpăta un gust extraordinar. Gustul muzicii. Să mă înfășor noaptea în pătură ca să mă apăr de frig și să mă uit la conturul oaselor mele pe sub piele și să mă rog să mi se arate adevărul lumii înainte să mor. Animalele să se apropie în unele nopți până la marginea focului și să dea târcoale și umbrele lor să treacă printre copaci și eu să înțeleg că atunci când ultima scânteie de foc se va preface în scrum, ele vor veni și mă vor lua cu ele și voi fi cuminecătura lor. Și asta să fie viața mea. Și să fiu fericită.

Cred că a expirat timpul.

Știu. Luați-mă de mână.

Să te iau de mână?

Da. Asta vreau.

Bine. De ce?

Pentru că asta fac oamenii când așteaptă un sfârșit.

---

16. August Kekulé (1829–1896), chimist german. Conform unei anecdote, acesta și-ar fi dat seama de structura în formă de inel a benzenului după ce a visat un șarpe care-și înghite coada.

17. Trimitere la romanul *Finnegans Wake* de James Joyce, citatul exact fiind „they were yung and easily freudened".

18. Din Matei, 6:34. Citatul complet este: „Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei."

19. Immanuel Velikovsky (1895–1979) – psihanalist și autor ruso-american faimos

pentru teoriile și interpretările sale pseudoștiințifice.